

“Нацыя з багатай культурай — аснова паспяхова дзяржавы”

“Чалавечы капітал у Беларусі — самая высокая каштоўнасць. Паколькі гэта інвестыцыі ў будучыню. Здарова, адукаваная нацыя з багатай культурай — аснова паспяхова дзяржавы”, — заявіў учора Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка, звяртаючыся са штогадовым Пасланнем да беларускага народа і Нацыянальнага сходу.

Цягам выступлення Прэзідэнт закрэпаў тэму культуры. “Пяць стагоддзяў таму выйшла першая кніга нашага асветніка Францыска Скарыны. Яго справа дазволіла заявіць усёй Еўропе: “Ёсць такі народ — беларусы!”

Таму штогадовае свята беларускага пісьменства, якое сёлета пройдзе на старажытнай полацкай зямлі, атрымае асаблівы, сімвалічны характар”.

“Мы заўсёды будзем падтрымліваць таленавітых і творчых асоб. Асабліва тых, хто сваімі работамі натхняе мільёны людзей, праслаўляе нашу краіну”, — сказаў Кіраўнік дзяржавы, гаворачы пра развіццё культуры. Прэзідэнт адзначыў, што ўжо казаў пра тое пры разглядзе прадстаўленых да прысваення дзяржпрэміі кандыдатур. “Няпраўда, што ў нас няма грошай на падтрымку таленавітых людзей. Скажу шчыра, можа, гэта камусьці не спадабаецца: талентаў не хапае, якім трэба

заплаціць. Давайце гэтых людзей, мы будзем іх падтрымліваць, але толькі таленавітых. Таленавіты — пакладзі на стол вынік, атрымай і грошы, і прызнанне. Так павінна быць заўсёды. Для таленавітага чалавека грошы не галоўнае. Ён важна, але не галоўнае. Яму трэба прызнанне, павага, яго павінны ведаць у грамадстве. Але чаму толькі з падачы Прэзідэнта мы пачынаем раскручваць нашы таленты і высокія дасягненні?” — задаў пытанне Лукашэнка.

“Нам дарагая наша выразная мова, якую трэба берагчы, вывучаць і развіваць. Нам пакінутая ў спадчыну гераічная гісторыя, якую неабходна памятаць і напаяцца новымі здзяйсненнямі, каб з годнасцю перадаць наступным пакаленням беларусаў. Ён каштоўныя складнікі, якія дазваляюць не згубіцца сярод мноства нацый і народнасцяў, адчуваць сябе адзінай самабытнай сям’ёй, шанаваць сваю свабоду і незалежнасць”, — падкрэсліў Прэзідэнт.

Art-блог

“Шорт-ліст” засведчыў...

Упершыню ў краіне праводзіцца конкурс “Нацыянальная прэмія ў галіне выяўленчага мастацтва”, якая, хочацца верыць, паспраўднаму стане значнай падзеяй у культурным жыцці Беларусі і важным стымулам да далейшага развіцця выяўленчай культуры рэспублікі.

Барыс КРЭПАК

На гэты конкурс было прадстаўлена шмат твораў у розных відах і жанрах выяўленчага мастацтва ў дзясятцы намінацый, у тым ліку ў галінах мастацкай фатаграфіі, дызайну, мастацтвазнаўства і арт-крытыкі. Арганізатары конкурсу — Міністэрства культуры краіны, Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў, Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў, Беларускі саюз мастакоў, Беларускі саюз дызайнераў, Мінскі гарвыканкам. Спецыялісты з усіх прадстаўленых адабралі некалькі дзясяткаў лепшых, на іх погляд, твораў намінантаў для паказу на выставе “Шорт-ліст” у НЦСМ (пляцоўкі на праспекце Незалежнасці і вуліцы Някрасава), па выніках якой і будуць вызначаны ўладальнікі прэміі.

Дык вось, канцэпцыя не вельмі вялікай па колькасці выставы намінантаў Нацыянальнай прэміі грунтуецца на тым, што развіццё нашага мастацтва за апошнія некалькі гадоў, беручы пад увагу змену плыняў, кірункаў, пераамяжэнняў і навацы, нараджэнне расткоў новай пластычнай формы пры звароце да мінулых здабыткаў, здольнае само па сабе стаць нейкім фрагментам вобразнай квінтэсэнцыі, візуальным творчым вырашэннем жыцця нашай краіны за час яе незалежнасці. І галоўнае: у экспазіцыі — творы, якія цалкам знаходзяцца ў рэчышчы тых пошукаў, якія паспяхова рэалізуюцца на старце новага тысячагоддзя і адкрываюць дарогу ў будучае.

Заканчэнне — на старонцы 8.

Сталіца культуры

На калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь было прынята рашэнне аб вызначэнні культурнай сталіцы 2018 года. Бабруйск перадаць статус Наваполацку, які змог на фінальным этапе абысці канкурэнта — Пінск.

Настасся ПАНКРАТАВА

Да ўдзелу ў рэспубліканскай акцыі “Культурная сталіца года” пераможца падышоў з добрым паслужным спісам. Як распавёў падчас прэзентацыі старшыня Наваполацкага гарвыканкама Дзмітрый Дзямідаў, у 2011-м горад першым у краіне прызналі “прыязным да дзяцей”, летас жа ў рэспубліканскім конкурсе “Горад культуры ў Год культуры” ён стаў лаўрэатам як “лепшы горад абласнога падпарадкавання”.

Тут прыкладаюцца намаганні для папулярнасці дасягненняў нашай культуры і далучэння да яе шырокай грамады (у Наваполацку — 108 тысяч жыхароў, з іх 40% — моладзь). Вядучая роля ў эстэтычным выхаванні адводзіцца Цэнтру культуры, Музею гісторыі і культуры горада, Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэме, дзвюма школамі мастацтваў, дзіцячай мастацкай школе імя Івана Хруцкага, музычнаму каледжу, Палацу дзяцей і моладзі, культурна-забаўляльнаму цэнтру “Вектар”, Палацу культуры “Нафтан”.

Заканчэнне — на старонцы 2.

Здавалася, нават дрэвы віталі Наталлю Батракову на яе радзіме! Пра землякоў і казаць няма чаго: для іх яна — калітравы літаратар. У Бялынічы разам з намі панастальгаваць адправіліся два аднакласнікі папулярнейшай беларускай пісьменніцы (некалі яны пераехалі ў сталіцу і зрабілі кар’еры). У горадзе ж, пасля таго як мы з Наталляй Мікалаеўнай выканалі “інспекцыю” ўстаноў культуры, якія яна наведвала калісьці, — да нас далучыліся яшчэ двое бялынічцаў-аднакласнікаў. Я глядзеў на тое, як усе яны размаўлялі, успаміналі, і па-добраму заздросціў ім, тым, хто змог не проста не страціць сувязі, а ўсяляк іх берагчы...

Алег КЛІМАЎ,
Мінск — Бялынічы — Мінск

СКАРЫНА І ШАГАЛ: ВОБРАЗЫ ВЯРТАЮЦА

Гэты тыдзень адзначыўся дзвюма падзеямі рознай скіраванасці, але аб’яднаных адной мэтай у маштабах дзяржавы: вяртання ў прастору нацыянальнай культуры вобразаў яе знакамітых волатаў.

Прычым — зусім не забытых, як тое часцяком здараецца, а тых, што ва ўсіх на слыху. Гаворка пра постаці Францыска Скарыны і Марка Шагала. “Дык што ж вяртаць, калі пра іх вядома нямае?” — падаецца лагічным пытанне. Адкажам: гаворка пра вяртанне вобразаў не як такіх, а ў іх самых розных “мадыфікацыях”, уласцівых сучаснасці.

Які вынік задуманага? Пра выставачны праект “Вяртанне вобраза. Да 130-годдзя Марка Шагала” чытайце на старонках 8 — 9, а спектакль Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі па п’есе “Кар’ера доктара Рауса” Віктара Марціновіча ў пастаноўцы Аляксандра Гарцуева разгледзім неўзабаве.

На здымках: Арцём Курэнь у галоўнай ролі спектакля “Кар’ера доктара Рауса”; аб’ект “3 днём нараджэння, Марк Захаравіч!” віцебскіх мастакоў Святланы Баранкоўскай, Таццяны Макляцовай і Аляксандра Гвоздзікава.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ і Наталлі ОВАД

Экспрэс-тур з V.I.P.-земляком: Бялынічы

Тэрыторыя Батраковай

Прафесійны літаратурны шлях Батраковай пачаўся, па агульнапрынятых мерках, не так і рана. Хоць першы верш Наташа, тады яшчэ Арахоўская, напісала ў 16 гадоў, дэбютны зборнік вершаў “Станы душы” выйшаў толькі ў 2000-м. Праз год — першы раман з дылогіі “Тэрыторыя душы”. Але сяжынка да пісьменніцкай нівы вяла з самага дзяцінства, паколькі нарадзілася дзяўчынка ў сям’і начытанай. Кнігі і часопісы дома было шмат, яшчэ ў дзіцячым садку яе прывялі ў бібліятэку, але ў школе яна больш імкнулася да дакладных прадметаў (пераважылі гены мамы-эканаміста, мабыць). У 1981 годзе скончыўшы школу з залатым медалём, Наталля збіралася

паступаць у Маскоўскі дзяржаўны ўніверсітэт, але з-за хваробы прапусціла ўступную кампанію. Тады ў адукацыйнай сістэме СССР праходзіў эксперымент, калі медалісты ў некаторыя тэхнічныя ВНУ маглі патрапіць без экзаменаў. Так яна апынулася ў гомельскім Беларускім інстытуце інжынераў чыгуначнага транспарту (цяпер Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт транспарту).

Маркоце месца няма

Далучэнне Наташы да культуры падобна да таго, як гэта адбывалася з многімі дзецьмі, — музычная школа (клас акардэона, праўда, навучанне яна не завяршыла), харэаграфічная студыя (у Доме піянераў)

і вакальная (у Доме культуры — зараз Раённы цэнтр культуры, размешчаны ў іншым будынку). Дзіця расло вельмі актыўным: у школе — выдатніца, акрамя студый — удзел у конкурсах чытальнікаў, ды спявала ледзь не з пляюшак.

— Культурнае жыццё горада, напэўна, мала чым адрознівалася ад таго, якім жылі ў СССР такія ж невялікія населеныя пункты, — кажа Наталля Мікалаеўна, — калі кожнае свята ў маленькім гарадку ператваралася ў вялікую падзею. Канцэрты мастацкай самадзейнасці, танцавальныя вечарыны, кіно, гастролі магілёўскіх тэатраў: усё мела поспех.

Нешта з тагачасных мерапрыемстваў, звязаных менавіта з бе-

ларускімі традыцыямі, якія сыходзяць у далёкае мінулае, Батракова назваць не можа, урэшце, тады ў прыярытэце былі праявы савецкай самасвядомасці, а ўжо потым яе складніцаў — скажам, канкрэтнага нацыянальнага. Да таго ж адбывалася геаграфічнае і гістарычнае размяшчэнне вобласці.

— Але ў дыялекце было нешта, характэрнае толькі для гэтага краю, — успамінае наша гераіня. — Каранёвая культура захоўвалася ў вёсках — у куфрах бабуль у выглядзе арнамантаў, ручнікоў. Аднак нічога з гэтага не прапагандавалася. Магчыма, адсутнасць і такога ўплыву стала адной з прычын таго, што беларускамоўнай пісьменніцы з мяне не атрымалася.

Заканчэнне — на старонцы 10.

Сталіца культуры

(Заканчэнне.)

Пачатак на старонцы 1.)

Выхаванцамі гурткоў, студый, школ мастацтваў з'яўляюцца больш за 4 тысячы навапалачан. 34 творчыя калектывы носяць званне "заслужаны", "народны", "узорны". У Наваполацка — 20 гарадоў-пабрацімаў.

Горад з'яўляецца пляцоўкай для правядзення буйных конкурсаў, фестываляў, выстаў і форумуў розных узроўняў. Так, штогадоваю сяды з'яўджаюцца айчынныя і замежныя спевакі, каб прыняць удзел у Адкрытым рэспубліканскім конкурсе юных выканаўцаў "Халі-хало". "Наваполацку налета споўніцца 60 гадоў. І хоць нас часта асацыююць як малодшага брата старажытнага Полацка, пры больш шчыльным знаёмстве адзначаюць, што горад ужо займае сваю адметную культуру. Мы актыўна рэагуем на сучасныя павывы, адкрыты да новых думак, зносіні і крокаў", — падсумаваў спадар Дзямідаў.

Міністр культуры Барыс Святлоў растлумачыў рашэнне калегіі: "Узрост "кандыдата" не з'яўляецца важкім крытэрыем у вызначэнні культурнай сталіцы. Добра атрымаць шматвекавую спадчыну, іншае пытанне — як культурным здабыткам распараджацца сёння, на якім узроўні магчыма і дасягненні сучасных устаноў культуры. Мы чакалі ад намінантаў расповед пра выбітныя імпрэзы, адметныя ініцыятывы. Наваполацк змог прадставіць новы матэрыял, прэзентаваць яго, распавесці пра спецыяльныя мерапрыемствы, якія шыкоўна ўпісваюцца ў канцэпцыю акцыі".

К

І наша гісторыя

"Naviband" / Фота Аліны САУЧАНКА

Сёння ў Палацы прафсаюзаў "Naviband" у апошні перад "Еўрабачаннем" раз прадэманструе айчынны гледачам сваю рашучасць і талент. Менавіта гэты дуэт праз некалькі тыдняў, упэўнены, заявіць і пра сябе, і пра краіну.

На прэс-канферэнцыі ў Белтэлерадыёкампаніі, прысвечанай падрыхтоўцы да міжнароднага конкурсу ў Кіеве, Арцём Лук'яненка і Ксенія Жук падкрэслілі, што імкнуча раскрыць вобраз Беларусі. У першую чаргу праз саму родную мову, якая ўпершыню за гісторыю гэтага музычнага форуму загучыць са сцэны. Замежныя журналісты і прыхільнікі творчасці "Naviband" ужо праяўляюць павышаную цікаўнасць да "Гісторыі майго жыцця".

Падаграваць жа інтарэс аўдыторыі гурт плануе і іншымі спосабамі. Музыканты будучы дарыць усім удзельнікам імпрэзы стужкі з нацыянальным арнамантам, якія можна будзе павязаць на руку. Акрамя гэтага, арнамантам аздобілі ўсю прома-прадукцыю "Naviband": значкі, галштукі, буклеты ды праспекты. З нагоды 500-годдзя беларускага кнігадрукавання Арцём і Ксенія вырашылі ўзяць з сабой і копію Бібліі

Францыска Скарыны, каб паказаць яе на ўсю Еўропу.

Прадзюсарам і кіраўніком праекта выступае Белтэлерадыёкампанія. За творчы бок адказвае ўкраінская каманда, якая мае досвед менавіта ў падрыхтоўцы да "Еўрабачання". Дарэчы, Арцём будзе спяваць у капелюшы, а Ксенія — з прычоскай і выглядзе рожак. З валакам "Naviband" дапамагае беларускі педагог Вольга Драздова. На сцэне будуць толькі галоўныя героі "Гісторыі майго жыцця".

Беларуская дэлегацыя ад'язджае ў сталіцу Еўрабачання Кіеву 1 мая. Разам з камандай адпраўляюцца сябры і блізкія музыкантаў, каб увесць час падтрымліваць маладых артыстаў. Арцёма Лук'яненку і Ксенію Жук чакае, як аб'яцуюць арганізатары конкурсу, цяжкая падрыхтоўка. Першая генеральная рэпетыцыя адбудзецца 3 мая, другая — 6-га. Музыканты выступаць і ў Еўравесцы, там рэпетыцыі будуць штодзённымі.

Нагадаем, "Еўрабачанне-2017" пройдзе з 9 па 13 мая. Першы паўфінал — 9 мая, другі — 11-га, кульмінацыя дзеі — 13 мая. Назіраць за нашымі героямі можна будзе ў другім паўфінале пад нумарам 15. І, спадзяемся, у фінале конкурсу.

К

Сацыяльна-творчай праграме "Чарнобыльскі шлях — дарога жыцця" — 31 год. Сёлета яна стала называцца "У будучыню — з надзеяй". Але змест нязменны: падтрымка рэгіёнаў, падтрымка ад навалы.

Яўген РАГІН

Нагадаем, што ініцыятарамі высакароднай акцыі сталі Дэпартамент па ліквідацыі наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, міністэрствы па надзвычайных сітуацыях і культуры, Беларускі фонд культуры. Мастацкія кіраўнікі праграмы — Ігар Лучанок і Эдуард Ханок.

Заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Надзея Мі-

Каравай на шчасце

Удзельнікі канцэртаў. / Фота з сацыяльных сетак

куліч прымае ўдзел у акцыі другі раз. Уражаннямі ад творчай вандроўкі яна падзялілася з "К" у пятніцу.

— Некалькі гаўдін таму

прайшоў апошні канцэрт у вёсцы Парахонск, што на Піншчыне, — распавяла Надзея Анатольеўна. — Сустрэкалі нас казачка! Мы

Турызм — устойлівы?

Генеральная асамблея ААН абвясціла 2017-ы Годам устойлівага турызму. Сам выраз пакуль што падаецца нам не зусім зразумелым неалагізмам, калькай з англійскага "sustainable". Тым больш, слоўнікі вызначаюць гэты прыметнік як "здатны падтрымлівацца на тым самым узроўні", а Беларусь, дзе ўсё толькі развіваецца, такі падыход не надта задавальняе. Тым не менш "круглы стол" на гэтую тэму, арганізаваны Міністэрствам культуры краіны, Інстытутам культуры Беларусі ў супрацоўніцтве з Беларускім камітэтам ICOMOS і Музеям гісторыі Мінска, засведчыў: пра многія актуальныя для больш "турыстычных" краін праблемы нам варта задумацца.

Ілья СВІРЫН

Як адзначаў у сваёй прамове намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Аляксандр Яцко, устойлівы турызм — гэта прычыны і думкі выкарыстання турыстычных рэсурсаў без шкоды для іх саміх альбо скажэння іх адпачатковай сутнасці. Апошняе выўляецца, напрыклад, у "дэсінхэндывацыі" набыткаў спадчыны, пераўтварэнні народных абрадаў у шоу. З іншага боку, устойлівы турызм прадугледжвае таксама і задавальненне патрэбаў спажываўцаў — як у атракцыях, так і ў хлебе штодзённым. Адпаведна, гаворка вядзецца пра пэўныя кампрамісы.

Вядома, для беларускага турызму пакуль актуальныя трохі іншыя праблемы, старыя і ўсім вядомыя: слабая інфраструктура, брак інфармацыйнага забеспячэння, неадладжанасць узаемаадносінаў розных суб'ектаў турызму... Казачь пра тое, што яны не вырашаюцца, на ўрад ці выпадае: прагрэс не вокамгненны, але відавочны. Сведчаннем таму хаця б новыя буклеты — густоўныя, адэкватныя і без празмернага пафасу, — прэзентаваныя падчас "Круглага стала" Нацыянальным агенствам па турызме. Але рух наперад не такі хуткі, як бы таго хацелася, пра што сведчылі выступленні як прадстаўнікоў туріндуст-

тры, так і замежных экспертаў. Збудаваць гатэлі на любы густ і гаманец — гэта, вядома, справа праблематычная, а вось уцямна патлумачыць, чаму ў многіх прывабных для наведвальнікаў мясцінах да сёль адсутнічае ўрбаністычная навігацыя ды хоць якія інфармацыйныя стэнды, праўдзе няпроста.

Па словах прадстаўніка Дэпартаменту па турызме Марыны Масташовай, колькасць экскурсантаў на Беларусь летась павялічылася ў паўтара разы, склаўшы болей за мільён чалавек. І паколькі размяркоўваюцца яны зусім не раўнамерна, дзе-нідзе помнікі спадчыны пачынаюць ўжо "стагнаць" ад завышанай да іх увагі. Па словах начальніка аддзела Інстытута культуры Беларусі Алы Шашкевіч, калі колькасць наведвальнікаў Нясвіжскага палацу перасягне адзнаку ў паўмільёна за год (а ўсё да гэтага ідзе), для ансамбля тое створыць сапраўдную пагрозу.

— Як сведчыць суветная практыка, з аднаго боку, рост турызму спрыяе эканамічнаму развіццю рэгіёнаў, з іншага — утварае вялікую нагрузку на культурны ландшафт, — дадала эксперт.

У той самы час дырэктар аднаго з флагаманаў культурна-пазнаваўчага турызму на Беларусі кампаніі "Віаполь" Галіна Патаева перакананая, што зачыняць перад турыстамі дзверы музеяў — гэта шлях у нікуды. А выйсць яна бачыць у стварэнні дадатковых турпрадуктаў для тых групаў, якія фізічна не могуць змясціцца ў не прызначаных для "шырокага выкарыстання" анфіладах палаца. Напрыклад, экскурсіі па парку.

Безумоўна, такі ашаламляльны і стабільны поспех Міра з Нясвіжам не можа не радаваць: ён больш красамоўна за любыя сцверджанні сведчыць, што турызм на Беларусі магчымы. Але ў той самы час актуальнай застаецца праблема стварэння новых папулярных дэстынацый — балазе, іх асартымент паравейнаму дастаткова сціплы.

Адзін з перспектывных варыянтаў — старажытны Мсціслаў. Пераўтварыць яго ў турцэнтр імкнуліся яшчэ за сівым савецкім часам, не раз рабіліся такія спробы і пазней, але вынікі пакуль не надта суцяшальныя. Прычын тут цэлая купа: і несамавіты стан большасці гарадскіх ад-

метнасцяў, і ўсё тая ж праблема з інфраструктурай, і, урэшце, геаграфічны фактар.

— Выдатны горад, але адлегласць у 400 км ад аэрапорта не спрыяе развіццю ўстойлівага турызму, — кажа Ала Шашкевіч.

Паводле яе словаў, праблему можа вырашыць івэнт-менеджмент — як дадатковая прынада для турыстаў. Прыкладам, адзін толькі рыцарскі фэст, які традыцыйна ладзіцца па ініцыятыве мясцовых уладаў, прыносіць каля 20% штогадовых даходаў усёй сферы культуры краю. З іншага боку, калі на шматкіламетровым шляху да Мсціслава турыста будучы чакаць цікавыя прыпынкі, дарога не падсада яму празмерна доўгай. Прыпыныцца ёсць дзе, але амаль усе варты ўвагі аб'екты, што трапляюцца на маршруце, на сёння для паказу не надта прыдатныя.

Адным з "апорных слупоў" устойлівага турызму з'яўляецца чынны ўдзел у захаванні спадчыны мясцовай супольнасці. Рабіць на гэта акцэнт цяпер — сапраўдны трэнд ва ўсім свеце. Размаіттыя ідэалістычныя схемы вымалёўваюць і некаторыя беларускія эксперты: мясцовыя людзі скідаюцца па шлэгу, у складчыну рэстаўруюць свой занябаны замак або палац, а потым з яго дапамогай зарабляюць на турызме. На жаль, такія тэхналогіі не ўяўляюцца магчымымі нават у самых светлых мроях. Аднаўленне спадчыны — гэта настолькі дорага і складана, што можа быць хіба прэрагацыя ў самых шырокім сэнсе слова, уключна, напрыклад, таксама і з кулінарыяй.

Тэма, ізноў жа, не новая, і пэўныя зрухі, безумоўна, ёсць. У прыватнасці, асацыяцыя "Адпачынак у вёсцы" не так даўно выпусціла кулінарную карту Беларусі. Як няцяжка заўважыць, галоўным рухавіком у гэтай справе застаюцца аграсядзібы, і гэта яшчэ адно сведчанне іх перадавой ролі.

— Людзі сапраўды пачалі разумець, што дзядоўская хата можа быць і культурным набыткам, і крыніцай даходаў, — кажа Цімафей Акудовіч. — І вучацца цаніць сваё.

Без сумневу, гэты фактар (а ён спакаваля, але даецца ў знакі) здатны паспрыяць не толькі павелічэнню аб'ёмаў унутранага турызму, але таксама і яго ўстойлівасці.

К

ку з гэтым мястэчкам, і яго турыстычную карту давалася ўсталёўваць не на цэнтральнай плошчы, што было б дарэчна, але на тэрыторыі самога комплексу.

У той самы час, калі ўдмацца, прыклады ўстойлівага турызму ў нас ужо ёсць. На думку намесніка старшыні Беларускага бюро ICOMOS Цімафея Акудовіча, у гэтую катэгорыю цалкам трапляюць тая сотні храмаў, што былі адноўлены і падтрымліваюцца сіламі мясцовых супольнасцяў.

— Тут няма пытання фінансаў, але гэта працуе, — кажа ён. — У тым жа Мосары мясцовыя людзі ганарацца, што турысты з розных краін свету аглядаюць "той кусток, які я сам пасадзіў", і ўся вёска ўдзельнічае ў падтрыманні комплексу.

Галіна Патаева закранула тэму аплаты наведвання храмаў падчас экскурсій, каб сродкі на падтрыманне яны мелі таксама ад турыстаў. Аднак, паводле яе словаў, юрыдычна гэта зрабіць няпроста. Ды і з этычнага пункту гледжання... Прыкладам, той жа светлай памяці ксёндз Ёзас Булька быў прынцыпова і катэгарычна супраць збірання аплаты за наведванне "Мосарскага цуду". Зрэшты, тут варта нагадаць пра такі традыцыйны (і пры гэтым добраахвотны) спосаб, як скарбонкі для ахвяраванняў, усталяваныя ў кожным храме.

Прадстаўнік праекта ЕС "Падтрымка ўстойлівага развіцця турызму ў Беларусі" Янэз Сірэх адзначыў велікі погляд на культурны турызм: ён улічвае канкрэтныя аб'екты паказу, а не культурны ландшафт у самым шырокім сэнсе слова, уключна, напрыклад, таксама і з кулінарыяй. Тэма, ізноў жа, не новая, і пэўныя зрухі, безумоўна, ёсць. У прыватнасці, асацыяцыя "Адпачынак у вёсцы" не так даўно выпусціла кулінарную карту Беларусі. Як няцяжка заўважыць, галоўным рухавіком у гэтай справе застаюцца аграсядзібы, і гэта яшчэ адно сведчанне іх перадавой ролі.

— Людзі сапраўды пачалі разумець, што дзядоўская хата можа быць і культурным набыткам, і крыніцай даходаў, — кажа Цімафей Акудовіч. — І вучацца цаніць сваё.

Без сумневу, гэты фактар (а ён спакаваля, але даецца ў знакі) здатны паспрыяць не толькі павелічэнню аб'ёмаў унутранага турызму, але таксама і яго ўстойлівасці.

К

ГАЗЕТА КУЛЬТУРА ШТОТЫДНОВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. Адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Яўген РАГІН, Ілья СВІРЫН; аглядалнікі рэдакцыі: Дар'я АМАЛЬКОВІЧ, Настасся ПАНКРАТАВА, Аліна САУЧАНКА; спецыяльны карэспандэнт: Пётр ВАСІЛЕУСКІ, Алег КЛІМАЎ, Алена ЛЯШКЕВІЧ, Канстанцін АНТАНОВІЧ; карэспандэнт — Ганна ШАРКО; мастацкі рэдактар — Наталія ОВАД; карэктар — Мая ХУТКОВА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА". 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць правішча, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэзююцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.

"Культура", 2017. Наклад 4 484. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друку 21.04.2017 у 20.00. Замова 1268. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

(Заканчэнне. Пачатак у № 14.)

— Ці звязана абнаўленне студыйнага прадукту, пра які вы распавядалі раней, з завяршэннем рэканструкцыі “Беларусьфільма”? Ці паўплывае апошняе на паліпшэнне ўзроўню кінавытворчасці?

— Паўплывае наўпрост, таму што студыя — гэта сродак вытворчасці. Па-першае, палепшыцца матэрыяльнае становішча “Беларусьфільма”. Зараз у нас няма абаротных сродкаў, мы вымушаны заключыць з аўтарамі дамовы, як кажучы, на слоўце гонару. Калі ўсе павільёны будучы адрамантаваны і даведзены да ладу, тое павялічыць нашу прывабнасць для замежных кінавытворцаў, а значыць — вырастуць прыбыткі кампаніі. Адпаведна, пастановачная якасць нашых стужак і іх колькасць прапарцыйна ўзрастуць.

— А вось з нагоды выхаду на іншыя рынкі. Быў міф пра тое, што запрашэнне ў беларускі праект галівудскіх кінематографістаў ці аўтараў, актэраў абавязкова нясе ў сабе поспех. Гэта сапраўды так?

— Тут трэба разумець, што гэта неадназначны акт: рэжысёра ці актэра запрасілі — і ўсё, поспех. Варта разглядаць пытанне комплексна. Калі запрасілі актэра — значыць, ёсць грошы, гэта раз. Калі запрасілі добрага актэра, ёсць грошы і якасць ролі, гэта два. Усё ўзаемаспалучаецца. А калі ёсць грошы на запрашэнне, на якасць, то праект салідны. У сваю чаргу, салідны праект забяспечваецца як добрым сцэнарыем, добрай рэжысурай, так і кантэкстам. Можна сказаць, што гэта кінематографія, якая моцна стаіць на адной назе як мінімум. Урэшце, поспех будзе не таму, што запрасілі, а таму, што праект сам дастаткова цікавы і выразны.

— А што вы думаеце пра незалежны кінематограф, пачынаючы ад маладых людзей да медыйных асоб, такіх як Курэйчык? Як вы ацэньваеце само незалежнае кіно — яно якаснае на сённяшнім этапе альбо не?

— Тут не важна, які ўзровень якасці. Важна, што з’ява ёсць. Я радуся і найменшым прыкметам, бо гэта азначае, што акрамя прафесіяналаў,

Увага! Конкурс!

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь запрашае да ўдзелу ў адкрытым конкурсе ў выглядзе працэдур дзяржаўнай закупкі на аказанне паслуг па вытворчасці ігравых фільмаў 2017 года ў межах сацыяльна-творчага заказу.

Заказчыкам новых работ выступае само Міністэрства, а крыніца фінансавання закупкі — рэспубліканскі бюджэт. Аб’ёмы ж яе наступныя: фільм у ігравой форме па тэме “Сучасная беларуская армія” ў фармаце 1 серыя — 100 хвілін; фільм у ігравой форме па тэме “Сям’я і дзеці Беларусі” ў фармаце 1 серыя — 80 хвілін. Прыкладныя тэрміны ажыццяўлення закупкі: май — чэрвень 2017 года.

Сярод патрабаванняў да вытворцы фільма адзначым наступныя: вытворцам фільма (прадзюсарам) або адным з вытворцаў фільма (прадзю-

Вячаслаў Нікіфарав / Фота Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

У кабінете бадзёра грае класічная музыка, а на працоўным стале ўзвышаецца стос папак з кінапраектамі, сярод якіх лунае выява Грунвальдскай бітвы. Мы працягваем размову з намеснікам генеральнага дырэктара па творчых пытаннях кінастудыі Вячаславам НІКІФАРАВАМ, распачаюць у мінулых нумарах “К”. Рэжысёр — у добрым гуморы, які трохі псуецца, калі супрацоўнікі прыносяць яму ліст ад расійскага ветэрана, які прапаноўвае Міністэрству культуры экранізаваць свае мемуары. Кінематографіст тлумачыць, што падобных лістоў на адрас “Беларусьфільма” прыходзіць даволі шмат і на ўсе патрэбна адказаць, а час не гумовы — трэба здымаць кіно, якое будзе цікавым не пэўным асобам, а ўсім сучасным людзям.

Асяродку няма, або Зноў пра міфы нашага кіно

З Вячаславам Нікіфаравым (“Беларусьфільм”) — пра айчынную культуру / Частка II

ёсць людзі, закаханыя ў кіно. Краіна, дзе ёсць крытычная маса закаханых у штосьці людзей, робіць безумоўна поспехі ў той справе: футболе, музыцы, кінематографіе... А ў той жа Грузіі, памятаю (а яна ў маёй свядомасці на асаблівым месцы), даўно быў перыяд, не ведаю, чым выкліканы, калі ў іх раптам звярнулі ўвагу на дзіцячую музычную творчасць. І з’явіліся дзясяткі ансамбляў — такі выбух быў! Як гэтага дамагчыся? Ці аднымі толькі грашымі? З іншага боку, чаго нам прыбядняцца? Ва ўніверсітэце культуры і мастацтваў, дзе я з’яўляюся сябрам савета па грамадскіх сувязях, пайшоў паглядзець на “Дуброўскага”. Аказалася, усе ўзрастаюць выпускоўнага курса. Я ўбачыў такі класны калектыў! Там ёсць да чаго прычапіцца, але аснова мюзікла — цуд! І гэта ўчарашнія школьнікі, так званыя самадзейныя, незалежныя... Дарэчы, а што ў вашым разуменні “незалежныя”?

— Самастойнае кіно. Як яго называць?

— Па сутнасці яно, вядома, аматарскае. Калі скарыстаць тэрмін “незалежнае” — тады ад чаго ці каго? Ад дыктату? Маладое кіно?

Слушна! Наогул, я, як той дзед Мазай, радуся кожнаму зайцу. Мне ўсе спробы падаюцца важнымі для беларускага кіно. Усе, нават няўключныя, аматарскія. Бо, як толькі чалавек зняў хоць адзін кадр, альтэрнатыва простая — ці ён завязвае з тым праз дзве-тры спробы, ці развіваецца. Валерый Рубінчык быў кінааматарам шмат гадоў, паступаў пяць ці шэсць разоў. І гэты кінааматар, назавём яго так, прыйдзе ў рэжысёры праз колькі гадоў, памацаўшы ўжо прафесію “на зуб”. А калі ён будзе супрацоўнічаць з “Беларусьфільмам”, з вытворчасцю, гэта ўвогуле добра.

— Зразумела, што кіно — мастацтва калектыўнае, якое патрабуе вялікіх сродкаў на вытворчасць. Ці могуць незалежныя студыі, аўтары атрымліваць сродкі на кінавытворчасць нароўні з “Беларусьфільмам”? Ці аднолькавыя на Адкрытым рэспубліканскім конкурсе кінапраектаў у іх ўмовы?

— Я быў на перадпільчынгу ўпершыню як адзін з экспертаў і кіраўнік крэатыўнага аддзела студыі. І па маіх уражаннях — так, аднолькавыя ўмовы. І ў той жа час — не. Чаму? Магчыма, мне лёгка

так казаць, таму што я арыентуюся на — ключавое маё слова — талент. Каб убачыць бы там штосьці адпаведнае гэтаму паняццю, быў бы чалавекам, які піярый, проста на руках насіць такі праект. Але, на жаль, нават у прапановах з боку “Беларусьфільма” гэта не заўжды так. Потым — сістэма патрабаванняў тэхнічна не ўсім зразумелая, і гэта не віна Міністэрства культуры альбо студыі.

— Меркаванне экспертнага савета мае важнае значэнне? Рэкамендацыі ўлічваюцца?

— Рашэнне савета носіць рэкамендацыйны характар, так. Камісія павінна была абраць шэсць-сем “лотаў” у

ігравым кіно, а тут больш за пяцьдзясят праектаў на перадпільчынгу сабралася. Ад “Беларусьфільма” была прыкладна палова, а астатняе — прапановы ад прыватных ініцыятыў і кампаній. Часта ў заключэнні на заяўкі пішуць: працягваць працу. Ашчадным чынам дзейнічаюць, рэзкі адмоваў няма. Той жа сцэнарый “Скарыны”, у прыватнасці, не адхілілі, а прапанавалі папрацаваць над тэмай.

Аднак калі абіраць метады працы — я за жорсткія заключэнні. Адаём аўтару, а калі ён не хоча працаваць, бяромся самі і дарабляем. Таму што потым, калі пачнецца вытворчасць, ні змяніць, ні спыніць нічога немагчыма. І гэта нармальны працэс. Можна, праз 10 гадоў аўтар дзякуй табе скажа за такую адзнаку. Таму што вытворчасць ёсць вытворчасць: існуюць жа вытворчыя дысцыпліна, тэхналагічная. І я сваю місію бачу ў тым, каб імі не паступіцца. Менавіта адсутнасць такіх рэчаў і з’яўляецца асноўнай прычынай фіяска апошніх дзесяцігоддзяў. Рамяство кульгае. У музыцы ж немагчыма не ведаць ноты...

Важная і якасць навучання, і наяўнасць асяродку — майстар-класы і гэтак далей. Рыбараў ходзіць без спраў 16 гадоў! А ён мусіць выкладаць, штогод павінен рабіць варкшопы, у журы быць! Што ж гэта за кінематографія, якой майстры не патрэбны?! Дабралюбаў у 2010 годзе памёр — чакаў да апошняга, калі паклічуць. Дабралюбаў, які сваім “Іван Макаравічам” прынёс узнагароду на Міжнародным фестывалі дзіцячых фільмаў у Венецыі! Вось дзе агульная сітуацыя! А паспрабуй за гэта вухі каму-небудзь надзерці! Карацей, зразумеўшы, варта праветрываць, ачышчаць паветра.

— Апошняе меркаванне пра ўсе міфы наконт кіно і беларускай кінавытворчасці. Яны развіваюць альбо замаруджваюць працэс? З’яўленне такіх ідэй, якія ўплываюць на розумы людзей, што прымаюць рашэнні, — гэта пазітыўна ці негатыўна?

— Па-рознаму. Я тлумачу сабе гэта тым, што доўга беларускі кінематограф быў пазбаўлены трыадзінства. Кі-

нематограф як сума тэхналогій, асоб і асяродак — хтосьці з вядомых персон агучыў гэтую трагічную формулу. Тэхналогіі ў нас ёсць? Ёсць. Асобы? Так. А асяродку — няма. Гэта — сімпозіумы, фестывалі, прэм’еры, саюз, урэшце, а што апошні мусіць рабіць?

Ён павінен ладзіць прэм’еры і на іх казаць: “Стары, ну ты і лайно зняў!” — і даказаць, чаму гэта так. І ўся зала мусіць біцца з-за прэм’ернай карціны, спрачацца. А гэтага няма — мёртвае поле. Перакручваецца асяродак. І заўважана ўсялякім глупствам. Ці плануюцца семінары? Хто ладзіць майстар-класы? Добра, нам хапае, мы вытворцы, на прэм’еры з задавальненнем сустранемся. Але дзе яшчэ якія трыбуны?

Так што ў нашай сітуацыі міфы альбо чуткі, усё, нават самае нікчэмнае, падавалася б, з’яўляецца падставай для ўзаемадзеяння, канфлікту, сутыкнення. Гэта — нармальна. Але дрэнна, што ў нас падставы дробныя. А каб была, да прыкладу, такая: хтосьці прапанаваў, каб адрынута на перадпільчынгу праекты разглядаліся далей? Сабраліся б лепшыя літаратары, журналісты, ім папярэдніе разаспалі б сцэнарыі — і яны прыйшлі на сустрэчу з аўтарамі падрыхтаваныя. Такая канферэнцыя, на дзве-тры гадзіны, дзе гэтыя праекты прафесіяналы “размазваюць” у пух і прах. Альбо знаходзяць там штосьці цікавае і ад імя грамадскасці звяртаюцца на “Беларусьфільм” з просьбай прыняць да ўвагі, улічваючы моцную бакі праектаў, працаваць з аўтарамі. Аднак ніхто ж гэтага не робіць, бо — няма асяродку. А пакрыўджаныя не разумеюць, чаму іх адхілілі. Альбо бачаць іншыя ў тым прычыны і пачынаюць пісаць з-за крыўды ў вышэйшыя арганізацыі — і нам ужо зусім іншым чынам даводзіцца з гэтым разбярцацца. Самае цікавае, што ў нас не лічыцца непрыстойным так паступаць. Міфы часам трэба разумець як пункт гледжання. Любы канфлікт выклікае развіццё ці дэградацыю. Вось якасць гэтых канфліктаў і міфаў мяне не задавальняе...

Занатавалі
Тарас ТАРНАЛІЦКІ
і Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Адкрыты конкурс: у фокусе — ігравыя фільмы

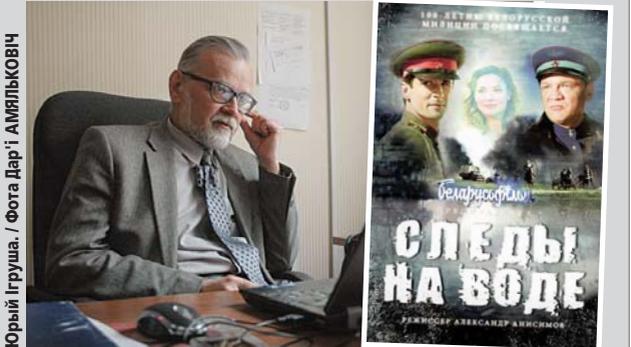
Беларусь, за выключэннем выпадкаў, калі вытворчасць фільма ажыццяўляецца сумесна з замежнымі вытворцамі (прадзюсарамі); наяўнасць уласных фінансавых і (або) прыцягнутых кадравых і матэрыяльна-тэхнічных магчымасцяў, неабходных для выканання дамоў на працягу ўсяго перыяду яе дзеяння.

Прапанова на ўдзел у конкурсе падаецца праз яе размяшчэнне на афіцыйным сайце ў тэрміны, названыя ў запрашэнні, у парадку, устанавленым конкурснымі дакументамі. Прапанова размяшчаецца ў форме электроннага дакумента ў адпаведнасці з патрабаваннямі да конкурсных дакументаў. Тэрмін для падрыхтоўкі і падачы прапановы —

па 17 мая 2017 года ўключна. Падрабязная інфармацыя, у тым ліку пра матэрыялы, што павінна ўключаць конкурсная прапанова, выкладзена сайце Мінікультуры ў рубрыцы “Конкурсы і мерапрыемствы”. Дадамо, што падача саміх конкурсных прапановаў ажыццяўляецца прэзэнтэнтам у форме электроннага дакумента шляхам размяшчэння яго на афіцыйным сайце, а таксама конкурсныя прапановы накіроўваюцца на папярковы носьбіце ў Міністэрства культуры (у 5 экзэмплярах) з пазнакай “на конкурс”. Тэрмін адкрыцця прапановы — 18 мая 2017 года, тэрмін іх разгляду — да 31 чэрвеня 2017-га. Тэрмін жа дзеяння прапановы — 60 календарных дзён.

Фотафакт

Пракат — да верасня

“Лічыбы кінапракату фільма “Следы на вадзе” не канчатковыя”, — пра гэта паведаміў начальнік аддзела маркетынгу, рэалізацыі і рэкламы Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” Юрый Ігруша падчас сустрэчы з кінааглядальнікамі Тарасам Тарналіцкім і Дар’яй Амяльковіч у гэтую пятніцу. “Пракат стужкі Аляксандра Анісімава працягнецца да верасня, — раставіў прадзюсар, — і тады ў больш поўнай меры можна будзе гаварыць пра яго вынікі”. Пра спецыфіку беларускага кінапраката, у тым ліку яго недахопы, значэнне PR-кампаніі як неабходнай стратэгіі прасоўвання беларускага кіно — чытайце ў бліжэйшых нумарах “К”. А нагодай для гутаркі сталі нядаўна агучаныя вынікі паказуў беларускай прэм’еры ў першым квартале 2017 г.

Лічбавы падыход

Мінімум і стратэгія

Калі стаіць выбар паміж рэстаранам і тэатрам, многія сёння абяруць менавіта першы. Або ўвогуле “затарачаць” ў бліжэйшай прадуктовай краме і пойдучь дадому, каб пад няхітрую вячэру паглядзець у інтэрнэце чарговы блокбастар...

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Сказанае — аб’ектыўны факт, пацверджаны статыстыкай. Маю на ўвазе статыстычны зборнік “Беларусь у лічбах”, дзе можна адшукаць шмат цікавай інфармацыі. Дык вось, як вынікае з прыведзеных у выданні лічбаў, за апошнія гады спажывецкія выдаткі хатніх гаспадарак Беларусі амаль не змяніліся. Так, беларусы аддаюць прыкладна 40 % даходаў на прадукты харчавання: у 2013 годзе — 37,7 %, у 2015 — 39,1 %, у 2016 — 39,0 %. Для параўнання: на харчаванне па-за межамі дома летась было выдаткавана насельніцтвам 2,5 % сваіх даходаў, на ахову здароўя — 4,6 %, на паслугі ЖКГ — 7,1 %, на паслугі сувязі — 5,4 %. А вось на культуру, адпачынак і спорт выдаткі, на жаль, з года ў год скарачаюцца. Скажам, калі пад гэтыя мэты сярэднестатыстычны беларус аддаваў у 2013 годзе 5,8 % сваіх даходаў, у 2015 — ужо 5,4 %, а летась — толькі 4,9 %.

З прыведзеных лічбаў і вынікаюць праблемы, якія сёння часам можна адзначыць у працы шэрагу устаноў культуры Беларусі: слабую наведвальнасць тэатральных, кінавідэаідовішчых і забаўляльных арганізацый, цыркаў і музеяў, пра што “К” і пісала ў № 14, аналізуючы пэўныя пазіцыі згаданага зборніка.

4,9 % ад спажывецкіх даходаў — гэта менавіта тыя рэальныя грошы, на якія могуць прэзентаваць установы культуры (як, натуральна, і спартыўныя ды турыстычныя арганізацыі). Праўда, магічная лічба — не такая ўжо і маленькая: гэта прыкладна 35 рублёў штомесяц (з улікам таго, што ў лютым намінальныя налічаны сярэдні заробак у Беларусі склаў 716,5 рублёў). І калі, скажам, на начную дыскатэку ў Воранаўскім раёне Гродзеншчыны штосуботы трэба аддаць 2,5 рублі, дык вынікае, што на танцы можна схадзіць не аднойчы і самому, і разам з сяброўкай. Але калі, скажам, на нядаўні канцэрт Валерыя Меладзе ў Мінску білеты каштавалі ад 38 да 170 рублёў, за красавіцкі канцэрт Алены Ваенгі трэба будзе аддаць ад 92,5 да 182,5 рублёў, а выступленне культавай групы “Dereche Mode” у ліпені абыдзецца ў 113 — 323 рублі (паводле коштаў на білеты, якія засталіся ў наўнасі), дык у культурны мінімум у 35 рублёў так проста не ўкладзешся.

Так, беларусы сапраўды сталі менш зацікавацца на культурны дзеі. А значыць, і даходы арганізацый сферы паступова скарачаюцца. Выхад тут, бадай, адзіны, пра што “К” не стамляецца казаць: удзел работнікаў культуры ў грантавых праектах, у замежных стажыроўках для завязвання кантактаў з замежнымі калегамі ды пераймання іхняга паспяховага вопыту, а таксама шчыльнае ўзаемадзеянне са спонсарамі і мецэнатамі, у тым ліку — і мясцовымі. Праўда, шмат тут залежыць ад самага кіраўніка арганізацыі сферы культуры: наколькі ён “прабіўны”, наколькі ідзе на кантакт, наколькі ўмее быць не толькі дырэктарам дома культуры, музея ці бібліятэкі, але і маркеталагам, псіхолагам і ўвогуле цікавым для патэнцыйнага спонсара чалавекам.

А сёлетні конкурс “Меценат культуры Беларусі” пацвердзіў: айчынныя спонсары, зацікаўлены ў развіцці беларускай культуры, сёння ёсць. І, што самае цікавае, іх даволі шмат менавіта сярод банкаўскіх устаноў. Згадаю “Банк ВТБ”, які летась традыцыйна выступіў генеральным партнёрам выяўленчага праекта “Мастак і горад”. Як адзначыла “К” начальнік аддзела рэкламы, грамадскіх сувязей і маркетынгу ўстановы Вольга Жукава, у арганізацыі не ставяцца да праектаў у сферы карпаратыўнай сацыяльнай адказнасці як да праектнай дзейнасці, а разглядаюць іх скрозь прызму стратэгіі развіцця банка.

Што ж, слушна. Як вядома, у кожным горадзе Беларусі сёння дзейнічаюць філіялы галоўных банкаўскіх устаноў. Дык, можа, варта не праходзіць міма патэнцыйных спонсараў і меценатаў, а дапамагчы іхняй стратэгіі развіцця? Балазе, грошы ў іх дакладна будуць...

“Калі вы звязаны з індустрыяй, якая згасеае, — тэрмінова кідайце яе! Да таго часу, як страціце працу!” — раіў некалі Стыў Джобс. Калі ўпершыню працягала гэтую параду, то была яшчэ літаратурным крытыкам. Насамрэч я навуковец, і такі, і цяпер. Але раней, акрамя навуковых тэкстаў, пісала артыкулы і рэцэнзіі...

Справа ў тым, што мне заўсёды здавалася, што літаратуразнаўства не будзе мець сэнсу, калі ў беларускай літаратуры не будзе чытача. “Бо нашто каласы, калі няма васількоў?” Таму нястомна расказвала ўсім больш-менш зацікаўленым, што, як і навошта чытаць у беларускай літаратуры. Газеты, сайты, радыё, тэлебачанне, інтэрнэт — цяжка знайсці месца, дзе я не распавядала б, якія цудоўныя ў нас пісьменнікі. Дзякуючы сродкам масавай інфармацыі як літаратурны крытык я стала больш вядомай, чым як навуковец. Але ў той самы момант, калі можна было б адпачываць на лаўрах, мне стала ясна, што літаратурная крытыка як галіна “згасеае”.

Ну, як згасеае? Мадыфікуецца. Перастае быць тым, чым была... І я стала яшчэ і брэнд-менеджерам выдавецтва. Па сутнасці, гэта тая ж праца па рэкламе кнігі, але на прынцыпова іншым узроўні. Можна сказаць, здзейсніла сваю мару! Мне ж заўсёды хацелася даведацца, чаму так кепска прадаецца беларуская кніга і ці можна гэта неяк змяніць. І ведаецца што? Гэта вельмі крута — быць звязанай з рэальнымі продажами! Літаратурны крытык не мае такой магчымасці — пераканацца ў слушнасці сваіх высноў. А тут усё канкрэтна: лічбы, продажы, лайкі, прагляды, перапосты...

Лайкі, прагляды і перапосты... Я нездарма іх згадала. Справа ў тым, што сёння большасць пакупак робіцца праз інтэрнэт. Таму і расказваць пра кнігі таксама даводзіцца ў інтэрнэце. Здавалася б, чым гэтая праца адрозніваецца ад працы літаратурнага крытыка? Але насамрэч гэта проста нейкі прынцыпова іншы досвед жыцця! І, па шчырасці, за апошні год я даведлася пра аўтараў, чытачоў і наогул людзей больш, чым за папярэдняе дзесяцігоддзе!

■ Тым часам

“Нашэсце” інфармацыйных тэхналогій вымусіла нас да пераходу ў новы стан суіснавання з сучаснымі каштоўнасцямі, прытаскоўваюцца да гэтых умоў і бібліятэкі. Спачатку інтэрнэт быў задуманы як сродак аддаленага доступу да кніжніц, думалася, што гэта дапаможа ім стаць яшчэ больш запатрабаванымі. На справе ж атрымалася, што бібліятэка і інтэрнэт — канкурэнты. Тым не менш бібліятэкарам трэба шукаць кампрамісы для суіснавання.

Добра, калі чалавек, лежачы на канапе, можа задаволіць запыты ў ведах і кнізе. Але гэта не азначае, што бібліятэкі выпрацавалі свой рэсурс. Людзі не сталі менш чытаць. І толькі бібліятэкі здольныя прывесці інтэрнэцкі інфармацыйны хаос у сістэму. Бібліятэкі аб’ектыўна патрэбны грамадству, але, як прыкра гэта ні гучала б, яны змушаны шукаць шляхі выжывання.

Чым можна прыцягнуць сучаснага чытача ў бібліятэку? Як і раней, добрай кнігай, багатай пад-

Напрыклад, перастала давацца аўтарам. Бо цяпер ведаю рэальны кошт папулярнасці. Ведаю, як робяцца прагласанія пасты аб выхадзе кніжнай навінкі ці прэзентацыі. Пра відэаблогераў, якіх наймае выдавецтва, якое выпускае кнігу ў свет. Пра хвалебныя каментары на старонках інтэрнэт-крамаў, якія пішуць самі аўтары... І калі хто думае, што беларускія пісьменнікі гэтым не карыстаюцца, то моцна памыляецца. З другога боку, цяжка асуджаць аўтараў, якія змагаюцца за свайго чытача.

Чытачы, дарэчы, аказаліся таксама не зусім такімі, якімі я іх сабе ўяўляла. Хто б мог падумаць, што іх найбольш хвалюе не якасць тэксту, а якасць паперы? Палову пытанняў, якія атрымліваюць тыя, хто камунікуе з пакупнікамі, звязаныя з якасцю матэрыялаў.

Няма жадання дарыць кнігі і шматлікім кніжным відэаблогерам, якія ўвёс час звяртаюцца ў выдавецтвы з прапановай расказаць пра кнігу ў абмен на саму кнігу. Мне здаецца, мала хто ўяўляе, колькі на сёння існуе відэаблогераў. Сотні, тысячы, сотні тысяч? Тут, ізноў жа, узнікае пытанне даверу. Калі ты разумеш, што відэаблогер распавядае штосьці пра некалькі кніг, то міжвольна пачынаеш думаць: “А калі ён паспявае іх чытаць?” Тым больш што палову відэа часцяком складаюць аповеды блогера пра сябе любімага і самага рознага кшталту выкрыкі, кшталту: “Вух! Паехалі!” Ну і абавязковае прадстаўленне, напамін: “З вамі быў, ёсць, будзе Вася Пупкін”.

Пры гэтым за іменем, як правіла, няма біяграфіі, якая магла б сведчыць пра тое, што чалавек

інтэрнэт-сайце. І тут ужо ўсё залежыць ад чалавека.

Тэрэтычна ты напаянеш кантатам выданне, прычым бясплатна, прычым якасна, прычым па дамове з кіраўніцтвам. Робіш за чалавека яго працу. Але тут уступае ў сілу чалавечы фактар. І ты перыядычна трапляеш на “прынецс”. Людзей, якія лічаць, што месца ўпрыгожвае чалавек. Нечакана высветлілася, што маштаб арганізацыі цалкам звязаны з узроўнем капрызаў і амбіцый яе супрацоўнікаў.

Цяжка паверыць, але дамовіцца на публікацыю ў сацыяльнай сетцы невялікай беларускай крамы значна цяжэй, чым, напрыклад, з такім гігантам, як вядомая расійская інтэрнэт-крама “Лабірынт”. Узнікае ўражанне, што нашы інтэрнэт-крамы заводзяць акаўнты ў сацыяльных сетках не столькі для прасоўвання кніжнай прадукцыі, колькі таму, што “так усё цяпер робяць”. І таму часцякомна прапанову дапамагчы ў рэкламе беларускай літаратурнай класіцы ты атрымліваеш гнеўнае: “Мы самі вырашаем, што, калі і як рэкламаваць!” Прытым што тэрэтычна вы зацікаўлены ў адным і тым жа — продажы кніг. Калі для менеджараў вядомых інтэрнэт-крамаў важная толькі якасць — тэксту, фота, відэа, — то для маленькіх важная толькі думка кіраўніцтва, таму ўсе перамовы варта пачынаць з яго.

...Ніколі асабліва не любіла рынкі. Месцы, дзе ўсе нахваляюць свой тавар. Дзе хапаюць за рукі і прымушаюць зрабіць пакупку. Дзе крычаць проста ў вушы, незалежна ад таго, ці хочаш ты тое чуць. Але вось цяпер я гляджу на рынкі зусім іншымі вачыма. Бо сёння разумю, што кніга — гэта не толькі крыніца ведаў і асалода духу, але і тавар. Які ніколі не дойдзе да чытача, калі пра яго не расказваць.

Ганна КІСЛІЦЫНА, загадчык аддзела тэорыі і гісторыі літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар філалагічных навук

Працяг тэмы прасоўвання кнігі і літаратуры — на старонках 12 — 13.

Чытач купляе! Па якіх законах?

Вакол кнігі: аўтары, чытачы, рэкламісты

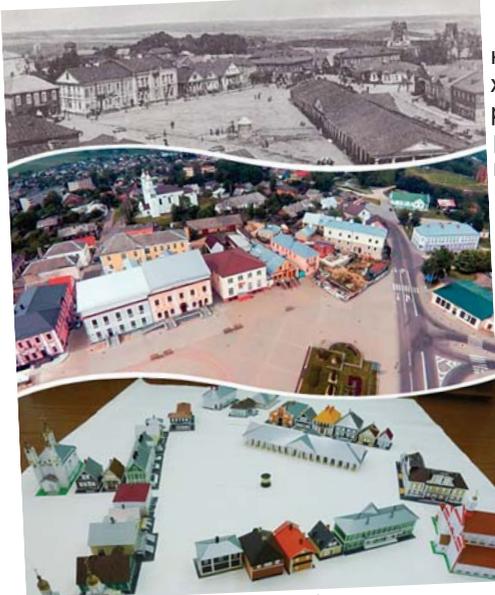
Пераплёт, вокладка, таўшчыня старонак... Калі ты расказваеш пра кнігу, то павінен улічваць гэты фактар. А яшчэ тое, што чытач купляе настрой, а не тэкст. Таму, рэкламуючы кнігу, ты павінен умець рабіць атмасферныя фота. Некаторыя выдавецтвы, рэкламуючы кнігу, робяць сапраўдныя шэдэўры фотамастацтва, а некаторыя буктэрэйлеры не саступаюць сапраўднаму кіно!

А яшчэ з чытачом трэба гуляць. Пытацца ў яго, як справы. Віншаваць са святамі. Адзначаць пятніцу. Праводзіць конкурсы. І вось менавіта конкурсы далі мне нагоду зразумець, што ў нас з’явіўся новы тып чалавека — конкурсік. Той, хто заняты пошукамі конкурсаў у самых розных сферах. Чалавек, які хоча выйграць. Не важна што! Кнігу, сукенку, машыну, але галоўнае — хутка і не ўкладаючы ў гэта ніякай працы. Такім людзям аддаваць кнігу няма ніякага жадання.

разбіраецца ў прадмеце, пра які распавядае. Затое прапаноўваючы свае паслугі выдавецтву, такі блогер можа ўказаць, што ён вучыўся ў школе фотамастацтва ў Лондане. Наогул сёння візуальнае відэа вельмі перамагло вербальнае, і гэта немагчыма не ўлічваць пры рэкламе кнігі.

Самым жа цікавым для мяне, напэўна, з’яўляецца вопыт утаймавання гардыні. У брэнд-менеджары я трапіла, ужо даючы пэўнае прафесійнае ўзроўню. Але рэкламай кнігі ў сеціве на сённяшні дзень займаюцца людзі маладыя. Зусім маладыя. Ты для іх — толькі імя з электроннай паштовай скрыні. Ты не можаш сказаць: “Рабіце так, бо так правільна...” Бо гэтая галіна ў нас у прынцыпе толькі-толькі ўсталёўваецца, і тут няма аўтарытэтаў. Ты з усімі на роўных... Таму даводзіцца шмат прасіць. Напрыклад, размясціць твой матэрыял, агляд ці відэа ў сацыяльнай сетцы, СМІ ці на

Кампраміс — музей у бібліятэцы

Навагрудка учора, сёння і на макеце.

піскай на перыядычныя выданні, арыгінальнымі крэатывнымі матэрыяламі, цікавай культурна-масавай работай, арганізацыяй клубу і гуртоў па інтарэсах, утульнасцю і зручнасцю, сэрвіснымі паслугамі і гэтак далей. Ды тое, так бы мовіць, — традыцыйны прапановы. Толькі аказалася, што сёння іх недастаткова: чытача неабходна здзівіць.

Кожная бібліятэка ідзе тут сваім шляхам: Навагрудская раённая, напрыклад, робіць акцэнт на развіцці музейнай дзейнасці ў бібліятэчных сценах. Балазе Навагрудчына багатая на гісторыю і значымі людзямі, на прыгожую прыроду. Зразумела, такую індывідуальнасць нельга не скарыстаць у турыстычных мэтах. Таму наша бібліятэка і вырашыла стаць турыстычным аб’ектам. Яна хоча распавядаць прыезджым, ды і жыхарам нашага краю, пра тыя цікавосткі, якія сёння засталіся толькі ва ўспамінах ці яшчэ на гравюрах, малюнках, фотаздымках і, вядома, у кнігах.

Яшчэ летась мы распачалі рэалізацыю праекта “Страчаная спадчына” па стварэнні экспазіцыі макетаў старадаўніх будынкаў Навагрудчыны. За паўтара года мастак-афармляльнік На-

вагрудскай раённай бібліятэкі Анатоль Бандзюкевіч зрабіў макеты палаца і бібліятэкі Храптовічаў у Шчорсах, вузкакалейнай чыгункі Навагелья — Любча, партызанскай стаянкі каля вёскі Чарэшля і рыначнай плошчы Навагрудка пачатку ХХ стагоддзя.

Вядома, спадар Анатоль працаваў над макетамі не адзін. Бібліятэкары шукалі фотаздымкі і апісанні будынкаў, выступалі ў ролях крытыкаў і дарадцаў. Дарэчы, мы не цураемся і кансультацый работнікаў крэатывага музея і Дома-музея Адама Міцкевіча, бо хочам, каб усё атрымалася гістарычна дакладна. Цяпер рыхтуецца тэкст экспазіцыі па экспазіцыі макетаў “Страчаная спадчына”, якую плануецца арганізаваць у бібліятэцы ў асобным пакоі. Ён мае выхад на вуліцу Замкавая, па якой да руін замка праходзяць турыстычныя групы. Магчыма, гэта амбіцыйныя намеры, але мы разлічваем на прыток турыстаў.

Файна МАЛЮЖЭЦ, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Навагрудскай раённай бібліятэкі

Нядаўнія “Дударскі фэст” і прымеркаваная да яго канферэнцыя ў святле манераў падаць беларускую дударскую традыцыю ў рэпрэзентатыўны спіс элементаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO ўзнімаюць шэраг праблем. Найперш — адсутнасць пераемнасці: беларускае дударства адраджалася ў 1980-х музыкантамі і майстрамі з Мінска, што не заспелі старых вясковых дудароў жывымі. Адсюль далейшыя праблемы з рэпертуарам і манерай грання.

дудароў, а не акадэмічным навукоўцам. Найгрышы ў Свянцянскім павеце запісаў Эдуард Вальтэр, захоўваліся яны ў Берлінскім фанаграмархіве, потым сталі даступнымі літоўскім навукоўцам, выпушчаныя на дысках Літоўскім інстытутам літаратуры і фальклору. Гэтыя дыскі прывёз у Беларусь дудар Яўген Барышнікаў.

Найгрышы Сцяпана Шыкоўскага знайшоў у Расійскім дзяржаўным ваенна-гістарычным архіве ў Маскве Дзяніс Сухі ў 2009-м. Дзяніс сцвярджае, што ў вопісе зроблена памылка і “Шыкоўскі” — гэта, найверагодней, вядомы па іншых крыніцах ду-

Фільм з дудовымі найгрышамі 1939 года знойдзены Канстанцінам Рэмішэўскім і апісаны Вячаславам Калацэем, прадстаўнікамі акадэмічнай супольнасці. Але той жа Вячаслаў, сам дудар, з гуртом “Ветах” часта ўдзельнічае і ў нефармальным мерапрыемствах. Таму за кожным адкрыццём так ці інакш стаіць дударская супольнасць.

Спадзяюся, наступным крокам стане ўвядзенне ў навуковы зварот і грамадскі ўжытак запісаў Соф’і Магід з Фанаграмархіва Пушкінскага дома, з вопісамі якіх я працавала. У вопісе валіка № 1803 пазначана “дудари”, на ім утрым-

3 іх хіба 3-4 імкнучца аднавіць аўтэнтчную дударскую манеру. Некалькі майстроў робяць дуды ў традыцыйным для Беларусі строі, арыентуючыся на транскрыпцыі найгрышаў Гаўрылы Слаўчыка. У параўнанні з краінамі, дзе дударскі рух больш развіты (Ірландыя, Шатландыя, Іспанія), Беларусь выглядае, канешне, сціпла. Месца “нацыянальнага інструмента” ў нас праз розныя абставіны занялі цымбалы. Але здаецца, што ўводам дуды ў праграмы музычных школ, папулярнага шляхам імпрэз кшталту “Дударскага фэсту” можна павялічыць кола дудароў і прыхільнікаў дудовай музыкі.

Дзяжурны па нумары

Традыцыя і кіслотныя колеры

Нядаўна даялося пабываць у Санкт-Пецярбургу на канферэнцыі “Антрапалогія. Фалькларыстыка. Сацыялінгвістыка” Еўрапейскага ўніверсітэта. Непасрэдна пра беларускія рэаліі распавядала я адна, але некаторыя мясцовасцям, для нас вельмі актуальныя. Напрыклад, Варвара Кобышча з маскоўскай Вышэйшай школы эканомікі выступала з тэмай “Як зрабіць народ сваімі рукамі: вытворчасць аб’ектаў традыцыйнага мастацтва на прыкладзе каргапальскай цацкі”. Тэма незвычайна цікавая, незвычайным стаўся і падыход да матэрыялу: даследчыца глядзіць на рамяство праз прызму сучасных сацыялагічных тэорый.

Алена ЛЯШКЕВІЧ / Фота аўтара

Дударскай супольнасці вядома, што да 1985-га ў Баранавічах, а да 2002-га ў Браславе дажывалі свой век у сваякоў сапраўдныя дудары. Нават калі музыкі былі ўжо няздольнымі да грання (усё ж надзьмуваць мех дуды — немалое фізічнае напружанне), інфармацыі ад іх можна было запісаць шмат. Але вельмі верагодна, што яны гралі, бо, напрыклад, дудару з Гарадоцкага раёна Гаўрылу Слаўчыку, калі Яўген Гіпіус запісаў яго ў Ленінградзе ў 1931 годзе, было 95, а ён граў і спяваў. Урэшце, даследчыца беларускіх музычных інструментаў Іна Назіна, што працуе ў Акадэміі музыкі, ездзіла ў экспедыцыі з 1974 да 2004-га, але жывых дудароў не сустрэла. Дарэчы, пасля яе кнігі “Беларускія народныя музычныя інструменты” (1979) спробы вывучэння беларускай дуды ў акадэмічнай навуцы аднавіліся толькі ў 2000-х. У 2016-м дудар Алесь Сурба абараніў кандыдацкую дысертацыю, але засяродзіўся на канструкцыйных і дэкаратыўных асаблівасцях дуд, не закранаючы прыёмаў музыцыравання.

Падобная сітуацыя, дарэчы, назіраецца і з прасцейшымі духавымі інструментамі: падчас “круглага стала” ў Інстытуце культуры Беларусі, прысвечанага майстэрству па вырабе дудак з кары Фёдара Муравейкі (Салігорскі раён), высветлілася, што ў яго няма пераемнікаў.

Дзе паслухаць старых дудароў?

Сітуацыя з дударствам ускладняецца малой колькасцю крыніц: кола вядомых запісаў, на якіх сучасны дудар можа паслухаць аўтэнтчнага, вельмі абмежаванае. Як зазначыла падчас дударскай канферэнцыі студэнтка Акадэміі музыкі Вольга Фёдарова, гаворка пра восем найгрышаў (з іх тры са скрыпкай) Ёзаса Вальдмараса са Свянцянскага павета (1908), тры найгрышы Сцяпана Шыкоўскага (датуюцца прыкладна 1930-мі), 20 хвілін грання Гаўрылы Слаўчыка (1931) і 5 секунд відэа дуэта дудароў з Гарадоцкага раёна (1939). Ананімная натацыя найгрышу з Беларусі апублікавана ў Атласе музычных інструментаў СССР (1975), але ці захаваліся адпаведна ёй аўдыязапісы, невядома. Неўзабаве пасля канферэнцыі ў суполцы “Дударскі клуб” адной з сацыяльных сетак з’явілася паведамленне мінскага дудара Стася Чавуса, што найгрышы Сцеся і Усцінава (1939), пра якія раней было вядома толькі тое, што яны выдаваліся на пласцінцы ў тым самым годзе, знаходзяцца ў вольным доступе на адным з расійскіх сайтаў. Пра астатнія запісы стала вядома таксамага зольшага дзякуючы супольнасці

Пераемнасць яшчэ магчымая?

Падчас “Дударскага фэсту”.

Ці знойдзеца месца дудзе ў праграме музычнай школы

дар Сцяпан Шахавец з вёскі Халхольцы Барысаўскага раёна. Каб у архіве алічбавалі гэтыя запісы і выдалі копію, дударская супольнасць збірала грошы. Затым дзякуючы дудару і лідару гурта “Стары Ольса” Змітру Сасноўскаму найгрышы выйшлі на дысках у Беларусі. Тады ў дударскай супольнасці пачаліся дыскусіі, ці не ёсць сучаснае беларускае дударства фэнтэзі-фолькам. Або варта ўсё ж арыентавацца на аўтэнтчную манеру грання.

Адзін найгрыш Гаўрылы Слаўчыка расшыфраваў сам Яўген Гіпіус. У 2000-х найгрышы вывучаў супрацоўнік Інстытута даследаванняў народнай музыкі і этнамузыкалогіі ў Вене Ульрых Маргенштэрн. Але распаўсюджваць запісы ён, па дамове з Фанаграмархівам Пушкінскага дома (Інстытута рускай літаратуры Расійскай акадэміі навук), якому яны належаць, не мае права. Нотныя транскрыпцыі Маргенштэрна дазволілі зразумець, што ў традыцыі дудары гралі не так, як сённяшнія. Апублікаваны нотныя расшыфроўкі ўсяго трох найгрышаў Слаўчыка, а іх усіх, мяркуючы па вопісах Фанаграмархіва, 17, не лічачы “абмеру гукараду беларускай дуды”, дзе музыка проста дэманструе магчымасці інструмента, імправізуючы.

ліваецца 4 танцавальныя мелодыі. Гэты запіс зроблены ў калгасе “Дзям’ян Бедны” вёскі Маўзцкая слабада (цяпер Слаўгарадскі раён Магілёўскай вобласці). Аднак саміх запісаў я не чула і сказаць напэўна, што там грае дуда, нельга, бо даследчыца з Расіі, пішучы “дудари”, магла мець на ўвазе і найгрышы на дудачках. Калі пазнака належыць складальніку каталога, то пытанню яшчэ больш, бо ў апісанні валікаў Яўгена Гіпіуса фігуруе “вольнка”. Атрымаць копію гэтых запісаў можна будзе, калі ўсталюецца супрацоўніцтва па такім пытанні паміж беларускай і расійскай акадэміямі навук. Урэшце, якія духавыя ні былі б запісаныя Соф’яй Магід, запіс усё роўна стане каштоўнай крыніцай для рэканструкцыі аўтэнтчнага строю беларускай дуды. Распавядаюць, што нават археалагічныя знаходкі свістулк даюць у гэтым плане карысную інфармацыю.

Ці вялікая дударская супольнасць?

Мабыць, адразу паўстае пытанне, каму ж патрэбныя ўсе гэтыя старыя запісы, найчасцей з кепскім гукам? Па розных звестках, у Беларусі зараз ад адной да некалькіх соцень дуд, каля паўсотні дудароў, што больш-менш рэгулярна граюць, і каля паўтара дзясятка, што актыўна выступаюць у складзе розных музычных праектаў.

Па словах загадчыка аддзела навукова-метадычнага забеспячэння дзейнасці па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Інстытута культуры Беларусі Алы Сташкевіч, “дударскую супольнасць”, для якой гэты інструмент з’яўляецца каштоўнасцю, не варта абмяжоўваць уласна дударамі. Ёсць яшчэ музыкі, што граюць на іншых інструментах у складзе аднаго з пэўным дударом гурта, ёсць людзі, што танчаць пад дудовую музыку, ёсць проста аматары паслухаць. Ала Сташкевіч паведамляе што ў бліжэйшы час, магчыма, будзе чарговы семінар па ўнясенні беларускай дударскай традыцыі ў рэпрэзентатыўны спіс элементаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO.

Што далей?

Калі казаць пра сёлетні “Дударскі фэст”, то аўтэнтчная манера грання там прадстаўлена не была. Тым не менш атрымалася вясцелае свята, якое не кожны год бывае. Арганізатары паабяцалі, магчыма, правесці наступны “Дударскі фэст” ужо праз год, а не праз два, як звычайна, і зноў у якасці open-air, як у 2015-м.

Адносна далейшых даследаванняў на Дударскай канферэнцыі прагучала некалькі думак. Алесь Сурба збіраецца выдаць сваю дысертацыю ў якасці манаграфіі. Вольга Фёдарова плануе аформіць даклад “Спроба рэканструкцыі строю беларускай дуды паводле архіўных і апублікаваных матэрыялаў” у грунтоўны навуковы артыкул. Зміцер Сасноўскі заклікаў прысутных звярнуць увагу на аічынныя архівы: “Каштоўныя звесткі захаваў не толькі за мяжой. Хто грунтоўна даследаваў фонды Дзяржынскага архіва кінафотафонадакументаў па названым прадмеце? Гэта ж зусім недалёка ад Мінска!” У якасці новай ступені інтэграцыі дударскай супольнасці плануецца запусціць рассылку.

Застаецца спадзявацца, што дударскі рух будзе расці колькасна і якасна, а запісы аўтэнтчных найгрышаў будуць усё больш і больш запатрабаванымі.

Алена ЛЯШКЕВІЧ / Фота аўтара

Каргапаль — горад у Архангельскай вобласці Расіі, калісьці — цэнтр павета. У сёлах вакол яго і зарадзіўся промысел каргапальскай цацкі. Інтрыга ў тым, што ніводнага старога вырабу не захавалася ў музеях, найбольш раннія артэфакты датуюцца 1930-мі. Таму майстры ўвесь час “ствараюць традыцыю наноў”, пры гэтым кансультуючыся з мастацтвазнаўцамі, нават калі яны займаюцца вырабам каргапальскай цацкі некалькі дзясяткаў год. Карацей, ніхто папросту не ведае, як зрабіць “правільны” традыцыйны выраб.

Адметнасці каргапальскай цацкі — масіўнасць сілуэта, што тлумачыцца ўласцівасцямі матэрыялу (раней лічылася, што мясцовая гліна вельмі тлустая, з яе складана вырабіць дробныя дэталі) і пэўнай колеравай гамай — чырвоны, чорны, белы і вохрысты (для фарбавання раней выкарыстоўвалі попел, вапну і мясцовыя каляровыя гліны). Цяпер па тэхналогіі той цацкі вырабляюць самыя розныя прадметы дробнай глысткі (праўда, паўстае пытанне, што ж у іх каргапольскага). Выконваючы замовы, майстры знаходзяць у мясцовай гліне магчымасці для творчасці: аказваецца, матэрыял усё ж дазваляе зрабіць дэталі, драбнейшыя за традыцыйныя для даўняга промыслу. Колеравая гама таксама мяняецца, часам кардынальна, а часам трохі, у адценнях. Майстрам здаецца, што цацкі, расфарбаваныя “па-сучаснаму”, будуць лепш прадавацца, хаця маркетынгавымі даследаваннямі гэта не пацвярджаецца.

Варвара Кобышча падсумавала свой даклад тэзісам, што “традыцыя”, як у выпадку з каргапальскай цацкай, так і наогул, не з’яўляецца чымсьці зададзеным раз і назаўсёды. Больш за тое, яе нельга па гэтым жа прыцыпле аднавіць. Працэс аднаўлення і стварэння ідзе непарыўна, калі да яго звяртаецца рамеснік ці творца ў іншай галіне мастацтва.

А я тым часам падумала пра Радзіму. Колькі ў Беларусі сувеніраў кіслотнага колеру і зробленых з незразумелых сінтэтычных матэрыялаў, якія прадаюцца як традыцыйныя. І ў той жа час — хто ведае, што такое “традыцыйнае” для нас? У беларускіх музеях таксама не так шмат вырабаў народных рамёстваў ды іх выў хаця б пачатку ХХ стагоддзя, не кажучы пра ранейшы перыяд.

Быццам бы ёсць канон традыцыйнага беларускага тэкстылю, белы з чырвоным колеры. Але ёсць і неглюбскае ткацтва з яго шматстайнымі колерамі. Ёсць позняя вышыўка рознакаляровай гладдзю, ад якой вясковая хата выглядае як райскі сад. Ёсць пасцілкі, што ткаліся з нітак пераважна прамысловай вытворчасці ў гаме “чым ярчэй, тым лепш”. Зрэшты, ёсць адваротныя выпадкі, напрыклад, у Скандынавіі, дзе традыцыйная мэбля была распіснай, а што такое стрыманы сучасны скандынаўскі дызайн, усё мы ведаем дзякуючы “Ікеа”.

Таму, здаецца, на пытанне “што такое традыцыя?” няма адназначнага адказу. Пытанне ў пачуцці меры і гусце таго, хто бярэцца яе ўзнаўляць.

Каргапальская цацкі.

Абстрактнае мастацтва, культурныя паралелі паміж Беларуссю і Германіяй, актуальныя праблемы мастацкай педагогікі — пра ўсё гэта ў інтэрв'ю з віцебскімі мастакамі Уладзімірам ФЕДАРЦАМ, Антанінай ФАЛЕЙ і Аленай ТОЛАБАВАЙ (усе трое — яшчэ і выкладчыкі кафедры дызайну і моды Віцебскага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта), чые персанальныя выставы праходзілі ў вядомым мастацкім традыцыямі нямецкім горадзе Рэбург-Локуме ў Ніжняй Саксоніі, дзе існуе галерэя "Lust auf Kunst", якой кіруе Эвелін Роса.

Дарэчы, супрацоўніцтва прадстаўнікоў сучаснай віцебскай мастацкай школы з нямецкай галерэяй трывала працягваецца з 1993 года, з часу, калі Эвелін Роса стала прыязджаць у Віцебск, захаўшыся ў гэты горад. Зразумела, каханне тое — скрозь прызму мастацтва. Выставы, якія сталі падставой для інтэрв'ю, выражаюць сучасныя тэндэнцыі абстрактнага мастацтва. "Два светы" Уладзіміра Федарца сведчаць пра наяўнасць іншай рэальнасці за межамі вядомага нам свету. Яе ўспрымання пераўзыходзіць магчымасці свядомасці, затое можа быць даступна інтуіцыі мастака. "Solo 9.3" Антаніны Фалей кажа пра ўнутраны псіхакосмас, змест якога можа быць роднасным з неабсяжнасцю Сусвету. У "Салярысе" Алены Талабавай творы абстрактнага жывапісу спалучаюцца з арт-аб'ектамі. І калі жывапіс выказвае ідэю сінергіі на метафізічным узроўні, то арт-аб'екты перадаюць сацыяльнае вымярэнне ўзаемадзеяння.

— Абстрактнае мастацтва сёння... Магчымасці вырашэння якіх эснаў і рэалій яно прадугледжвае?

У.Ф.: — Тут мастак можа індывідуальна трактаваць колер і кампазіцыю, і гэта выяўляе яго погляд на свет, яго пазіцыю ў адносінах да рэчаіснасці і працэсу творчасці, і гэта — не аднабокае выказванне. Да таго ж тут ёсць магчымасць прапанаваць глядзючы самому зрабіць высновы пра тое, што цікавіць мастака і што ён выказаў у карціне.

Сам я прайшоў добрую рэалістычную школу жывапісу. У нас была станковая кампазіцыя, дзе існавала канкрэтная задумка і сюжэт. І мой настаўнік Леанід Асядоўскі казаў, што кампазіцыя — гэта не Неба, а Зямля. Значыць, калі я выкарыстоўваю ў кампазіцыі недастатковую колькасць Зямлі, тое ўжо "ненармальна" з пункту гледжання пабудовы фармальнай кампазіцыі. Зараз, калі згадваеш пра студэнцкія гады і глядзіш на сучасныя падзеі і іх практыку ў свеце мастацтва, добра разумееш, што інструментальна рэалістычнага мастацтва відавочна недастаткова, бо яны не могуць ахапіць магчымасці разумення сучаснага свету і трактовак таго, што адбываецца ў ім. Бо мне хочацца сказаць не толькі пра тое, які выдатны свет, як свеціць Сонца, — мне трэба выказаць іншы, цэнавы бок з'яў.

Праблемы ж ва ўспрымання абстрактнага мастацтва складаюцца з таго, што людзі не падрыхтаваныя. А, скажам, я ўвогуле лічу, што абстракцыя — рэалістычны жанр, толькі гэта іншы рэалізм, выражаны альтэрнатыўнымі сродкамі. Не хачу сказаць, што мастацтва толькі для мастацтва, цяпер у абстракцыі існуе шмат ілжывых тэндэнцый, якія выяўляюцца ў культываванні ўмоўнасцей дзеля камерцыялізацыі. Так, хоць мастак кіруецца інтуіцыяй, абстрактная работа кампазіцыйна невыпадковая, яна мае тыя ж заканамернасці, што і ў рэалізме. І патрабуе нават большага ўзроўню падрыхтоўкі.

А.Ф.: — Абстрактныя работы могуць многае сказаць пра ступень майстэрства ў

цэнтрацыі ўсіх творчых сіл, часта знаходжу адпаведнасці паміж спадарожнікавымі фатаграфіямі Зямлі, зробленымі з космасу, і маімі карцінамі. Сваім мастацтвам я развіваю сябе, ствараю свой наваколны свет, уношу гармонію з дапамогай колеру і законаў кампазіцыі. Як жонкі, што знаходзіцца па-сапраўднаму ў пошуках, я імкнуса знайсці тыя законы, якія яшчэ не адкрылі, і напісаць тую карціну, якую пакуль ніхто не напісаў.

Абстрактнае мастацтва існуе ўжо каля стагоддзя, і яго гістарычная годнасць не павінна выклікаць сумневаў. У замежных каталогах цяпер няма падзелу на абстрактны і рэалістычны жывапіс. Наогул, зараз жывапісам з'яўляецца ўсё, што напісана фарбамі на

клас, прычым трэба было пісаць кветкі. Папрасіў мастак, які шмат гадоў займаецца графікай, мае акадэмічную адукацыю. Я пісала гартэнзіі, шукала гучанне колеру і потым ужо засяродзілася на падрабязнасцях, бо нікуды не падзецца ад фармальнасцяў будовы пялёсткаў і гэтак далей... Нямецкі мастак быў вельмі здзіўлены, у захапленні, і задаў мне пытанне: "Алена, а чаму ты выстаўляеш гэтую абстракцыю, калі можаш пісаць такія гартэнзіі?" Але ж я вырашала задачу першакурсніка...

У.Ф.: — Па нямецкай стацыянацы, любіць абстрактнае мастацтва, як і іншыя авангардныя напрамкі, усяго толькі 3% насельніцтва. Што ж, напэўна, гэта шмат... Але ставяцца там да абстракцыі

Абстракцыяністы пра абстрактнае і канкрэтнае

Алена Талабава.

Антаніна Фалей.

Уладзімір Федарца.

мастака. Гэта нават заўважна па кропцы, настаўленай у патрэбным месцы, з патрэбным націскам, у патрэбным маштабе. Усе тыя пытанні, якія вырашае мастацтва акадэмічнае, мастацтвам абстрактным не здымаюцца: тыя ж законы кампазіцыі, тое ж паучэнне маштабу. Застаецца і тая ж архітэктоніка... Спосаб выражэння думак, вядома, іншы, і каб яго ўспрымаць, трэба быць чалавекам падрыхтаваным. Гэта як у музыцы слухаць блюз — таксама трэба мець падрыхтоўку. Можна колькі заўгодна спрабаваць тлумачыць прычыны абстрактнага мастацтва, выкладаючы гісторыю развіцця жывапісу, нават людзям адукаваным, але калі нехта хоча памыляцца ў сваім негатыўным стаўленні...

З 1997 года, калі адбылася мая першая персанальная выстава ў Віцебскім мастацкім музеі, я імкнуся знайсці і выказаць свой асабісты колер, бо ён будоўвае прастору. Пакуль знайшла частку спектру: ад фіялетавага да бірузовага, але мае пошукі працягваюцца. Другой па значнасці для мяне тэмай з'яўляецца кампазіцыя ў плоскасці. За кожнай абстрактнай работай бачны аўтар. Рэалістычнае мастацтва таксама дазваляе бачыць аўтара, але гэта часта быццам бы пад вэлюмам. У абстрактным жа мастацтве агаляецца ўнутраны свет мастака, што ён умее і пра што разважае.

Кампазіцыя ж для мяне — гэта ўзаемадзеянне паміж мной як мікрасветам і ўсім космасам. Калі я працую над ёй, не маю жадання адлюстраваць нешта бачнае. Але калі яна гатовая ў выніку кан-

палатне ці любой іншай паверхні. У кожнага свая задача і свая тэма, і ў той жа час мы ўсе разам працуем у рэчышчы развіцця ўяўленняў аб мастацтве.

— Ці ёсць адрозненні адносна ўспрымання абстрактнага мастацтва ў Беларусі і Германіі?

У.Ф.: — Нейкіх вялікіх метадалагічных адрозненняў не існуе. Творчая "кухня" — адна, погляды — вельмі падобныя. Але там няма выпадковых абстрактных работ, чые выканаўцы спрабуюць працягнуць у гэтае мастацтва ўласнае невуцтва і лжывыя праекцыі. Можна, і добра, што абстрактнае мастацтва ў нас становіцца модным, хоць і са спазненнем. Аднак у Беларусі ўсё разам вельмі высокага ўзроўню, якія да гэтага часу ўспрымаюць абстрактныя карціны непрыязна, называючы іх, напрыклад, "матрацам". Ну, калі ёсць палоскі, значыць, гэта матрацы! Не хоча чалавек турбаваць сябе тым, каб паглядзець за гэты "матрац" або пад яго, а там жа таксама можа знаходзіцца нешта больш цікавае, чым на паверхні. Што зробіш: на асацыяцыі абстрактнае мастацтва і разлічана. А яно ж у стане нават ствараць сюжэты, цалкам адпаведныя канкрэтным візуальным уяўленням аб рэчах і з'явах, прачытаных у кнігах, фантастычных светах.

А.Т.: — Мне здаецца, што працэнт людзей, якія ўспрымаюць абстракцыю на ўзроўні разумення, не залежыць ад краіны. Вядома, для краін Захаду абстракцыя больш звыклая, але гэта не значыць, што яна разумеецца. Маленькі эпізод пацвярджае гэтую здагадку. У Нямецчыне мяне папрасілі правесці майстар-

прынамсі з разуменнем, без істэрый і шараханняў. Даўно на абстрактныя выставы прыходзяць многія прадстаўнікі іншых відаў мастацтва.

А.Ф.: — Рэалістычнае мастацтва адлюстроўвае свет, а абстрактнае — асобу мастака і стварае новы свет. У першым выпадку асоба мастака апасродкаваная, а ў другім яна з'яўляецца ключавым фактарам, праз яе раскрываецца светабудова.

У.Ф.: — Выбар жа ёсць: рэалістычная абстракцыя ці абстрактная "рэальнасць". Зразумела, апошняе валодае абмежаванымі магчымасцямі выражэння ў параўнанні з рэалістычнай абстракцыяй. Абстрактная "рэальнасць" і ёсць тое, што ў нас пераважна адбывалася ў перыяд так званай сацыялістычнага рэалізму. У большасці выпадкаў — абстрагаванне ў негатыўным і абмежаваным эснасе: нейкія надуманыя, ідэалізаваныя тэмы, зададзеныя да выканання.

А.Ф.: — Я ў Германіі наведвала Музей сучаснага мастацтва ў Гановеры, дзе азнаёмілася з калекцыяй сучаснага мастацтва, таксама наведвала музей Кунстхале ў Брэмене. Дык вось, заходзіла ў вялікія залы, дзе вісіць толькі адна работа. Не "пячурка", як у нас на выставах сучаснага мастацтва. Кідалася ў вочы вельмі якасная разнастайнасць. На жаль, мы пакуль ад гэтага далёкія. У Гановеры ж ёсць і кабінет Эль Лісіцкага, які быў адноўлены па яго чарцяжам, а чарцяжы тыя былі зроблены Лісіцкім у Віцебску. І даволі вялікая выстава яго работ ёсць у пастаяннай экспазіцыі, многія з якіх таксама былі выкананы ў Віцебску.

— Як належала б фарміраваць мастацкі густ у жыхароў Беларусі з раньняга ўзросту? І ці можна нешта "прышчапіць" старэйшым пакаленням адносна ўспрымання арт-прасторы?

А.Ф.: — У Беларусі ў свой час выключылі з ліку неабходных дысцыплін школьнага курса ўрокі малявання і сусветнай мастацкай культуры, дык адкуль было ўзяцца і ўзрасці мастацкаму густу? М'яне натхняе прыклад Латвіі. У кожным з маленькіх гарадкоў там ёсць мастацкая школа, дзе, вядома, няма ніякіх праблем з паперай і фарбамі... Што да ўніверсітэцкай сістэмы, нельга рабіць адукацыю масавай, магчымай для ўсіх, хто здольны плаціць. Мастак і дызайнер — складаная, эксклюзіўная прафесія. Таму колькасць студэнтаў трэба паменшыць і патрабаванні прад'яўляць на больш сур'ёзным узроўні.

У.Ф.: — Можна ўзяць прыклад еўрапейскіх вышэйшых школ: браць усіх для першага года навучання, але далей кіраўнік курса павінен мець права адбору... Што ж да больш сталых асоб, то для іх у плане фарміравання мастацкага густу ўсё, як правіла, аказваецца занадта позна...

А.Ф.: — Я лічу, што ў нас вельмі мала адукацыйных праграм, выкарыстанне якіх давала б кваліфікаваную мастацкую падрыхтоўку, а таксама кваліфікаваную інфармацыю пра гісторыю мастацтва. А выкарыстоўваючы заходні вопыт, варта працаваць у кірунку фарміравання сістэмы розных узроўняў адукацыі. На базе нашай кафедры дызайну можна было б ствараць сістэму, пачаўшы з азнаямленчых курсаў па дызайна і гісторыі мастацтва, ад месца да паўгода, зняўшы ўсё ўзроставае абмежаванні. Гэта прадмет для пошуку і дыскусій. Да нас маглі б пайсці для атрымання такой адукацыі ў тым ліку і пенсіянеры.

У.Ф.: — На справе ж праграмы скарачаюцца, умовы пагаршаюцца, усё адбываецца наадварот. Вось было ў нас, напрыклад, восем гадзін малюнка на тыдзень, а стала чатыры. Жывапіс наогул з другога курса на многіх спецыяльнасцях прыбіраюць, і з наступных іспытаў таксама яго выключылі...

— Зноў вернемся да Германіі. Наколькі, па вашых уражаннях, распаўсюджана цікавасць да метафізічных і элітарных форм мастацтва там?

А.Ф.: — Паказальным з'яўляецца ўсеагульнае цікавасць да выяўленчага мастацтва ў прынцыпе. Заходзіш у госці да людзей — ствараецца ўражанне, што карціны вісяць ва ўсіх і ўсюды. Відаць, што тхосьці любіць адзін кірунак у мастацтве, тхосьці — іншы, але ў кожнага дома — свая маленькая галерэя. Карціны могуць вісець на сценах, стаяць у рамках на камодзе і на сталі. А ўлічваючы, што ў Рэбург-Локуме праходзяць выставы віцебскіх мастакоў, можна ўбачыць у прыватных дамах творы тых, хто добра табе знаёмы.

Георгій КАРЖАНЕЎСкі, арт-журналіст Віцебск

"Пансіён..." з "Карчмаркай"

Найперш павучыцца трэба стаўленню да нацыянальных традыцый. Гэта ж як па-рознаму можна "вырульваць" з традыцыйнай камедыі масак да сучаснасці!

Надзея БУНЦЭВІЧ

Прызнацца, у свой час "Viva Commedia!" мяне не надта ўразіла. Перад вачыма стаяў колішні прыезд італьянскай трупы на тагачасны сталічны фестываль "Панарама" — і я міжволі параўноўвала тую разняволенасць, імправізацыйнасць з нашай "вымучанасцю", якая ўспрымалася гэтакім вымушаным "крыўлянем": было не столькі смешна, колькі сумна, асабліва ў расцягнутай да бясконцасці першай дзеі. Але публіка той спектакль прымала вельмі добра: і на стацыянарнай сцэне, і на гастрольна-фестывальных паказах, і ў фармаце вулічнага спектакля на плошчы ля Мінскай ратушы.

"Карчмарка", здавалася б, павінна была паўтарыць тую спробу далучэння беларускіх артыстаў да новай для іх тэхнікі буфанады. Але спектакль быў вырашаны як "рэпетыцыя камедыі ў 2-х дзях" — на фоне абрысаў дэкарацый "Хітрыкаў Ханумы". Да класічнага тэксту Гальдоні далучыліся імправізаваныя артыстамі ўстаўкі пра іх рэальнае закуліссе, нават з рэальнымі імёнамі і іншымі бытавымі дэталі. Спектакль "складаецца" літаральна на нашых вачах: паступова "абрастае" ўсё новымі элементамі сцэнічных строяў, а галоўнае — характарамі, пластыкай персанажаў. Самае цікавае, бадай, — сачыць за гэтымі зменамі, што адбываюцца з артыстамі і іх героямі. Прыцягвае і натуральнае маўленне, блізкае "кіношному" — без залішняга пафасу. Значыцца, без залішняга ўласцівага хіба Іне Савянковай (Артэнзія) і Алене Дуброўскай (Дыяніра), якія іграюць запрошаных артыстак. Наўмысна акцэнтаваная патэтыка — Аляксандру Вергунову ў ролі Рэжысёра, дый тое, калі ён раздае "палымяныя" заклікі і распараджэнні. Калі ж герой вырашае, нарэшце, на практыцы паказаць артыстам, як трэба іграць, дык таксама пераходзіць ад "романтызаваных" клішэ да "рэалізму", вымушаючы не толькі сваіх "падначаленых", але і глядачоў у зале паверыць, што нешта яму дрэнна з сэрцам стала. Ці ж не дадатковая пародыя на "тэатральны прафесіяналізм"? Ці ж не іронія з саміх нашых уяўленняў пра "сапраўдны тэатр"?

Спектакль вылучаецца цудоўным акцёрскім ансамблем (Вераніка Пляшкевіч, Сяргей Чэкерэс, Уладзімір Глопаў, Алег Коц), дзе кожны разумее астатніх з паўслова-паўуздыху-паўпогляду. Вельмі стыльнымі, у нечаканай светлай палітры (замест традыцыйнай прыростаці) атрымаліся сцэнічныя строі (мастак — Ала Сарокіна). І ўся драматургічная дзея, уключаючы падвойны пры-

Італьянскі акцёр і рэжысёр Матэа Сп'яцы не ўпершыню ставіць у Мінску спектаклі. Спецыяліст у галіне італьянскай камедыі масак, ён праводзіць майстар-класы і семінары па гэтай тэме па ўсім свеце. Два з паловай гады таму рэпертуар Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага ўзбагаціўся яго спектаклем "Viva Commedia!", сёлета да яго далучылася ў тым жа тэатры сусветная класіка — "Карчмарка" Карла Гальдоні. А праз месяц у Беларускай дзяржаўнай тэатры лялек узнік "Пансіён "Belvedere". Думаецца, гэткае "тыражаванне", схаванае "пад маскай" розных сюжэтаў? Ажно не: ва ўсіх трох спектаклях мы ўбачылі розныя рэжысёрскія прыёмы і тэатральныя тэхнікі, хаця і з адной асновай. Дык што можа даць беларусам італьянская камедыя дэль артэ? Тым больш пільна прыглядзімся, бо 2017-ы абвешчаны годам італьянскай культуры ў Рэспубліцы Беларусь.

Сцена са спектакля "Карчмарка". / Фота Настасі ТАРЧЭНКА

назвай пансіёна. Да тэмы старасці і адзіноты далучаецца тэма... усеабдымнай любові: каханню ёсць месца паўсюль і заўсёды, менавіта яно становіцца галоўным рухавіком чалавечага існавання. Сапраўды, як многа, аказваецца, можна выказаць і знайсці, развіваючы традыцыйны, здавалася б, тэатр масак!

...Раптам узнікла ў думках паралель: у нас, беларусаў, ёсць батлейка. Але ці шмат мы з яе "выціснулі"? Так, паспрабавалі аднавіць — праўда, часцей у адным з двух найбольш распаўсюджаных варыянтаў: ці ў выглядзе звыклых дзіцячых казак, хіба што "ў скрыні", ці як бясконцыя паўторы "Цара Ірады", асабліва на Каляды. Праводзіцца Міжнародны фестываль батлеечных і лялечных тэатраў "Нябёсы" (на "круглым сталі" апошняга гучала, дарэчы, думка паказваць батлейку выключна на свята Раства Хрыстова, каб тая не страчвала сваёй каштоўнасці: маўляў, ёлку мы ўпрыгожваем толькі на Новы год, таму і бачым у ёй

ў тых "Тутэйшых" быў закладзены падмурк далейшага не проста працягу, а менавіта развіцця глыбінных батлеечных традыцый, надзвычай багатых на разнастайныя мадыфікацыі. Убачыць гэтыя магчымасці і дапамог "італьянец у Беларусі", прадэманстравашы розныя шляхі, што вядуць з аднаго пачатковага пункту. Далейшы пошук, прычым на ўласна беларускіх нацыянальных традыцыях, — за нашымі рэжысёрамі. Гэта ж якая прастора для творчых фантазій!..

Расклад на старасць

Звычайна акцёры скардзяцца, маўляў, няма годных п'ес для ўзроставых персанажаў. Беларускі дзяржаўны тэатр лялек у чарговы раз даказаў, што ў прасторы мастацтва няма нічога немагчымага: у спектаклі "Пансіён "Belvedere" амаль усе галоўныя героі пакінулі далёка за плячыма пенсійную мяжу. Праўда, лялечнікі і тут вырашылі крыху пахуліганіць: з лёгкай рукі італьянскага рэжысёра Матэа Сп'яцы за малёўкі пра восень жыцця ўзяліся маладыя артысты. Калейдаскоп карцінак атрымаўся зухавата-смешным. Але ці хапіла аскомстасці камедыі, што ў афішы пададзена горкай?

Настасся ПАНКРАТАВА

Яшчэ на стадыі рэпетыцый вакол Тэатра лялек "закіпала" інтрыга: усе чакалі, у што выльецца ўнікальнае спалучэнне класічных падыходаў камедыі дэль артэ і нестандартнага мастацкага бачання лаўрэата Нацыянальнай тэатральнай прэміі Таццяны Нерсісян. Менавіта прапанаваны апошняй маскі, якія закрылі твар цалкам, вызначылі шлях спектакля, вывелі яго ў рэчышча бязмоўнага дзеяння. Вынік перавысіў чаканні: кожнае з'яўленне чарговай маскі імгненна распавядала глядачу гісторыю жыцця персанажа і сведчыла пра статус у абмежаваным свеце асобна ўзятага дома састарэлых. Адштурхнуўшыся ад знакамітых выяваў дзядоў у Леанарда да Вінчы, мастак філігранна абзначыла тыпажы: у кругабегу дня праносіцца фанабэрыстыя доктарка і не ахвочая да хоць найменшай адказнасці медсястра, журботны інтэлігент і пранырлівы выпівоха, бабуля-дзымухавец і жанчына, якая ніколі не ўпусціць сваё, ды іншыя.

Матэа Сп'яцы наўмысна падбіраў акцёраў з рознай фактурай. Калі ж артысту не хапала аб'ёму, на дапамогу прыходзілі касцюмы. Не магу ў звязку са згаданым не адзначыць дакладнасці ігры Валерыя Зяленскага: яму даводзілася не толькі памятаць пра маску і адпаведна пераводзіць квяціскасць акцёрскай мовы ў адметна абраныя жэсты, але яшчэ і штохвілінна змагацца

Італьянскія маскі — беларускія "пасткі"

ём "спектакля ў спектаклі", аказваецца "падвойнай размовай" на тэму хлусні і прытворства, тых самых "чужых масак" (у самым шырокім сэнсе слова), што не дазваляюць разглядзець ісціну, чалавечую сутнасць. І таму да добра не даводзяць — ні ў прыдуманым сюжэце, ні ў жыцці, ні ў XVIII стагоддзі, ні ў XXI.

■ ■ ■
"Пансіён "Belvedere", пастаўлены ў сталічным Тэатры лялек, вымусіў артыстаў не толькі "прымерыць" маскі, якія разам з выштальцёнамі касцюмамі (мастак — Таццяна Нерсісян) надалі людзям аблічча своеасаблівых "лялек", але і, адпаведна, засвоіць новую сцэнічную манеру. Спектакль ідзе без слоў, спалучаючы характарную пластыку, гэгі, клаўнаду, мастацтва мімаў — і ўсё гэта на фоне разнастайных танцавальных рытмаў. Кожны герой — запамінальны. За кожным паўстае не толькі яркі характар, але і схаваны "за кадрам" перыпетыі ранейшага жыцця. І гэта пры тым, што некаторыя артысты выконваюць адразу па некалькі роляў! Нечаканасць яшчэ і ў тым, што не толькі мужчыны часам іграюць жанчын, але жанчыны — мужчын. Удзельнікі спектакля заслугоўваюць таго, каб назваць іх усіх пайменна: Любоў Галушка, Іна Ганчар, Валерыя Зяленскі, Цімур Муратаў, Дзмітрый Рачкоўскі, Ілья Соцікаў, Надзея Чэча, Дзмітрый Чуйкоў.

Матэа Сп'яцы выступіў у гэтым спектаклі не адно рэжысёрам-пастаноўшчыкам, але і цалкам аўтарам, прыдумашы самую "гісторыю" — дакладней, шэраг

Сцена са спектакля "Пансіён "Belvedere". / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

маленькіх гісторый-эпізодаў, што адбываюцца з пастаяльцамі пансіёна (па-нашаму Дома састарэлых). Шэрыя аблезлыя сцены, змрочныя пакой, стары тэлевізар з маленькім экранам (і, зразумела, "барацьба" за "жаночыя" серыялы ці "мужчынскі" футбол), інваліднае крэсла, старэчыя "хадункі", і побач з гэтым іранічныя заняткі "аэробікай", вясёлае святкаванне дня народзінаў, частыя высвятленні адносінаў, ажно да рукапашнай, жартоўна-сур'ёзнага рыначнага стасункі, мара пра падарожжы і многае-многае іншае. Перад намі праходзіць быццам усяго адзін дзень, але ў яго ўкладзена столькі паваротаў у развіцці характараў, столькі спляценняў лёсаў, што тыя некалькі гадзін (а ў тэатральным вымярэнні — увогуле ўсяго 70 хвілін) становяцца сімвалам усяго жыцця. І вымушаюць цаніць кожнае імгненне, напаўнярыючы яго не проста сэнсам,

але і асаблівай каштоўнасцю і, разам з тым, крохкасцю: "хуткую дапамогу" даводзіцца выклікаць для... дзятчынны-спартсменкі, а не для яе падначаленых.

Назва пансіёна зусім не выпадковая. "Бельведэр" у перакладзе з італьянскай даслоўна азначае "цудоўны від", гэтым словам называюць пабудовы, змешчаныя на ўзвышэнні (ці тыя ж вежачкі, што вячаюць палац), з якіх добра аглядаць наваколле. З аднаго боку, гэта іронія: якая ж можа быць "прыгажосць" у такой установе? З другога боку, своеасабліва рэальнасць: з "вышыні" свайго ўзросту, знаходзячыся "на ўзвышэнні" ад зямлі (іначай кажучы, на шляху да нябёсаў), жыхары пансіёна могуць аглядзець усё сваё жыццё. І хаця спектакль жанрава азначаны як "горкая камедыя", яго агульная "танальнасць" атрымліваецца, як ні дзіўна, светлай і ўзнёслай — зноў-такі, у адпаведнасці з

сімвал свята). Можна згадаць і ўвасабленні батлейкі ў іншых відах мастацтва: у кінастужцы "Дзікае паляванне караля Стаха" Валерыя Рубінчыка паводле аднайменнай аповесці Уладзіміра Караткевіча; у сюіце "Батлейка" Уладзіміра Помазава, што калісьці была хітом Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра імя Іосіфа Жыновіча на чале з Міхаілам Казінцом; у народнай музычнай камедыі "Несцерка" Рыгора Суруса ў Беларускай дзяржаўнай акадэмічным музычным тэатры; у спектаклі "Тутэйшыя" ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы і дзе рэжысёр Мікалай Пінігін і мастак Барыс Герлаван выкарысталі батлейку не для знешняга антуражу ці "спектакля ў спектаклі", а як базавую, фундаментальную аснову ўсяго сцэнічна-візуальнага прачытання купалаўскай п'есы. Думаецца, менавіта

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Ці можна назваць выставу своеасаблівым "дакументам сучаснай гісторыі"? Мяркую, што так. Яе змястоўная насычанасць не ў тым, што ілюструюцца пэўныя гістарычныя падзеі (хаця і такія творы ёсць), а ў тым, што творцы — самі суб'екты руху часу, яны жывуць і індывідуальна спасцігаюць наваколны свет, па-мастакоўску асэнсоўваюць рэчаіснасць, нацыянальную міфалогію, народнае каранёвае быццё, спрабуюць вызначыць, устанавіць гармонію, паказаць глядачу, чым жыве чалавек, што яго хвалюе ў гэтым свеце.

А яшчэ адной мэтай выставы было наступнае: праз работы прадставіць мастакоў сталых і іх пераемнікаў — маладых адораных

"Шорт-ліст" засведчыў...

выхаванцаў і нядаўніх выпускнікоў БДАМ (у намінацыі "Творчы дэбют" і не толькі). Хаця, з майго пункту гледжання, некаторыя з апошніх па прафесіяналізме і ўнёску ў нацыянальную скарынку найноўшага мастацтва мала ў чым саступаюць "аксакалам", бо, мяркуючы па іх пошуках, маюць вялікі патэнцыял. Урэшце, выстава — гэта адначасова напамін і творчая эстафета, якую прызнаныя майстры перадаюць таму пакаленню, што будзе адказваць за лёс мастацтва дня заўтрашняга.

І добра, што ўсе намінацыі — і "бацькі" і "дзеці" — такія розныя: неспакойныя, у пастаянным пошуку, узпуненныя ў слухнасці сваіх ідэй, у чымсьці супярэчлівыя, у чымсьці, можа, экстравагантныя, але, што самае важнае, — мэтанакіраваныя ў сваіх духоўных і пластычных знаходках. І таму гэтая зводная выстава, дзе навідавоку рознагалоссе стыляў, манер, почыркаў, формаў выражэння, дзе уседнічаюць, здаецца, неспалучныя жанры і віды мастацтва, тым не менш з'яўляецца чудаўным

эрэзам апошняга трохгадовага нашага мастакоўскага жыцця, дзе можна перагледзець усё тое добрае, што было ў нас у выяўленчай і мастацтвазнаўчай прасторы (таксама прадстаўлены і мастацтвазнаўчыя працы арт-крытыкаў), і па якім шляху трэба крочыць далей.

І хоцяцца арыентавацца на будучае, на перспектыву. Варта спадзявацца, яна, гэтая перспектыва, — менавіта ў высокім мастацтве, якое не сорамна паказаць у любой краіне свету. Таму што ў нас шмат таленавітых творцаў еўрапейскага маштабу, вартых самай шырокай запатрабаванасці. Так, сённяшняя выстава стала не толькі дэманстрацыяй сталасці мастакоў, але і пэўным вынікам складаных, размаітых і арыгінальных, вобразна-пластычных пошукаў. Пошукаў, не запазычаных з сусветнай "рэпрадукцыйна-альбомнай" спадчыны, які гэта часта адбываецца на нашых творчых "кухнях", а асабіста выпактаваных і перажытых на складаных шляхах Яго Вялікасці Мастацтва.

Дадзены нарыс — не крытычны матэрыял пра экспазіцыю, бо не хачу, каб ён нейкім чынам уплываў на членаў журы пры пад'ядзённі вынікаў конкурсу. Гэты нават не рэцэнзія на выставу, а проста інфармацыя, прысвечаная таму, што выяўленчае мастацтва нашага па-ранейшаму нармальна жыве і развіваецца, што за апошнія гады ў нас з'яўляецца і штосьці новае, арыгінальнае, якое працягваецца ў своеасаблівым поглядзе мастакоў на нейкія з'явы сённяшняга жыцця. Па-ранейшаму мастакоў цікавяць і гістарычныя рэмінісцэнцыі на самабытнае даўняе і нядаўняе мінулае краіны, і ёсць спробы сталых і маладых аўтараў знайсці свежыя (што вельмі нялёгка ў наш ультраглабальны век) вобразна-кампізіцыйныя структуры і ў станковым і манументальным жывалісах, і ў графіцы, і ў скульптуры, і ў дэкаратыўна-прыкладнай творчасці, і ў дызайне, і ў фатаграфіі.

Словам, членам журы будзе над чым паламаць галаву, бо, на мой погляд, годных супернікаў на атрыманне ўзнагароды тут шмат...

К

У сталічным Палацы мастацтва, на ўсіх ягоных паверхах, разгорнута выстава сучаснага мастацтва Беларусі. Прымеркаваная яна да 130-годдзя з дня нараджэння Марка Шагала.

Пётра ВАСІЛЕУСКІ

Але пачну, як кажуць, здалёк. Каб хто надумаў напісаць гісторыю сталічнага Палаца мастацтва, дык атрымалася б культурная хроніка з не малым даважкам паліталогіі, сацыялогіі і эканомікі. Палац адкрыўся вялікай рэспектывай беларускага мастацтва. За ім замацаваўся статус базавай пляцоўкі рэспубліканскіх выстаў. Фактычна стаўшы нацыянальным выставачным цэнтрам, палац дазволіў разгрукіць Дзяржаўны мастацкі музей, а таксама адмовіцца ад правядзення маштабных мастацкіх выстаў у непрыстасаваных памяшканнях. Наш Палац мастацтва быў адным з найбуйнейшых і лепшых спецыялізаваных выставачных залаў Савецкага Саюза. Праўда, прымаць ён мог толькі сучаснае мастацтва. Спадзяванні, што тут будзе гаспадаць Эрмітаж і Трацякоўка, не спраўдзіліся. Рэжым захоўвання і экспанавання іх, як гавораць музейшчыкі, клімат яўна не адпавядаў такім зальтам. Потым былі "вясёлыя 1990-я", "нулявыя", калі функцыя, дзеля якой ствараўся палац, была амаль забытая і ён ператварыўся ў велізарны гандлёвы павільён. Лічы, да нядаўняга часу жыў палац у асноўным за кошт задчы ў арэнду сваёй прасторы пад праслаўленыя кірмашы.

І вось літаральна днямі адбыліся дзве падзеі, якія спарадзілі надзею, што палац вяртае колішнюю славу і годны статус.

Першая: адзін з самых буйных і паспяховых банкаў беларускага фінансаванага рынку адкрыў на частцы выставачнай прасторы палаца сваю мастакоўскую галерэю, дзе экспануюцца творы, ад якіх не адмовіліся б Эрмітаж і Луўр. Другая: у чым паламаць галаву, бо, на мой погляд, годных супернікаў на атрыманне ўзнагароды тут шмат... Мне давалося

Мясцовая версія сучаснасці

быць на вернісажы згаданай рэспубліканскай выставы. Я быў прычымно ўражаны колькасцю глядачоў, што прыйшлі на гэтую святае. І я дадаў бы, "якасці" іх: прыйшлі тыя, каму гэта насамрэч цікава. Тыя, хто адчувае патрэбу ў творчым і проста чалавечым сумою. Гэта добры знак, асабліва калі браць да ўвагі, што рэальна пасуе менавіта творам выяўленчага мастацтва, якія зыходна мусяць спрыяць віртуальнаму, а калі і рэальнаму, дыялогу аўтара і глядача.

Экспазіцыя складаецца з дзвюх частак. Гэта творы з фондаў Музея Марка Шагала ў Віцебску. Тут прадстаўлены работы шагалаўскай зрабіць экспазіцыю шыхоўна, што называецца, з размахам. Палац мастацтва таму павільённа не канкурэнт. Але сёлетні праект відавочна

на збыр больш глядачоў, чым той, трохгадовай даўніны. Бо месца больш зручнае, а Палац больш утульны, чым згаданы павільён. Нават самая насычаная экспазіцыя ў ім (пры правільнай рабоце экспазіцыянера) успрымаецца гледачом як "хатняя", цёплая. А гэта вельмі пасуе менавіта творам выяўленчага мастацтва, якія зыходна мусяць спрыяць віртуальнаму, а калі і рэальнаму, дыялогу аўтара і глядача.

Экспазіцыя складаецца з дзвюх частак. Гэта творы з фондаў Музея Марка Шагала ў Віцебску. Тут прадстаўлены работы шагалаўскай зрабіць экспазіцыю шыхоўна, што называецца, з размахам. Палац мастацтва таму павільённа не канкурэнт. Але сёлетні праект відавочна

наша сучаснае мастацтва, беларуская авангардыска эстэтыка не на роўным месцы ўзніклі. Менавіта ў Беларусі выспеў талент аднаго з рэвалюцыянераў мастацтва XX стагоддзя. Гэты экспазіцыйны сегмент можна параўнаць з эпіграмам, што папярэдняе тэксту кнігі.

Уласна ж ад выставы нашага сучаснага мастацтва маю ўражанні далёка не адназначныя. Па-першае, відаць, што пры вопкавай інавацыйнасці ці нават дэкараванай рэвалюцыйнасці мастацтва, якое прэзентуе на адкрыццях новых дыяглядаў, яна мае ў аснове традыцыю, імкнецца ў неба з падмурку, закладзеным папярэднікамі. Пры тым што сувязь настроіць гледача на пэўны эмацыйны лад і нагадаць/давесці, што

атмасферу мяжы 1980-х — 1990-х, калі рэалістам з акадэмічнай адукацыяй надакучыла ісці торным шляхам і яны дзеля новых уражанняў збочылі ў нетры неформальнага мастацтва. Кагосьці гэтыя блуканні вывелі на уласны шлях, сталі справай жыцця. А нехта вярнуўся да зыходнага, праўда, узбагачаны досведам эксперыментаў.

Сёння ў нашым выяўленчым мастацтве ўжо ёсць творцы, якія пераадолелі сюжэтнасць, але трымаюцца фігураў/інасіці. Відаць, сама глядацкая грамада яшчэ не гатовая на радыкальную змену эстэтычных арыенціраў. Ну, а мастак мусяць лічыцца са сваёй аўдыторыяй... Цікавай экспазіцыйнай знаходкай я лічу выставачны сегмент пад назваю "Прастора адной ідэі". Тут

СНС у тым, што мастак мае магчымасць прадставіць не толькі сам твор, але і свае вербальныя ці візуальныя сентэнцыйныя паводле гэтага твора. Сам, без дапамогі крытыка, патлумачыць грамадзе, што, уласна кажучы, ён меў на ўвазе. Гэта крыху нагадвае абарону дыплама ў мастацкім ВНУ, але ў кантэксце творчасці сталега майстра можа спраўды прагучаць як споведзь і крада.

Значную частку прадсталеных у экспазіцыі твораў мы ўжо бачылі раней, на персанальных і групавых выставах. Так, у прыватнасці, Беларускі саюз дызайнераў, што бярэ ўдзел у выставе разам з Саюзам мастакоў, прэзентуе сабе работамі, апрабаванымі на сваіх прафесійных імпрэзах.

Найбольш удала глядзяцца на выставе тыя творцы, якія мелі уласную канцэпцыю і здолелі зрабіць у кантэксце выставы нейкае падабенства персаналіі — гэты праект у практыцы.

Выстава атрымалася цікавай, вартая ўвагі і адмысловаму мастацтва, і аматару неканізаванай прыгажосці. Але скончыў нататкі мне хацелася б на распачнай ночце. Нейкі мне давалося пачуць вызначанае постсавецкай, постсавецкай прасторы (праўда, прыдамак "пост" нярэдка трансфармуецца ў "неа" — асабіста я, што бо тымі ка-заў, веру ў неакамунізм...) як "дагнаючай цывілізацыі". Маўляў, нам, як цывілізацыйнай перыферыі, на лёсе напісана даганяць больш паспяховыя краіны. Дык вось, калі мы бяромся скарыстоўваць на нашай глебе чужыя эстэтычныя напрацоўкі, мы спраўды ставім сябе ў ранг даганяючых. Гэта як у хатніх умовах на бабультыным "зінгеры" шыць фірмовыя джінсы — практыка савецкай пары. Сучаснае мастацтва, якое мы спрабуем адаптаваць да нашых рэалій, робіцца на інашы тэхналагічнай аснове і разлічана на інаша спажаўца. Зыходныя з гэтай тэмы, лягчы знайсці уласны шлях.

І шчас. Згадваючы час пабудовы Палаца мастацтва, магу сказаць, што і ўявіць не мог, што тут калі-небудзь пройдуць падобныя выставы. Ёсць сведчанне таго, як далёка сёння савецкая эпоха.

"DIY альбо DYE" — "зрабі сам альбо папмы" — такі дэвіз абраў сабе VI Міжнародны фестываль кароткаметражнага кіно Cinema Perpetuum Mobile, акрэсліўшы рух посткіно, які ахоплівае медыяпрасторы. У той час калі ў нашых постсавецкіх галовах не знікае мроя пра беларускі гістарычны блакстар, што пройдзе па ўсіх кіназатрах краіны, віртуальная сетка прымае усё больш эксперыментальна маладых аўтараў, вольных ад пазіцый "вялікага кіно". І аказваецца, што доседы тыя самы "аматары" часам здольныя выявіць штосьці больш важнае за прадказальныя фарматы.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ
Без дробных заліцанняў

Я сяджу ў зале культурнага цэнтра "Корпус" на пакае міжнароднай праграмы эксперыментальных стужак "СРМ". У зале зачараваная купка глядачоў глядзіць на экран, на якім стракочучы рознакаляровыя плямы

8-міліметровай кінастужкі. Хімічную апрацоўку эмульсіі (плёнкі) аўтары японскай карціны "Рух сіняга" Харука Мітані і Майкл Ліёнс з дапамогай датчыка асвятлення ад праекцыйнага экрана злучылі з аналагавым сінтэзатарам — у выніку плёнка прапапоўвае і ўласны гукашраг. Калектыўны прагляд эксперыментальнага кіно стварае атмасферу, поўную разняволенага засяроджання. Першы этап ментальнага напружання прыходзіць праз некалькі хвілін — і тады ўзнікае адчуванне своеасаблівага вызвалення ад звыклых траекторый.

"Cinema Perpetuum Mobile", творчае крэда якога — актуальныя тэмы, эксперымент і новыя формкі кінамовы, — зноў падрыхтаваў шэраг праграм, што канцэптуальна адрозніваюцца ад убачанага на іншых пляцоўках. Без дробных заліцанняў і перакосу ў забавы. Без пафасу "каардынальна інашага" фестывалю, але з пільным узраманнем у новы матэрыял. І шчас. Без падрымыкі буйных спонсараў і без генеральных дырэктараў. На ўласным энтузіязме і капітале. Сёлета нават не ў кіназатры, а на пляцоўцы арт-цэнтра. Але ўсе нязручнасці ў выпадку "СРМ" адыходзяць на другі план, бо

ў кінаформу "кароткага метра" ёсць сваё аблічча і свае спецыфіка. Навізна ды эксперыменты з кінамавой не адмяняюць арыентацыі на сацыяльна значныя тэмы. Называць форум хіпстарскіх рызык не павернецца, бо ён мае на ўвазе пошук не проста як самамату, а як выпрабаванне пазіцый, крытычны погляд на свет. Гэта пацвярджаецца ў праграмах, якія асэнсавана выбудовуюцца, часам спалучаючы цалкам адрозныя працы. У гэтым рэчышчы самай паказальнай на апошнім "СРМ" стала эксперыментальная праграма беларускага кіно "Belaruski No Wave", зладжаная ўпершыню ў гісторыі фэсту.

"No wave" супраць "New wave"?

Пазначаная тэндэнца "новае аўдыявізуальнае", праграма, якую курывалі каардынатары "СРМ" Максім Сырціц і Ганна Ражанцова, уяўляла з сябе не проста набор вольных эксперыментальна, а сусветны тэндэнца, "прыземлены" на лакальную глебу. — Назва падборкі, якую мы сабралі, паходзіць ад вядомага руху "No wave", які ўзнік у асяродку музыкантаў, перформераў, кінарэжысёраў у Нью-Ёрку напрыканцы 1970-х, — дзельца ідэяй стварэння падобнага "блоку" Ганна Ра-

Кадр з фільма "Востраў малака" Сяргея Гудзіліна.

Кадр з фільма "Кожная трыццаць. За замкнёнымі дзвярцамі" Аляксандра Васюковіча.

жанцова. — Вольныя мастакі, сярэд якіх быў, дарэчы, і рэжысёр Джым Джармуш, своеасаблівым чынам супрацьпаставілі сваю творчасць камерыцыйнай "новай хвалі" (да прыкладу, глэм-рок, панк-рок, электронная музыка), прадукты якой можна было "ужываць": прадаваць, купляць... Атрымалася своеасабліва адмова ад таго, каб знаходзіцца ў пэўных метадах, вызначаць сябе ў пэўных межах дзеля таго, каб потым паспяхова прадавацца. Мы вырашылі прасачыць усё гэтыя рысы ў беларускай медыяпрасторы і сабраць праграму работ, чым аўтарам таксама цікава спалучаць розныя жанры, выходзіць за межы класічнага кінематографа. Сёння гэты тэндэнца, які

назваюць па-рознаму — посткіно, мультымедыя, антыкіно, — называюць акулталны ў свеце, і ў беларускім асяродку, які высветлілася, яго прадстаўнікоў можна адшукаць. Што ж уяўляў з сябе "Belaruski No Wave"? Яго дыяпазон сцягнуў ад эстэтыкі медыярэпартажу да сінефільскіх кліпаў. І, бадай, тут не ўтрымалася ад падрабязнага расповеду.

Сіла мультымедыя

Магчыма, самымі набліжанымі да кіно аказаліся працы фатографістаў Аляксандра Васюковіча і Сяргея Гудзіліна, якія уяўляюць "аб'ёмную" і поліфункцыйна мультымедыя. "Востраў малака" Сяргея Гудзіліна — і найпрыгажэйшы

Кадр з фільма "Кожная трыццаць. За замкнёнымі дзвярцамі" Аляксандра Васюковіча.

Кадр з фільма "Чы дзе казаны" Дзмітрыя Воліцкага.

расповед пра старадаўнюю традыцыю жыхароў Друі, якая захавалася да гэтай пары. Высоўчы ўжо не адно стагоддзе возяць сваіх кароў павісцям на невялікі востраў на мяжы з Латвіяй пасярэдзіне Заходняй Дзвіны. Гэтая гісторыя "раскладваецца" на некалькі ліній: фатаграфію, музыку, відэа, як тое ўласціва мультымедыя і сучасная форма ператварыць унікальны звычай у пазычную і крохкую з'яву.

Вядомае даследаванне Аляксандра Васюковіча і Дар'я Цары, якое агаляе праблему "гвалту ў сям'і", з фатапраекта "вырасла" ў мультымедыяную форму ("Кожная трыццаць. За зачыненымі дзвярцамі"). У новым фармаце яно пакідае

Кадр з фільма "Чы дзе казаны" Дзмітрыя Воліцкага.

наймацнейшае ўражанне. Да псіхалагічных, але дэлікатных партрэтаў жанчын, што пацярпелі ад гвалту, далучыліся галасы герайн. Візуальна метафара тут — цень, покрыва, яно ахутвае тых, хто сутыкнуўся з гвалтам. Па-ступова жанчын выходзіць з ценю прыраджаюцца да праблемы беканства, пра якую закранула ў тым ліку і Беларусь. Чачныкі дзеші сьнедаюць у інтэр'ерах брэсцкага вакзала — стужка, знятая адным планам, фіксуе малых, якія сядзяць спінай да гледча за доўгім сталом. Пры ўсёй прастаце, у кадры не адбываецца нічога незвычайнага — гэта асобная трапеза дзвюх і памплезным інтэр'ерам, дзе афіцыйны прыносіць стравы і пытаецца,

чаму дзеші не ядуць". Але звычайны, падавалася б, рытуал утрымлівае ў сябе шмат непрамоўленага і відавочнага, нараджаючы супраціў, што нарастае. Гэта назіранне, якое трымае ў сабе патэнцыял саванага канфлікту і адначасова алузіі да сусветнаядоўных візуальных вобразав.

Працы Максіма Сарычова ўвогуле апошнім часам істотна дадаюць у сваім арт-складніку, пачынаючы ад нядаўняга фатапраекта "Спяная зона", што распачаў сезон у арт-прасторы "Цях", да ўласна апошняга твора. Перад намі адбываецца заўважнае сталенне мастацтва, мова праектаў якая пачынае біць па болевых кропках беларускага грамадства больш трапна і глыбока.

Калі даваць пэўныя жанравыя вызначэнні, дык у лік

ных — і, адпаведна, візуальна — прастораў, дасціпае дэманструючы абсурднасць іх сусінавання побач.

Старыя знабы

З новага зноў адкрыўся на праграме і рэжысёр-аніматоар Генадзь Буто, вядомы мінскай кінапубліцы па экспрэсійнай анімацыі "Яно", якая прагучала на кінафестывалі. У эксперыментальнай праграме "СРМ" ад выпускніка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, які сёння жыве і працуе ў Санкт-Пецярбургу, прадстаўлена дзве працы — "283 жабкі" і "Адбіткі". Першая робіць, лічы, мантажны "фотоперапіс" задуленых жабак. Другая ж даследуе кінамагратарфічнасць фатаграфіі: гісторыя тут распавядаецца праз "успышкі" выў-негатыўваў. Па сутнасці, гэта даследаванне ўспрыняцця візуальнага, калі зрок вяртаецца яго першапачатковай функцыя — углядацца, сачыць, а не спізаваць ці ахопліваць поглядам.

Гэты тэндэнца усюсна быў падтрыманы і двума музычнымі кіпамі — "Трап" гурта "The Glitchhh" і "Rahat Lukum" электронай прыносіць "Mustelide".

Дзвучынікі rule

І безумоўным "хітом" эксперыментальнай прагра-

Заканчэнне — на старонцы 14.

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Сёння ж у дзейнасці РЦК месца народным традыцыям адводзіцца дастаткова. Гэта святы вёсак — іх імкнучца праводзіць, улічваючы асабліваці таго ці іншага сяла. Зажынкі — Дзень святах апосталаў Пятра і Паўла, у рамках якога ўшаноўваюць людзей сталага ўзросту. Міхайлаў дзень у вёсцы Асавец, Багач... (За дзень да нашага прыезду супрацоўнікі цэнтра бралі ўдзел у абрадзе Засеўкі, выехаўшы на палі раёна.)

У абойму іншых праектаў ды мерапрыемстваў уваходзяць клуб выхаднога дня “Свавольнік”, сюжэтно-гульнявыя праграмы, дыскатэкі, правядзенне дзіцячых дзён нараджэння (у тым ліку выязных), служба дастаўкі падарункаў “Дары і радуі” (віншаванне можа быць вытрымана як у афіцыйнай, так і ў тэатралізаванай форме)...

З матэрыяльна-тэхнічнай базай у РЦК не горш, чым у аналагічных арганізацыях па рэспубліцы. А кіраўнік Народнай эстраднай студыі “Колеры” Віктар Халадоў дык і зусім прамяняць правераную шматгадовымі канцэртамі імпартную апаратуру на нешта сучаснае не імкнучца (аб новых касцюмах, праўда, марыць).

— Цэнтру патрабуецца добрае светлае абсталяванне, — дадае дырэктар Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Бялыніцкага раёна Святлана Кандрацьева. — Хочацца святлодыёднага экрана ва ўвесь заднік сцэны. Але гэта ўсё пытанні, якія вырашаюцца, так што працуем у цяперашніх умовах і, паверце, такіх ужо глабальных праблем у нас няма.

Наогул тыя асяродкі культуры, у якіх мы пачувалі, і знешняй сваёй “адзёжай” вочы радавалі — ремонт ім сапраўды ў бліжэйшай будучыні не патрэбны. Развіталіся таксама задаволеныя адно адным. Аднак менавіта РЦК вонкавая рэклама не перашкодзіць (“Круцёлкі” б нам на ўваходзе, што анансуюць падзеі, — гэта ўсё працягвае марыць Святлана Васільеўна), пакуль жа пра, напрыклад, чарговае мерапрыемства ў ім людзям паведамляла расцяжка, прымацаваная да плота побач з установай...

У Дом культуры (Цэнтр культуры) Батракова вярнулася ўжо вядомым літаратарам. Тая сустрэча з чытачамі выйшла зварушлівай для абодвух бакоў (такое ж крайняе мерапрыемства адбылося зусім нядаўна, 17 лютага). “Падыходзілі знаёмыя і незнаёмыя людзі, успаміналі маё дзяцінства, прызнаваліся, што “хто б мог падумаць”... Было прыемна”.

Іншыя пісьменнікі ў нас ёсць!

— Калі з перабудовай на прылаўкі лінуў паток разнастайнай літарату-

ры, а затым наступіла эра інтэрнэту, мне здавалася, што бібліятэкі пачнуць паміраць, — прызнаецца Батракова. — Дык не. Тыя, хто чытаў папяровыя кнігі, працягваюць іх чытаць. Але нерэальна ж у гэтым іх сённяшнім багаці чалавечу купляць літаральна ўсё, што хочацца, — гэта ж якія грошы неабходныя! А што рабіць тым, каму фінансвае становішча не дазваляе набываць жаданае? І, дзякуй богу, бібліятэкі нікуды не зніклі. І для мяне яны — асноўныя ўстановы ў любым горадзе.

Экспрэс-тур з V.I.P.-земляком: Бялынічы

Тэрыторыя Батраковай

Алена Самусева ў Музеі Бялыніцкага-Бірулі.

Ірына Коннава.

Кнігі Наталлі Батраковай карыстаюцца попытам у чытачоў. / Фота Алега Клімава

Пакаль мерапрыемствы ў РЦК анагансуюцца і так...

Ад праектаў кругам галава: з вядомай пісьменніцай сярод кніг, карцін і абрадаў Бялыніцкага раёна

цэнтралізаваную бібліятэчную сетку (а гэта яшчэ чатырнаццаць сельскіх бібліятэк, а там, дзе іх няма, насельніцтва абслугоўваецца бібліёбусамі не менш як два разы на месяц). Сустрэчы з чытачамі арганізоўвае якраз гэтая структура. У Бялынічах яны ў Наталлі Мікалаеўны праходзяць раз у два-тры гады. І з нейкага часу гэта ўжо не толькі як бы афіцыйныя мерапрыемствы з сур’ёзнымі размовамі пра літаратурныя працэсы, але яшчэ і нешта накшталт сяброўскіх вачорак — з гарбатай, пірагамі, гутаркамі за жыццём.

Наогул акцыя па прыцягненні чытачоў, папулярызацыі бібліятэк тут маса. Напрыклад, “Вы + года = выгода”, калі пенсіянеры, якія падпісаліся ў чытальнай зале на перыёдыку, могуць браць іншыя газеты ды часопісы на дом бясплатна. Пра жаданні бясплатна выдаецца і другая, “гарачая” кніга тым, хто карыстаецца фондам павышанага попыту. “Падары бібліятэцы кнігу”, “Прывядзі ў бібліятэку сяб-

ра” — іх удзельнікам таксама даюцца льготы пры карыстанні “камерцыйнай літаратурай”. “Бібліязмярканне” — тэатральна-касцюмаванае мерапрыемства, якое з’яўляецца па сваёй сутнасці аналагам “Бібліяночы”, толькі разлічаным на дзяцей. Сямейны конкурс малюнкаў “Па старонках беларускіх казак”, летняя чытальня зала — мабільныя выставы, квэстаграмы (у 2017-м гэтая гульня пройдзе на веданне літаратурных Бялынічаў)... Ва ўстановах дзейнічаюць літаратурныя

ма, ужо піша — у нас шмат таленавітай беларускамоўнай моладзі. І, шчыра прызнаюся, мару, каб нешта з майго пераклалі на беларускую.

Тое, што кнігі Батраковай у чытачоў ідуць “влёт”, я пераканаўся асабіста: па ступені зашмалёванасці першых іх выданняў канкурэнтаў ім у Цэнтральнай раённай бібліятэцы трэба было яшчэ адшукаць. Установа знаходзіцца ў адным будынку з дзіцячай бібліятэкай-філіялам, і ўваходзяць яны ў кіраваную Ірынай Коннавай Бялыніцкую

ра” — іх удзельнікам таксама даюцца льготы пры карыстанні “камерцыйнай літаратурай”. “Бібліязмярканне” — тэатральна-касцюмаванае мерапрыемства, якое з’яўляецца па сваёй сутнасці аналагам “Бібліяночы”, толькі разлічаным на дзяцей. Сямейны конкурс малюнкаў “Па старонках беларускіх казак”, летняя чытальня зала — мабільныя выставы, квэстаграмы (у 2017-м гэтая гульня пройдзе на веданне літаратурных Бялынічаў)... Ва ўстановах дзейнічаюць літаратурныя

сацыяльна-значную перыёдыку. Спадзяёмся, з другога квартала пачнём вяртаць свае пазіцыі, калі ў пытанні камплектавання фондаў наша арганізацыя з’яўлялася адной з лепшых у вобласці.

У “раёнку” ў дзень прыходзяць больш за пяцьдзясят чалавек. У 2016-м у ёй зафіксавалі 2662 чытачоў, кнігавыдача — звыш пяцідзiesiąці тысяч. Сярод тых, хто да кнігі неабыхавы, адзначаецца ўсплёск цікавасці да класікі — беларускай, замежнай. Аўтары, якія выдаюцца прыватнымі кампаніямі, таксама прадстаўлены ў бібліятэцы, праўда, работы некаторых “топавых”, таго ж Віктара Марціновіча, адсутнічаюць: верагодна, яны не былі прапанаваны для набыцця ў абумоўленым парадку.

для дзяўчынак (!), “ужасцікі”. Спадарыня Коннава сцвярджае, што з навінкамі дзіцячай літаратуры беларускіх аўтараў усё ідзе ладна, аднак, да прыкладу, кнігі Яўгеніі Пастэрнак і Андрэя Жвалеўскага тут няма — з, як кажуць, аб’ектыўных прычын.

— Яны ж выпускаюцца ў асноўным у Расіі, — тлумачыць дырэктар сеткі. — Але і з набыццём таго, што выдаецца ў Беларусі, ёсць праблемы. У першым квартале было цяжкавата з фінансаваннем, таму ўпор зрабілі на

шы дваіх дзяцей). Мадэрн, імпрэсіянізм — гэта ўсё выдатна, але надыходзіць і такі момант, калі чалавек вяртаецца альбо пачынае цягнуцца да рэалістычнага мастацтва. З Наталляй адбылося тое ж самае: “Люблю прыродныя, натуральныя фарбы, пейзажы, калі ёсць душа”. Карціны Бялыніцкага-Бірулі падтурхнулі да таго, што яна ўзялася падрабязна вывучаць не толькі яго творчасць, але і біяграфію наогул.

Установа размяшчаецца ў старым будынку кінатэатра, выглядае так, быццам толькі ўчора адкрылася, — усё з іголачкі. У ёй пяць залаў (тры з пастаяннымі экспазіцыямі і дзве са зменай) — з жывапісам, графікай (карціны, натуральна, самога Вітальда Кэзтанавіча, а таксама Ігара Грабара, Міхаіла Савіцкага, Ларысы Журавовіч, Віктара Альшэўскага, навучэнцаў тутэйшай дзіцячай школы мастацтваў...), скульптурай і прадметамі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

— У залах, прызначаных для зменных выстаў, экспазіцыі мяняюцца практычна кожны месяц, — распавядае выконваючая абавязкі дырэктара РММ Алена Самусева. — У нас саміх шырокай фонды, актыўна супрацоўнічаем і з калегамі ў плане “абменкі”. Так што з наведваннем усё ідзе больш-менш нармальна. Ну а хто з гараджан да музея не даходзіць, можа наведаць перасоўныя выставы, якія мы ладзім у Бялынічах (і па раёне) досыць рэгулярна. Рэгулярна ж прыязджаюць экскурсіі з усіх абласцей Беларусі.

З тазабоджэтам устаноўва таксама “спраўляецца” (на яе тэрыторыі вядзе гандаль сувенірная крама). Сярод “фірмовых” акцый Алена Міхайлаўна называе праект “Самабытныя таленты Бялынічыны”, калі ў музеі экспануюцца работы непрафесійных майстроў (персанальнымі выставамі ўжо адзначыліся Ала Салдаценкава (мастацкая вышэйшая), Лілія Станчык (цестапластыка), Ірына Касцова (плялькі-абярэгі, папярэжы...)).

— Банальна, вядома, наракаць на тое, што фінансаванне хацелася б лепшага, — “бянтэжыцца” Самусева. — Дзякуй мастакам, што выстаўляюцца ў музеі ды нярэдка перадаюць свае работы ў дар. Але калі б мы валодалі большымі сродкамі, то маглі б набываць і тыя карціны, якія купіць дакладна хацелася б. А так усё ў нас добра!

Усё добра

У Раённым мастацкім музей імя Вітольда Бялыніцкага-Бірулі Наталля хадзіла ў школу, але па-сапраўднаму адкрыла яго для сябе ў адзін з прыездаў у Бялынічы да бацькоў (ужо выйшаўшы замуж і нарадзіў-

шы дваіх дзяцей). Мадэрн, імпрэсіянізм — гэта ўсё выдатна, але надыходзіць і такі момант, калі чалавек вяртаецца альбо пачынае цягнуцца да рэалістычнага мастацтва. З Наталляй адбылося тое ж самае: “Люблю прыродныя, натуральныя фарбы, пейзажы, калі ёсць душа”. Карціны Бялыніцкага-Бірулі падтурхнулі да таго, што яна ўзялася падрабязна вывучаць не толькі яго творчасць, але і біяграфію наогул.

Установа размяшчаецца ў старым будынку кінатэатра, выглядае так, быццам толькі ўчора адкрылася, — усё з іголачкі. У ёй пяць залаў (тры з пастаяннымі экспазіцыямі і дзве са зменай) — з жывапісам, графікай (карціны, натуральна, самога Вітальда Кэзтанавіча, а таксама Ігара Грабара, Міхаіла Савіцкага, Ларысы Журавовіч, Віктара Альшэўскага, навучэнцаў тутэйшай дзіцячай школы мастацтваў...), скульптурай і прадметамі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

— У залах, прызначаных для зменных выстаў, экспазіцыі мяняюцца практычна кожны месяц, — распавядае выконваючая абавязкі дырэктара РММ Алена Самусева. — У нас саміх шырокай фонды, актыўна супрацоўнічаем і з калегамі ў плане “абменкі”. Так што з наведваннем усё ідзе больш-менш нармальна. Ну а хто з гараджан да музея не даходзіць, можа наведаць перасоўныя выставы, якія мы ладзім у Бялынічах (і па раёне) досыць рэгулярна. Рэгулярна ж прыязджаюць экскурсіі з усіх абласцей Беларусі.

З тазабоджэтам устаноўва таксама “спраўляецца” (на яе тэрыторыі вядзе гандаль сувенірная крама). Сярод “фірмовых” акцый Алена Міхайлаўна называе праект “Самабытныя таленты Бялынічыны”, калі ў музеі экспануюцца работы непрафесійных майстроў (персанальнымі выставамі ўжо адзначыліся Ала Салдаценкава (мастацкая вышэйшая), Лілія Станчык (цестапластыка), Ірына Касцова (плялькі-абярэгі, папярэжы...)).

— Банальна, вядома, наракаць на тое, што фінансаванне хацелася б лепшага, — “бянтэжыцца” Самусева. — Дзякуй мастакам, што выстаўляюцца ў музеі ды нярэдка перадаюць свае работы ў дар. Але калі б мы валодалі большымі сродкамі, то маглі б набываць і тыя карціны, якія купіць дакладна хацелася б. А так усё ў нас добра!

Да лета?..

— Добра тут у вас, Наталля Мікалаеўна, — развітваючыся з Бялынічамі, я ніколькі не крывіў душой. — Утульны горад, добразычлівыя людзі, у культуры “дзвіжуха”, прырода прыгожая.

— Добра, — пацвердзіла спадарыня Батракова. — Летам сюды прыязджайце, будзе яшчэ лепш!..

Амерыканка Ганна Мэры Мозес нідзе не вучылася, усё жыццё працавала фермерам. Маляваць пачала ў 76 гадоў. Яе інсітныя працы ўпрыгожвалі мясцовую аптэку. Потым іх набыў праезджы калекцыянер. Так бабыла Мозес, якая пражыла больш за сто гадоў, стала адным са знакамітых мастакоў сваёй краіны, пакінуўшы па сабе больш за 1600 работ. У сённяшняй падборцы рэдакцыйнай пошты гаворка пойдзе і пра тых нашых творцаў, якія нястомна ўпрыгожваюць свет.

Удзельнікі конкурсу тэатральнага мастацтва "У святле сафітаў Бабруйска!"

Свята сена на Веткаўшчыне.

Яўген РАГІН

У пятніцу **Мінск** апанавала "Бібліяноч" — акцыя ў падтрымку чытання. Нацыянальная бібліятэка Беларусі прэзентавала "Нефармальны ракурс": прапанавала наведваць 16 тэматычных пляцовак на любы ўзрост і густ (музыка, жывапіс, танцы, назіранні за зоркавым небам...). Навуковая бібліятэка БНТУ абрала тэму коміксаў і фантастыкі. У ліку паслуг Рэспубліканскай навуковай медыцынскай бібліятэкі — і лячэнне сапраўднымі п'яўкамі... Далучыліся да падзеі і сталічная Купалаўская бібліятэка, і Цэнтральная навуковая імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук краіны, кніжніцы ВНУ. Таксама ў праекце бібліятэкі Магілёва, Маладзечна і Баранавічаў.

Рэдактар **Беларускага** паэтычнага тэатра аднаго актэра "Зніч" Белдзяржфі-

Пра бабруйскія сафіты, свята сена і пра "Бібліяноч"

Парчас квісту "Прысвячэнне ў юныя бабруйчане".

Парламенцкая дэлегацыя КНР у музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

лармоніі Зміцер Ермаловіч-Дашчынскі нагадаў: "23 красавіка адзначае юбілей дырэктар і мастакі кіраўнік нашай установы **Галіна Дзягілева**". Менавіта Галіна Аляксееўна пасля таго, як выканала больш за паўсотні роляў у віцебскім Тэатры імя Якуба Коласа, заснавала "Зніч". У сённяшнім рэпертуары апошняга — 19 монаспектакляў, заснаваных на сусветнай і беларускай літаратурнай класіцы. Галіну Дзягілеву вылучаюць высокая павага да Слова, шчырасць ды самаадданасць у служэнні тэатральному мастацтву.

У **Гальшанскай** дзіцячай школе мастацтваў, што на **Ашмяншчыне**, працавала велікодная выстава маляваных, злепленых, вышываных і выражаных твораў. Куратарам выставы стала настаўнік класа выяўленчага мастацтва **Настася Місцюкевіч**.

На другі дзень Вялікадня жыхары аграгарадка **Старое Сяло**, што на **Веткаўшчыне**, адзначылі ля мясцовага Дома культуры свята сена. Вядучы метадыст

па народных традыцыях і абрадах **Гомельскага** абласнога цэнтра народнай творчасці Людміла Мельніківа піша: "Сярод удзельнікаў мерапрыемства — і салісткі народнага фальклорнага гурта "Рэчанька", без песень якіх гэта традыцыйнае мерапрыемства не абыходзіцца".

У галерэі "Лабірынт" **Нацыянальнай** бібліятэкі Беларусі працуе выстава "30 гадоў Беларускаму фонду культуры". Яна адлюстроўвае выдавецкую дзейнасць арганізацыі. У экспазіцыі — перыядычныя выданні фонду, мастацкая, крэатыўная, біяграфічная літаратура.

Бібліятэка-філіял № 3 цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы **Гродна** — не проста цэнтр сямейнага чытання. Тут дзейнічае яшчэ і клуб "Гродзенская лялька". Ён узнік пасля сустрэчы двух таленавітых людзей: загадчык бібліятэкі **Іна Сотнікава** скончыла курсы па вырабе аўтарскай лялькі, якія вяла майстрыха **Галіна Жамчужнікава**. Жанчыны пасябравалі. Той момант можна лічыць днём

нараджэння "...Лялькі". Цяпер у ім — 30 лялечніц. Іх вырабы ўпрыгожваюць устаноўцы **Людміла Мельніківа** піша: "Выставы ладзяцца і па-за яе сценамі, — піша галоўны бібліятэкар аддзела маркетынгу Гродзенскага гарадскога цэнтральнай бібліятэкі імя Андрэя Макаёнка **Алена Рубель**. — Вялікая экспазіцыя "Кнігі і лялькі", да прыкладу, дзейнічала ў **Шчучыне**".

У **Ашмянскай** раённай бібліятэцы аддзел абслугоўвання і інфармацыі правёў Дзень абітурыента "Кожнай прафесіі — слава і гонар". Загадчык аддзела **Святлана Галінская** паведамляе, што ў мерапрыемстве прынялі ўдзел вучні сярэдняй школы № 2. Асобная ўвага, натуральна, была звернута на прафесію бібліятэкара.

Галоўны бібліятэкар па арганізацыйна-маркетын-гавай рабоце інфармацыйна-бібліятэчнага аддзела **Гродзенскага** раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра Людміла Трубыч расказвае, што ў **Верцяліш-каўскай** сельскай бібліятэцы працавала выстава стара-

жытных царкоўных кніг і сучаснай духоўнай літаратуры. Мерапрыемства прысвечана 500-годдзю беларускага кнігадрукавання.

Паведамляе метадыст Палаца мастацтваў **Бабруйска** **Ірына Аўсяннікава**. У гарадзе ўпершыню прайшоў конкурс тэатральнага мастацтва "У святле сафітаў Бабруйска!" у рамках рэспубліканскай акцыі "Культурная сталіца Беларусі-2017", гарадскога акцыі "Тэатральныя сустрэчы ў Бабруйску" і 630-годдзя горада. Гран-пры атрымаў тэатральны калектыў Дзіцячай школы мастацтваў № 1 імя Яўгена Цікоцкага.

Інфармацыя ад старшага навуковага супрацоўніка **Бабруйскага** ж краязнаўчага музея **Іны Аўсянчык**. Супрацоўнікі яго вырашылі аддзячыць чацвёртакласнікаў сярэдняй школы № 18 за частыя экскурсіі і прапанавалі ім квэст "Прысвячэнне ў юныя бабруйчане". У музейных залах трэба было знайсці адказы на пытанні, звязаныя з гісторыяй і культурай Бабруйска. Выпрабаванні чакалі дзяцей і за музейнымі сценамі.

Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, які распавядае памочнік яго дырэктара **Мікалай Шаўчэнка**, наведвала парламенцкая дэлегацыя **Кітайскай Народнай Рэспублікі** на чале са Старшынёй Пастаяннага камітэта **Усекітайскага** сходу народных прадстаўнікоў **Чжан Дэцзянам**. Дэлегацыя высокая ацаніла фотавыставу "Беларусь і Кітай. Вехі баявога братэрства".

Настаўнік дзіцячай школы мастацтваў № 3 **Барані** **Наталля Латышава** піша пра адкрыты гарадскі агляд-конкурс "Веснавая вясёлка": "У ім удзельнічалі **скрыпачы і віяланчэлісты з Віцебска і трох аршанскіх ДШМ. Дыплом лаўрэата першай ступені атрымаў наш дзевяцігадовы Руслан Крывіцкі (настаўнік Ірына Зубоўская, канцэртмайстар Аксана Біндарава)**".

У **Касцюковіцкім** раённым цэнтры культуры прайшоў восьмы раённы агляд-конкурс мастацкай самадзейнасці працоўных калектываў і прапрыемстваў "Белы бусел". Пра гэта напісала намеснік дырэктара цэнтралізаванай клубнай сістэмы **Касцюковіцкага** раёна **Наталля Дробышава**.

У **сталічным** спартыўна-забавальным комплексе "Falcon Club" мастачка **Ніка Сандрас** адкрыла першы ў Беларусі фестываль інклюзіўнага мастацтва "МЫЁСЦЬ". На выставе прэзентавана 200 карцін мастакоў-самавукаў, дзяцей з хоспіса і насельнікаў псіханеўралагічнага дома-інтэрната № 3. Фестываль, які доўжыцца да 7 мая, прапануе бясплатныя майстар-класы, арт-тэрапію.

3 "Куффа-радцы"

Арэлі

Музыка **Аліны Безенсон** Словы **Уладзіміра Пецюкевіча**

1. Лятуць арэлі нестрымана
У ясназорай вышыні.
Чароўны спеў маёй каханай
Пераліваецца-звінчы.
А я натхнёна падпяваю
Пявунні-ластаўцы маёй —
Душа з душою размаўляе
У палёце смелым
над зямлёй:

— Ой, арэлі, арэлі —
Вы узносьце нас, узносьце
У нябёсы весялосці
Да нязнаных берагоў!

2. Дарога зорыцца
прад намі —
І мы ляцім, ляцім, ляцім.
Што ёсць чароўнай

за каханне
У акрыленні маладым!
Няма мілей нічога ў свеце,
Як птушкай вольнаю лунаць,
І вочы ў вочы, сэрца ў сэрца
Адно адному пазіраць.

Прыпеў:

— Ой, арэлі, арэлі —
Веснавыя летуценні,
Арэлі, арэлі —
Крылы светлых мар і сноў.

Разам з Беларуссю

Музыка **Міколы Яцкова** Словы **Кастуся Севярынца**

1. Да бацькоўскага парога
Прывядзе дарога.
Тут — радзіна, тут — Радзіма,
Дадзеныя Богам.
Як сыноўняе прызнанне
Ў радасці і скрусе
Хай паўстане чыста ранне
Па-над Беларуссю!
(апошнія 2 радкі
паўтараюцца двойчы)

Не адужаць лютым
сцюжам
Любай Беларусі!
(апошнія 2 радкі
паўтараюцца двойчы)

2. Ваяры на ратным полі
Тут чужынцаў білі:
Баранілі шчасце-долю,
Волю баранілі.
Я за іх святых душы
Ціха памалюся...

3. Мне не трэба тое неба,
Дзе чужое сонца.
Мне б агенчык,
мне б праменьчык
З роднага ваконца.
На святло і на цяпельца
Паімкнуса-імкнуса,
Бо да смерці маё сэрца
Разам з Беларуссю!
(апошнія 2 радкі
паўтараюцца двойчы)

На сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара. **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрынку kultura@tut.by, **тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97, **абмяркуйце** на старонках **kimpressby** у сацыяльных сетках **Facebook, VK, Twitter, Instagram, Odnoklassniki**.

3 мастацкім кіраўніком Музычнага тэатра "Рада" Сяргеем БАЧКОВЫМ і менеджэрам праекта Аляксандрам ІГНАЦЕНКАМ карэспандэнт "К" пагутарыла за гадзіну да выступлення калектыву ў канцэртнай зале "Мінск" з праграмай "Новае і лепшае".

С.Б.: — Тэатр арганізаваў Ігар Суворкін, першы кіраўнік "Рады", ля вытокаў стаіць і наш балетмайстар-пастаноўшчык Аксана Кімкева. Ну а сам тэатр яшчэ малады, ён цяпер становіцца на свае "рэжкі", шукае ўласны стыль. Скажам, зараз адышлі ад выключна цыганскай тэмы, каб "прымерыць" нешта іншае. Былі і лаціна, і індыйскія танцы, але з цягам часу мы пераканаліся: усходнія танцы, так бы мовіць, недаўгавечныя, да іх зараз цікаўнасці ранейшай няма — "наеліся". Развівае "Рада" і беларускі кірунак. А яшчэ маем казацкую праграму. Выдатна, калі балетмайстар тэатра валодае шматлікімі жанрамі і напрамкамі! Ды і калі займацца адной тэмай, "замыліцца" вока...

— Як мастацкі кіраўнік здабывае матэрыял для праграм?

С.Б.: — На жаль, цыганскага народнага мастацтва дайшло да нашага часу няшмат, хоць гэта і вельмі старажытны народ. Нават пры багацці інтэрнэту, інфармацыі па нашым асноўным кірунку ў ім мала, а ў "людзі" мы паехаць не можам з прычын фінансавых. Таму ў праграме "Новае і лепшае" ёсць трохі балканскага, малдаўскага, румынскага каларыту. А як здабываем матэрыял? Вось нядаўна прыйшла да нас старая цыганка і сказала, што ведае песню. Наш гукарэжысёр, кампазітар, аранжыроўшчык Алег Пухаў мелодыю апрацаваў — зараз мы яе спяваем. Як "Песняры" раней працавалі, так і мы.

— Каманда, напэўна, складаецца не толькі з гродзенцаў?

С.Б.: — Так, але хочам, каб былі тамтэйшыя людзі найперш. Балазе Гродзенскі каледж мастацтваў спраўна выпускае студэнтаў. Праўда, з курса бярэм аднаго-двух чалавек, не болей, а бывае — нікога. Патрабуем ад кандыдатаў мабільнасці і прафесіяналізму. А чалавека адразу бачна: які ў яго пад'ём, як ён ходзіць, якая ў яго стаць, ці не губляецца ён на сцэне. Гэта амаль па тым жа прычыне, як некалі рабіў адзін вядомы скрыпач: ён крытыч-

Знайсці гледача. І — пакупніка

Сцэны з беларускай праграмы "Рада". / Фота аўтара і архіва тэатра

Музычны тэатр у прасторы творчай і менеджарскай

— Часта змяняеце праграму?

С.Б.: — Гастрольнае жыццё не дае такой магчымасці. Для гэтага давядзецца працаваць толькі на новыя спектаклі. Але ж дзяржаўная ўстанова культуры павінна выконваць план па бюджэце, пазабюджэце. І ўсё ж за апошнія 8 месяцаў выйшла праграма "Вогнішча цыганскай душы", фрагменты якой мы паказваем у "Новым і лепшым", што зараз "катаем" па Беларусі. А так у асноўным выкарыстоўваем напрацаваны матэрыял. У задумах — беларуска-цыганскі мюзікл: пішам сцэнарыі і будзем шукаць на яго час у сваім графіку. Заяўлена яшчэ адна праграма, беларуская (і касцюмы пашытыя для яе), звязаная з нашай пазіцыяй і музыкой. Цяпер падбіраем музыку, робім аранжыроўкі ў стылі, адпаведным "Радзе". Наогул, мяркую, беларуская музыка трохі жалеечная. Вось мы і хочам паказаць ноты суму і радасці, узыходжання, святла праз тую жалейку.

— Аляксандр, як часта тэатр "Рада" за мяжой, і як часта тут?

А.І.: — Наогул, у 2016 годзе мы адыгралі 107 спектакляў, сёлета —

15. За мяжой мы так часта, як бок гаспадароў пляцовак ці фэстаўнаходзіць фінансаванне. У Бельгію, скажам, ездзілі па запрашэнні, а мэр Гродна дазволіў нам безарэндны аўтобус, хоць запраўлялі яго мы за свой кошт і неслі іншыя выдаткі самі. Меліся грошы ў літоўцаў — мы выступілі на іх свяце ўраджаю. У Польшчы былі на разнастайных святах...

— Магчыма, тэатру варты падумаць пра рух да прыватнага існавання?

А.І.: — У нашай постсавецкай сістэме архіяджэка існаваць прыватнаму тэатру. Усё "цягне" зашмат: касцюмы, арэнда, заробная плата. Лепей быць дзяржаўным тэатрам, таму што ты маеш гарантыі, нашы людзі забяспечаныя арэнднымі кватэрамі, у іх кожны месяц аванс і зарплата, яны сацыяльна абароненыя, у іх будзе пенсія, на якую яны адлічваюць ужо зараз. Прынамсі мінімальны заробак нашы артысты атрымліваюць. У даважках ідзе налічэнне з фонду матэрыяльнага стымулявання, з гастрольных канцэртаў. Я заўсёды кажу: артысты ведаюць, на каго вучыліся і колькі яны будуць зарабляць... Урэшце, у выпадку з "Радай" мы маем прафесійны тэатр, так бы мовіць, прафесійнае народнае мастацтва. Па сутнасці, гэта — залаты фонд культуры Гродна. У нашым горадзе ёсць яшчэ адзін такі калектыв — ансамбль песні і танца "Белья росы".

— Ці прэстыжна выступаць у вашым тэатры?

А.І.: — А вы ў выпускнікі таго ж каледжа мастацтваў спытайцеся! Ці едзеш выкладаць у доме культуры харэаграфію ды вакал, ці працуеш у прафесійным калектыве, абараняеш гонар краіны дома і за мяжой. Калі ты запрабаваны такімі пляцоўкамі, як канцэртная зала "Мінск", абласныя драматычныя тэатры, відаць, нечага варты ў рамках калектыву. Каб была дрэнная праграма, нас не "набывалі" б...

— Што як менеджар робіце, каб "Раду" ведалі за мяжой?

А.І.: — Тэатр напрацаваў сабе імя, у тым ліку, у Беларусі. Яго ведаюць у Літве, Польшчы, зараз і ў Бельгіі. Што для гэтага трэба? Мець свой сайт, дзе распавядаеш пра сябе, выступаць, шукаць запрашэнні. Зараз сітуацыя такая: трэба знайсці не толькі свайго гледача, але і свайго пакупніка. Усё цяпер каштуе грошай, таму трэба пралічваць, наколькі гэта выгадна. Імкнёмся стратных гастролью не ладзіць.

Галіна КУКУШКІНА

На любым бібліятэчным форуме абавязкова "ўсплые" адвечнае пытанне: як прышчапіць дзецям любоў да роднай літаратуры? Настаўніца мовы і літаратуры Смалявіцкай раённай гімназіі, літаратар, вядомы блогер Ганна СЕВЯРЫНЕЦ прапануе адказа ў выглядзе праекта "Чытаем сваё. Класіка", які трэці сезон штомесця збірае школьнікаў, студэнтаў і зацікаўленых дарослых у Літаратурным музеі імя Пётруся Броўкі. У рамках акцыі апрабіруецца форма батла. Для публічнага абмеркавання мадэратар прапанавала паядынак перакладчыкаў: прадметам бітвы стаў пушкінскі "Яўген Анегін" у перастварэннях Алеся Дудара і Аркадзя Куляшова.

Настасся ПАНКРАТАВА

Навошта?

— Я даволі часта чую пытанне: навошта краіне, дзе кожны можа прачытаць Пушкіна ў арыгінале, мець пераклады класіка на беларускую мову? Найперш для таго, каб пазнаёміцца са светам іншага чалавека, зрабіць яго для сябе больш зразумелым, блізкім. Праз знаёмы са школьнай пары пушкінскі тэкст і праглядае асоба перакладчыка. Сваіх мы пакуль што ведаем горш, чым чужых — але чаму мы не можам скарыстацца гэтай вядомасцю чужых тэкстаў для таго, каб даведацца пра сваё, роднае?

Пра Аркадзя Куляшова мы шмат ведаем са школьнай праграмы. Як зазначыў на сустрэчы ў музеі мой савядучы Васіль Дранько-Майсок, народны паэт Беларусі на асабістым прыкладзе даказаў, што форма можа быць больш значнай за змест: "Многія яго строфы хоць і адлюстроўваюць рэаліі савецкага часу, але вабяць сучаснага чытача рытмікай. На яго вершы можна і рэп, і рок спяваць, нездарма Аляксандр Кулінковіч зрабіў іранічную рэч на аснове куляшоўскага "Камсамольскага білета".

Безумоўна, Аркадзь Куляшоў пакінуў у літаратуры след больш значны і сур'ёзны. Хаця б таму, што яму давалося шмат пажыць. А вось Алеся Дудара расстралялі ў 32 гады. Яго творчасць са школьнай праграмы выключана, моладзь пра гэтага творцу нічога не ведае. Кожны чалавек сталее ў свой час, Дудар

Паводле традыцыі, чатырохдзённым IV Мінскім міжнародным форумам "Крокі", што праішоў на пляцоўках Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача і Новага драматычнага тэатра, утрымліваў конкурсную праграму — сем спектакляў з Літвы, Польшчы, Расіі, Украіны, Эстоніі і, вядома, Беларусі. Гранпры паехала ў Адэсу, але ў намінацыях былі адзначаны ўсе калектывы, а некаторыя і некалькімі прызамі. Не толькі таму, што падлеткаў, маўляў, крыўдзіць нельга, але і таму, што некаторыя "дзіцячыя" спектаклі маглі даць фору прафесійным, прызначаным дзецям і моладзі.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Становяцца больш "дарослымі"

Адметнасцю гэтага тэатральнага форуму, галоўным арганізатарам якога высту-

пае Мінгарвыканкам, з'яўляецца не адно конкурсная, а яшчэ і асветніцкая скіраванасць. Усе калектывы маюць магчымасць паглядзець працы калег, наведваць майстар-класы, экскурсіі. А яшчэ — пасябраваць, каб у далейшым абменьвацца вопытам, уражаннямі, спектаклямі.

Назіраючы за форумам цягам некалькіх гадоў, магу канстатаваць: ён сталее. Больш "дарослымі" становяцца тэмы, закранутыя юнымі артыстамі, больш прафесійнай — акцёрская гра. Так, далёка не ўсе ўдзельнікі (а іх сёлета было каля 150-ці) звязваюць у будучыні жыццё з тэатрам, але стаўленне да "пылу куліс" застанецца. Ды ўсё ж самае важнае бачыцца ў тым, што праз спектаклі, да якіх спрычыньваюцца дзеці, расце і сталее душа кожнага з удзельнікаў. Самому ў спектаклі ўдзельнічаць ды застацца глухім да праблем свайго героя і ягонага атачэння немагчыма. Таму колькі мне ні гаварылі б, што дзецям трэба пакінуць выключна "чароўнае", бясмарнае

і нават бязвольнае дзіцінства, не пагаджуся. Не, я не супраць добрых казак, але сёння, калі падлеткі фізічна сталюць куды хутчэй за пакаленне сваіх папярэднікаў, разам з нарошчваннем цяліцавай тканіны і перанасычанасцю не заўсёды "пераваранай" інфармацыяй у іх павінна развівацца і пачуццё адказнасці — не "за ўвесь свет", што звычайна роўнае "ні за што", а за сябе асабіста.

Тэатр для тынэйджараў — наша вечная праблема. І тое, што яе вырашаюць самі "школьныя" калектывы, можна толькі вітаць. Паказальна, што прыз глядацкіх сімптатый (а ў зале прысутнічалі пераважна ўдзельнікі форуму) атрымала інтэлектуальная драма "Звер" народнага Тэатра-студыі "Дзверы" з Масквы, створаная паводле алегарычнага рамана "Валдар мух" англійскага пісьменніка, нобелеўскага лаўрэата Уільяма Голдынга. Са спляцення тэм, адлюстраваных у рамана, у спектаклі на першы план выйшлі зымалогія жорсткасці, распаўсюджванне "ві-

Сцэна для тынэйджараў

Сцэна са спектакля "Русалачка". / Фота прадастаўлена форумам

"Крокі" з выхаваннем: пакуль без сваёй пляцоўкі

русу агрэсіі" ў невялікім хлапечым калектыве і праекцыя той хваробы на ўсё грамадства. Спектакль быў так высока ацэнены публікай, нягледзячы на хібы ў яго выкананні — асабліва на фоне шэрагу больш зладжаных па акцёрскай ігры паказаў. На жаль, "Звер" крыху "згубіўся" ў доволі вялікай зале ТЮФ: дзеці, прывучаныя даносіць тэкст максімальна натуральна, без "крыку" і "крыўлянняў", не змоглі справіцца з нязвыклымі (і, па шчырасці, не

лепшымі) умовамі акустыкі, — і палова дзялягоў аказалася "зедзенай". Але гледачы зразумелі ўсё! Бо валодаюць тэатральнай мовай, якая часам значыць больш за вербальную. Невыпадкава гэты ж спектакль быў адзначаны і за мужчынскую ролю (Хруша — Алег Сцяпаню), і за сцэнаграфію: выкарыстаныя ў ім шчыты адыгрывалі адначасова функцыянальную і яркую вобразную, семантычную ролі.

Мова, крыніца і "прынец"

Валоданне тэатральнай мовай дазволіла ўдзельнікам форуму высока ацаніць спектакль "Вандруйнік" з Беластока паводле "Маленькага прынца" Экзюперы, які ішоў па-польску без перакладу: яркае відовішча з пастаянным дзеяннем (на жаль, да заяўленага жанру "філасофскай казкі" яно не дацягвала) аказалася, паводле глядацкага галасавання, на другім мес-

сталеў позна, у яго, так бы мовіць, зацягнулася маладосць: мамчын пясчунчык, талент, аскому ўсё давалася лёгка. З 19 гадоў атрымліваў запрашэнні на рэдактарскія пасады ў часопісы, але ён быў неамбіцыйным, таму сыходзіў з іх, аддаючы сваё месца іншым. Паэт пакідае яркі след, калі сталее. Дудар жа так і застаўся паэтам маладосці, авантурызму, юнацкай моцы. Напрыканцы свайго кароткага жыцця ён знаходзіўся ў тым стане, калі ён вось-вось павінен быў саспець як выбітны паэт. Пераклад "Анегіна" напісаны якраз у гэтую пару.

Белыя плямы

— Што мы ведаем пра Алеся Дудара? Нам распавядалі, як той ледзь скончыў немаведама якую сямігодку, быў неадукаваным хлопцам і не змог вучыцца ў БДУ (маўляў, узніў скандал і сышоў). Насамрэч Дудар вучыўся ў лепшай сярэдняй навучальнай установе Мінска: мужчынскай гімназіі Зубакіна і Фальковіча, якая месцілася на Чырвонаармейскай, дзе зараз знаходзіцца гістарычны факультэт Белдзяржуніверсітэта. Прыватная класічная гімназія каштавала нятанна, ды бацькі — хатняя гаспадыня і беззямельны селянін, што перакваліфікаваўся ў чыгуначнікі, — не шкадавалі высылкаў на адукацыю сына, ды і чыгунка дапамагла, дала субсідыю на навучанне. Я толькі распачала працу з фундамі гімназіі, пакуль яшчэ не дайшла да метрык з адзнакамі, аднак ужо дакладна ведаю, што Алеся вывучаў тут дзве абавязковыя мовы і трэцюю факультатыву.

Калі пачалася Першая сусветная вайна, сям'я з'ехала ў бежанства, таму давучаўся Дудар у класічнай мужчынскай гімназіі ў Казлове (сучасным Мічурынску Тамбоўскай вобласці). Яго адукацыя, магчыма, стала лепшай, чым можна было на той час атрымаць у беларускіх мястэчках. У анкетах паэт пазначаў веданне шасці моў, па выдавецкіх змовах перакладаў з чатырох. З яго лёгкай рукі ўпершыню загаварылі па-беларуску не толькі Яўген Анегін, але гётэўскі Фаўст і шэкспіраўскі Атэла.

Рукапісы зараз у мяне на руках. Яны захаваліся дзякуючы маці, якая хавала сынаў архіў, хоць усе дакументы патрэбна было знішчыць. Маці не ведала, што Алеся расстралялі, таму не пакідала шукаць яго да 1962 года, працягваючы ліставанні з усімі магчымымі інстанцыямі... Яна ратавала паперы сына ў акупацыю

Батл беларусаў — супернікаў Пушкіна

Ганна Севярынец і Васіль Дранько-Майсюк падчас батла ў Музеі Петруся Броўкі.

Новы фармат цікавасці да літаратуры?

падчас Вялікай Айчыннай вайны, а пад бамбёжкамі выносіла іх на агарод, маўляў, калі хата і ўсё навокал зоймецца агнём, застанецца шанц захаваць дакументы. Алеся, дарэчы, не паспеў давесці пераклад "Яўгена Анегіна" да канчатковага варыянта, на лістах шмат правак — бачна тая праца, якую паэт веў да апошняга дня — да 1 лістапада 1936 года...

Цнатлівасць і шматклінікавасць

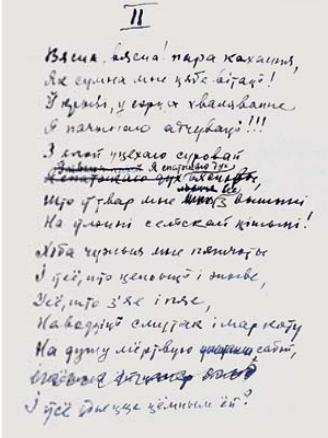
— У плане "падынку" я пазначыла такія завяршальны пункт: чытацкі прысуд перакладчыкам. Мая галоўная мэта — справакаваць удзельнікаў на пошук у тэкстах розніцы ці падабенства. Сам працэс зацягвае! Паглядзіце: абодвум паэтам было па трыццаць, калі яны ўзяліся за "Анегіна", аднак да пушкінскіх "вольнасцей" у тэксце ставяцца па-рознаму. Напрыклад, калі па сюжэце Таццяна мяецца снегам, то ў Дудара яна мые твар, плечы, грудзі, а ў Куляшова тая фраза выглядае больш цнатліва: герайня мые толькі твар і плечы. Першы вельмі смачна малюе піры, святы, розныя мужчынскія забаўкі і веселіцца часам больш за аўтара: ёсць месца, дзе ў Пушкіна стаіць адзін клічкі, а Дудар (хаця і павінен быў захаваць арыгінальную пунктуацыю) ставіць тры! Расійскія чытачы майго блогу таксама звярнулі ўвагу на іншую акалічнасць беларускіх перакладаў:

там, дзе Пушкін гаворыць "маё" ("герой майго рамана", "мой Анегін", "мая Таццяна"), беларусы пазбягаюць займенніка.

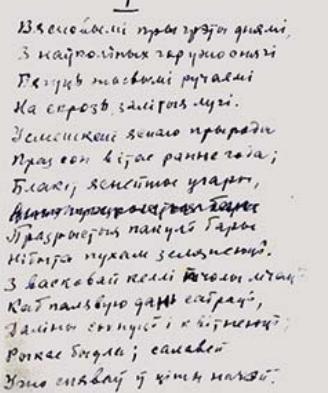
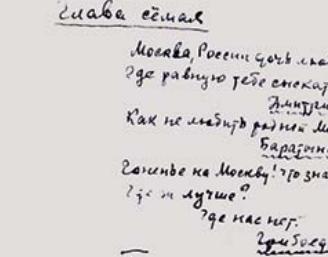
Ёсць ходкі выраз: перакладчык у прозе — раб, а ў паэзіі — супернік аўтара. На мой погляд, Куляшову і Дудару ў нейкіх момантах удалося быць нават вышэй за Пушкіна, што падаецца ледзь магчымым. Складзі меркаванне кожны можа самастойна: куляшоўскі варыянт ёсць у бібліятэках, а другі тэкст хутка бабачыць свет — супрацоўнічаю з адным з буйных расійскіх выдавецтваў, якое мае намер надрукаваць пад адной вокладкай Пушкіна і Дудара.

За розгаласам — цішыня

— Культывы раман у вершах Алеся Дудару даверыў сам Янка Купала. Ётае рашэнне выклікала шмат зайздрасці ў калег па цэху, але пясняр быў упэўнены ў выбары, бо лічыў юнака выбітным паэтам. Увесь 1935 год ішла праца над тэкстам, а на пачатку 1936-га ў Дому пісьменніка на вуліцы Савецкай (зараз яго не існуе) адбылася прэзентацыя твора — Дудар чытаў свой пераклад. Радые прывезла рэпрадуктары і падаравала гараджанам магчымасць спрычыніцца да таго, што Алеся чытаў са сцэны. Анегінскую страфу, спецыяльна складзеную расійскім геніем, нават апошні двоечнік на некім генетычным уз-

Старонкі аўтаграфу перакладу Алеся Дударам сям'яй рамана ў вершах "Яўген Анегін" Аляксандра Пушкіна.

роўні адрозніць, таму калі людзі чулі беларускі пяцістопны ямб, дык выскоквалі з цырульняў, крамаў, на вуліцы збіраўся натоўп! Я пераказваю ўспаміны Сяргея Грахоўскага, згадкі ж астатніх зніклі адусюль...

Потым першая глава была надрукавана ў "Літаратуры і Мастацтве" — і свежы нумар за паўгадзіны знік з шапікаў: літаратурная падзея надрукавана! А пасля здарылася 1 лістапада — дзень арышту Дудара... Здадзены ў выдавецтва рукапіс знішчаны, публікацыі максімальна выдалены з бібліятэк. Пра гэта няшмат гаворыцца ў гісторыі беларускай літаратуры... Мне цудам трапіўся

спаракнелы, ледзь не апошні экзэмпляр таго ўнікальнага "ЛіМа". Маючы сёння на руках арыгінал, бачу: у 1936-м газета надрукавала тэкст з жудаснымі рэдактарскімі праўкамі.

Куляшоў прысутнічаў на тым публічным чытанні, бачыў першую главу ў "ЛіМе", канешне ж, чытаў трэцюю главу ў часопісе "Полымя". Паэт узяўся за "Анегіна" толькі ў 1939-м, калі стала зразумела, што пераклад Дудара знік. Але і ў яго выходзіла не ўсё гладка: у 1941 годзе першы варыянт загінуў падчас бамбёжак Мінска. Толькі пасля Перамогі перакладчык вяртаецца да гэтага рамана. У 1947-м — праз 10 гадоў пасля расстрэлу Дудара — пабачыць свет новы пераклад "...Анегіна", які і стаў кананічным. Пляменніца Дудара Лідзія Маркаўна казала мне, што Куляшоў у 1960-я чытаў рукапіс папярэдняга, які лічыўся страчаным, і прыхільна, па яе словах, паставіўся да яго.

Я толькі пачала пераводзіць гэты рукапіс Дудара ў электронны выгляд, але ўжо бачу пяць-шэсць радкоў, якія перакладзены абсалютна ідэнтычна Дударам і Куляшовым. Здаецца, мы атрымалі для бліжэйшых дзесяцігоддзяў вельмі цікавую філалагічную загадку: чаму так адбылося? Па-іншаму нельга было перакласці альбо Куляшоў з ягонай бліскаўчай памяццю ведаў гэтыя радкі, але з цягам часу пачаў успрымаць іх як свае?..

Засцярога параўнання

— Форма паядынку надае мерапрыемствам новы імпульс, абуджае ва ўдзельніка азарт, пажукненні да пошуку, да паглыбленага занурвання ў тэму. У гімназіі мы праводзілі пашырэння "бітвы": мае вучні бралі тэксты на беларускай, рускай, украінскай, англійскай мовах, фарміравалі перакладчыцкія "двойкі" ці "тройкі". Я бачыла, з якім імпэтам дзеці прэзентавалі пераклады, як тая падача матэрыялу зацікавіла.

Але падчас супрацьстаяння не трэба забывацца на асцярожнасць. Чым паззію вымяраць? Дзе лепш, а дзе горш? Пастка ў тым, каб не выклікаць адмовы, каб не ачарніць аднаго з супернікаў. Лінію параўнання трэба выбудоваць так, каб дасягнуць галоўнай мэты: не вылучыць пераможцу, а зацікавіць багаццем мовы, навучыць адчуваць нюансы пабудовы фразы і бачыць за тэкстам асобу аўтара і павевы эпохі.

цы. Прафесійнае ж журы на чале з дацэнтам, заслужаным дзеячам мастацтваў краіны Лідзіяй Манаковай і журы прэсы на чале з крытыкам, рэдактарам аддзела часопіса "Мастацтва" Жанай Лашкевіч узнагародзіла калектыву "за яркае ўвасабленне вобразу і выразныя сцэнічныя строі".

Наколькі важны зварот да добрай літаратурнай крыніцы, падкрэсліла драма "І зноў пра каханне" з Клайпеды. Гэты спектакль з актуальнай тэмай варожасці да "чужынцаў", падмацаванай сацыяльнай няроўнасцю, быў пастаўлены па даволі слабой расійскай п'есе "Амаль Вестсайдская гісторыя". Мо лепш было б звярнуцца да лібрэта мюзікла Бернстайна, а не яго "сапсаванай копіі" ды яшчэ з саладжавым хэпі-эндом? Ці прапанаваць удзельнікам спектакля самастойна "перакласці" сюжэт на іх рэаліі — упэўнена, у іх гэты атрымалася б лепш. Прызам за жаночую ролю ўганаравана Дар'я Бусько (Марго), але ў гэтым спектаклі вылучаць можна было

практычна ўсіх удзельнікаў: падлеткі ігралі, можна сказаць, саміх сябе.

Паэтычная фантазія "Успамін пра дзяцінства" Рымдзіонскай школы з літоўскай мовай навучання была адзначана "за пераемнасць і шанаванне народных традыцый". "Класіка ў пыле" з Эстоніі паводле тэкстаў XIX — XX стагоддзяў — за акцёрскі ансамбль і адметнае вырашэнне класічных мініячур.

Гран-пры, як казала вышэй, быў уручаны вучэбнаму тэатру "ТУ-154" з Адэсы за тэатральную фантазмагорыю паводле "Ночы напярэдадні паводле Мікалая Гогаля і "Канатопскай вядзьмаркі" Рыгора Квіткі-Аснаўяненкі. Ёта быў спектакль, варты паказу і на "дарослых" фестывалях. Бо ў ім гарманічна сышліся выдатна зробленая інсцэніроўка з некаторым акцэнтам на эстэтыку маладзёжнай субкультуры готаў, сумесь фэнтэзі з іроніяй, мінімалісцкае афармленне з цудоўнымі пластычнымі эцюдамі і светлапарытм, зададзены музыкой,

яркі нацыянальны каларыт, відэавочны і ў дробязях.

Гаспадары форуму — тэатральнае аддзяленне сталічнай дзіцячай школы мастацтваў № 2 — падрыхтавалі "Русалачку" паводле Андэрсена, "казку, падслуханую ў мора". Асабіста для мяне спектакль стаўся працягам "марской тэмы", калісьці ўвасобленай ранейшым складам калектыва ў "Пунсовых ветразях" Аляксандра Грына. Мастацкае афармленне зрабілі навучэнцы трэцяга курса Мінскага мастацкага каледжа імя Аляксея Глебава: тае супрацоўніцтва стала ўжо добрай традыцыяй. А вось неверагодная пластыка, вырашэнне многіх сцэн менавіта праз харэаграфічна-пластычныя разыначкі былі, на жаль, страчаны: у ранейшых спектаклях школы гэты складнік быў на некалькі парадкаў вышэйшым. Больш выразна "пераказанай" магла б быць і сама гісторыя, бо ў цяперашнім выглядзе герайня паўстае адно ахвярай лёсу, "праецыруючы" на дзяўчынак мадэль не раўнапраўнага, а ахвярна-

га стаўлення да каханна, навучаючы іх ахвяраваць сабой дзеля рамантызавана міфалагізаванага, нават міфічнага "прынца". Тым не менш, трэба аддаць належнае рэжысёру і выкладчыцы Ірыне Фларызьяк, якая ў складаных для школы ўмовах здзейсніла пастаноўку, адзначаную прызам за музычнае вырашэнне, а таксама "за артыстызм і відовішчасць". Пасля "Крокаў" спектакль паехаў у Клайпеду на Міжнародны тэатральны фэст "Бурштынавы святанак".

■ ■ ■
"Кроки" атрымаліся калі не "сямімільнымі", дык, прынамсі, волатаўскімі. Форум, як заўжды, вызначаўся добрай арганізацыяй, адладжаным "механізмам" разгортку, карыснымі майстар-класамі, атмасферай свята, якую стваралі ўрачыстасці адкрыцця-закрыцця, і "падарункавы" паказ "Сіняй пушкі" ТЮА, і музычнае аздабленне з фальклорным ды джазавым ухілам ад навучэнцаў сталічных дзіцячых музычных школ мастацтваў № 2,

10, 14, і тая нязмушанасць, з якой удзельнікі ўспрымалі кожную фестывальную навіну і "хварэлі" адно за аднаго. Цудоўна, што ў рамках праекту "Дзеці — дзесяці" прызы ў выглядзе жывапісных прац таксама былі выраблены юнымі мастакамі ўсё той жа 3-й школы і мелі дачыненне да спектакляў, бо маляваліся паводле анатацыяў да іх.

Разам з тым форум у чарговы раз акрэсліў набалелыя праблемы нашага тэатральнага руху. Першая і асноўная з іх датычыцца сцэнічных пляцовак. Адзін асобна ўзяты фестываль, два-тры і больш такіх фестывалёў усё адно не ў стане дасягнуць да шырокай аўдыторыі лепшае, што назапашваецца аматарскімі вучэбнымі калектывамі. А між тым у іх ёсць чаму павучыцца! Дый самі такія калектывы павінны павышаць майстэрства не "тэарэтычна", а практычна, рэалізуючы здабыткі на сцэне, адкрытай для публікі. На сёння некаторыя падобныя калектывы, дзякуючы арганізацыйным здольнасцям

кіраўнікоў і так званых бацькоўскіх камітэтаў, арандуюць памяшканне, прадаюць білеты — і паказваюць спектаклі. Але большасць прац застаюцца ў рэжыме "аднаразовага карыстання": спектакль рыхтуецца — і паказваецца аднойчы, у выглядзе "справаздачы" перад бацькамі. Ці ж тое не разбазарванне ўкладзеных нават і грошай, і творчых сіл?

Не ведаю погляды мэрыі Мінска на будынак былога Палаца культуры тэкстыльшчыкаў, які рамантуецца. Але трэба вызначыцца з магчымай сцэнай, якая магла б "прытульваць" лепшыя спектаклі, падрыхтаваныя па-за межамі прафесійных стаяцянарных тэатраў сталіцы і краіны. Убачыўшы гэтую "канкурэнцыю", дзяржаўныя тэатральныя ўстановы таксама пачалі б варушыцца, больш ахвотна ісці на эксперыменты. Як вынік, сфарміравалася б "новая хваля" студыйнага тэатральнага руху, якім маглі пахваліцца тыя ж 1990-я.

Але, бадай, галоўны здабытак гэтай акцыі — новы погляд на горад як на сучасную прастору, не падзеленую на сегменты рознай вартасці і прэстыжнасці. Удзельнікі фестывалю маюць за мэту данесці грамадзце думку, што ў кожнай сваёй частцы — гістарычны цэнтр, прамысловая зона або спальны раён — горад мусіць адпавядаць крытэрыям паўнаважнага жыцця. Што кожны лагік гарадской прасторы можа мець рысы непаўторнасці.

Фестываль тэрытарыяльна ахоплівае вуліцу Кастрычніцкую. Але рэалізацыя тут ідэі можа быць скарыстаная і ў іншых месцах сталіцы ды не толькі. На прыкладзе ўжо зробленага відаць: каб зрабіць дэпрэсіўную прастору прывабнай, часам не трэба шмат грошай. Сродкі могуць быць адносна танымі ў параўнанні з немалым эстэтычным і псіхалагічным эфектам, што з іх дапамогаю дасягаецца. Драўляны "паркет" з лавачкамі, столікамі, раслінамі і паркоўкай для ровараў, якія зараз ёсць на Кастрычніцкай, дорага не каштуюць. Але цяпер па той вуліцы прыемна прайсціся няспешным крокам, разглядаючыся па баках. Мяркуюцца, што сёлетні фестываль надасць прастору новых цікавостак. Беларусь і Бразілія — гэта розны лад жыцця, розныя культурныя традыцыі, розная ментальнасць. Істотна розніца і гарадская культура двух краін. Між тым у 1960—1970-х гадах Аскар Німеер быў для савецкіх архітэктараў (і для беларускіх у прыватнасці) іконай. Захапленне выклікала ягоная здольнасць рабіць шэдэўры, напоўнены скарыстоўваючы простыя геаметрычныя формы і канструктыўныя магчымасці такога "дэмакратычнага" матэрыялу як бетон. Былі нават конкурсныя праекты забудовы Цэнтральнай плошчы Мінска (сёння — Кастрычніцкая) аб'ектамі, вельмі падобнымі да тых, што ствараюць ансамбль плошчы Трех Уладаў у горадзе Бразілія.

У праграме сёлетняга фестывалю урбан-арту былі сустрэчы мін-

БРАЗИЛІЯ

Сёлета фестываль урбан-арту "Vulica Brasil" адбываецца ў сталіцы ўжо чацвёрты раз. Гэта творчае сумоўе бразільскіх і беларускіх мастакоў, дызайнераў і архітэктараў. Фэсты ўжо дадалі Мінску новых фарбаў. Сям-там на тле дэпрэсіўнай забудовы з'явіліся яркія малюнкi, а шэрыя асфальтавыя тратуары ператвораны ва ўтульную прастору, прыдатную для рэлаксу.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Ідэі для Мінска ад ашчаднага Лаўрэнса

сіх студэнтаў-архітэктараў з выбітным бразільскім дойлідом Лаўрэнсам Жыменсам. Ён прадстаўляе новае пакаленне, што сцвердзілася ў творчым сэнсе пасля таго, як бразільская школа архітэктуры прыдбала высокі аўтарытэт у свеце дзякуючы згаданаму вышэй Німееру. Гэтае пакаленне абаянаецца на дасягненні папярэдняга, але ідзе сваім шляхам. Для іх трэндам з'яўляецца не столькі прэзентабельнасць архітэктурных аб'ектаў, якая часам можа выяўляцца праз кантраст з асяроддзем, але найперш гармонія з прыродай, экалагічнасць. Зразумела, не забываюцца яны і пра камфорт.

Сусветную славу Німееру прынесла пабудова з нуля цэлага горада — новай сталіцы Бразіліі. Гэты буйнамаштабны праект меў за мэту штуршок эканамічнаму развіццю глыбінных раёнаў краіны. Параўнаць гэта можна хіба з пабудоваю Санкт-Пецярбурга на зямлі, аддаленай ад гістарычнай сталіцы, але стратэгічна важнай для імперыі. У Бразіліі шануюць Німеера як вялікага пераўтваральніка, але задач, аналагічных той, што давалася вырашаюць яму, сёння перад бразі-

Летаўні мінскіх фестывалю урбан-арту "Vulica Brasil".

льскай архітэктурай не стаіць. Можна казаць, што зменшыўся маштаб праектных задач, зніклі манументальнасць і прэзентатыўнасць (часам на мяжы з пампезнасцю), але пры гэтым адбылося паглыбленне ў бытавую канкрэтыку. Маштаб вялікіх прастораў трансфармаўся ў чалавечы маштаб.

Архітэктуру робяць прафесіяналы, але замаўляе яе грамадства. І калі сёння ў Бразіліі мода менавіта на такую архітэктуру, значыць, грамада ўсведамляе той факт, што

некранутая або максімальна захаваная прырода — большая каштоўнасць, чым прыгожая пабудова. Прыкладам ашчаднага стаўлення да прыроднага ландшафту можа служыць праект сядзібы для прыватнага замойцы, распрацаваны архітэктурным бюро, якое ўзначальвае спадар Жыменас. Само прыватнае ўладанне ўяўляе прастору ў 500 тысяч квадратных метраў. З кавалкам узбярэжжа, з рэліктавым атлантычным лесам, з вялікімі перападамі рэльефу. Комплекс пабу-

доў раскіданы па тэрыторыі ў 66 тысяч квадратных метраў. А асноўная пабудова — дом гаспадароў — мае плошчу 3 тысячы "квадратаў". Дык вось, гэты дом стаіць не навідавоку, а "ўтоплены" ў ландшафт — ён змешчаны ў лагчыне і, як мост, злучае два пагоркі, па доме і пад домам можна прайсці.

Спадару Жэменэсу, па ягоных словах, калі-нікалі даводзіцца пераконваць замоўцу, што будынак не трэба хаваць за плот, што ён мусіць гарманізаваць з абшарам. Што нават офісны ці вытворчы будынак могуць выконваць функцыі адкрытай для грамады тэрыторыі, быць прасторай сумоўя. Адвечнай праблемай сучасных мегаполісаў і проста вялікіх гарадоў ён лічыць суіснаванне побач багатых і бедных раёнаў. Пры ўсёй прадуманасці планіроўкі гарадоў нельга выключыць фактар стыхійнасці. Архітэктар жа мусіць думаць і пра тое, каб ягоная праца спрыяла сацыяльнай згодзе, а не правакавала канфлікты.

Хоць сучасная архітэктура шмат у чым універсальная, бразільскі досвед, па словах нашага госця, не можа быць скарыстаны ў Беларусі найпрост, у чыстым выглядзе. Хаця б таму, што бразільскія архітэктары маюць адвечную праблемай — як абараніць людзей ад спякотнага сонца, а ў паўночным рэгіёне Еўропы, да якога належыць і Беларусь, трэба клапаціцца пра захаванне цяпла ў памяшканнях. З розных задач нарадзіліся і розныя тыпы будынкаў, горадабудуначыя канцэпцыі. Сам Лаўрэнс Жыменас, працуючы для краін з іншымі кліматычнымі умовамі і іншымі культурнымі традыцыямі, думае пра адаптацыю досведу да канкрэтыкі праектнага задання.

Але чаму ў бразільскіх архітэктараў і ў самога спадара Жыменэса можна павучыцца, дык гэта ашчаднаму стаўленню да прыроды і здольнасці спалучыць эстэтыку нацыянальных традыцый з сучаснымі функцыямі і тэхналогіямі.

ЗША

Яны працуюць на тэлекампаніі, здымаюць фільмы і мараць аб прэміі "Оскар". Днямі ж была магчымасць сустрэцца з імі ў сталіцы Беларусі, куды амерыканскія рэжысёры Ці Сі ДЖОНСТАЎН і Джон РЭЙС прыехалі са сваімі дакументальнымі кароткаметражкамі.

Ганна ШАРКО

Два дні давалася правесці з Ці Сі і Джонам: адзін — у кінатэатры "Піянер" (падчас паказаў аднаго з кароткаметражных фільмаў у рэтраспектыве пад агульнай назвай "Незнаёмая Амерыка"), а другі — у сценах Інстытута журналістыкі БДУ, дзе госці правялі майстар-класы. Перад паказам у "Піянеры" нам паабяцалі: "Гэта ўсё не так, як вы бачылі ў Галівудзе, — зусім не так!"

Пасля сужкі Джонстаўна "Падлеткавая прэса" пачаліся пытанні да аўтара. Часам, праўда, было нават смешна, таму што большасць аўдыторыі ў зале — гэта дамы пенсійнага веку, якія актыўна высвятлялі інфармацыю пра жонку, сабаку і дзяцей. Аднак праз тую павярхоўнасць (сам рэжысёр выказаўся пра яе так: "О... Вам трэба навучыцца задаваць пытанні!") усё ж такі прысутныя даведаліся пра тое, як пачалася работа над фільмам:

— Да мяне падышоў хлопчык 12 гадоў і сказаў: "Прывітанне! Я хачу зрабіць з вамі інтэрв'ю!" Тады я зазірнуў у спіс ягоных пытанняў і ўбачыў там штосьці накшталт "Як завуць ваша сабака?", "Ваш улюблёны колер?"... Але ў выніку хлопчык даведаўся пра мяне больш, чым я каму-небудзь распавядаў ра-

Пяць крокаў да чалавека на экране

Ці Сі Джонстаўн і Джон Рэйс

ней. А потым ён расказаў пра сябе і пра гурток "Падлеткавая прэса", у якім удзельнічае. Адсоль і мая ідэя...

У Інстытуце журналістыкі БДУ майстар-класы замежнікаў — традыцыйныя. Але студэнты, якія, можа, чакалі лекцыю, атрымалі сапраўды майстар-клас: згулялі ў гульні, запісалі інтэрв'ю, з суседзямі па зале пазнаёміліся. Карацей, больш гаварыла моладзь, але і сам Ці Сі Джонстаўн распавёў пра сябе (Рэйс пайшоў да іншай аўдыторыі студэнтаў):

— 15 гадоў таму я пачаў здымаць фільмы — працаваў з камедыямі. Мае ж асноўныя тэмы сёння — яны, так бы мовіць, "без часу", заўсёды актуальныя. Уласна, цяпер я сканцэнтраваны ўвагу менавіта на

чалавечых зносінах. І, перш за ўсё, трэба быць журналістам, каб здымаць дакументальныя фільмы.

Амерыканскі рэжысёр падзяліўся тым, як знайсці гісторыі для вялікага экрану.

— Гісторыі — гэта людзі, і каб навучыцца ствараць гісторыі, трэба ўмець задаваць пытанні. Людзі дзеляцца з тымі, каму давяраюць. Такім чынам, трэба навучыцца наладжваць зносіны — на гэтым я і пабудоваў кар'еру. Потым справа проста — піяр. Трэба зацікавіць людзей, каб заходзілі на вашу старонку ў сацыяльных сетках, — стварыць тое, што яны хочуць пабачыць.

Ці Сі Джонстаўн распавёў нам і пра ўласны шлях спазнання чалавека, які складаецца з 5 крокаў — гэта

словы, што пачынаюцца на кожную з пяці літар у англійскім слове "speak" (гаварыць). "Story" (гісторыя) — ці ёсць яна? Гэта першае пытанне, якое вы задаеце сябе як журналісту. "Passion" (захапленне, цяга) — "Што цябе больш за ўсё захапляе?" "Encouragement" (падбадзёрванне) — вам трэба заўсёды падбадзёрваць чалавека, з якім працуеце. "Assistance" (узаемадапамога) — галоўная мэта не штосьці забраць у рэспандэнта, а аб'яднаць сілы, каб стварыць нешта агульнае, тады я заўсёды спытаю чалавека, як магу яму дапамагчы. "Knowledge" (веды) — "З кім бы ты мне параіў пазнаёміцца?", а таксама "Як ты лічыш, што мне варта ведаць?" І памятайма, самае галоўнае — быць удзячным! Такім чынам, уся яго кар'ера складаецца з гэтых крокаў.

— Мае фільмы найперш скіраваны на тое, каб натхніць гледача і прыцягнуць яго ўвагу да нейкай актуальнай праблемы, — кажа Ці Сі. — І калі мы дагрукліся да кагосьці, заўсёды ўзнікае надзея, што гэты чалавек можа змяніцца да лепшага. Які фільм я мару стварыць? Насамрэч над гэтым фільмам я працую ўжо 11 гадоў (усміхаецца), дзеля яго стварэння я наведваў каля 50 краін свету. Ён закранае пытанні мірнага жыцця на Зямлі, пытанні лідарства, беднасці, медыцынскага абслугоўвання. Я хачу дастукацца да сэрца гледачоў стужкай, таму што аднаму чалавеку складана штосьці рабіць, а калі нас будзе шмат і мы ўсе аб'яднаемся для таго, каб вырашыць праблему, — паўстануць вынікі. Мне здаецца, што ўся справа ў мастацтве, таму што калі вы аб'яднаеце журналістыку і мастацтва, дык пабачыце, як шмат яны могуць змяніць.

Крытычная маса

У пошуках посткіно...

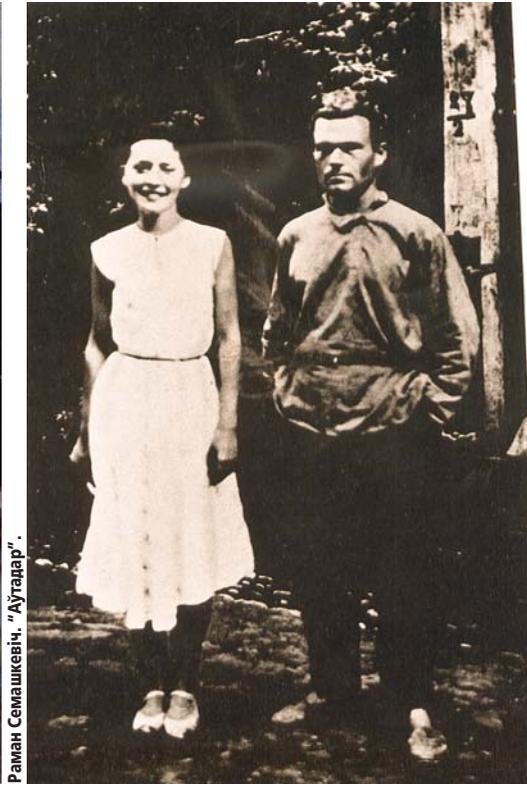
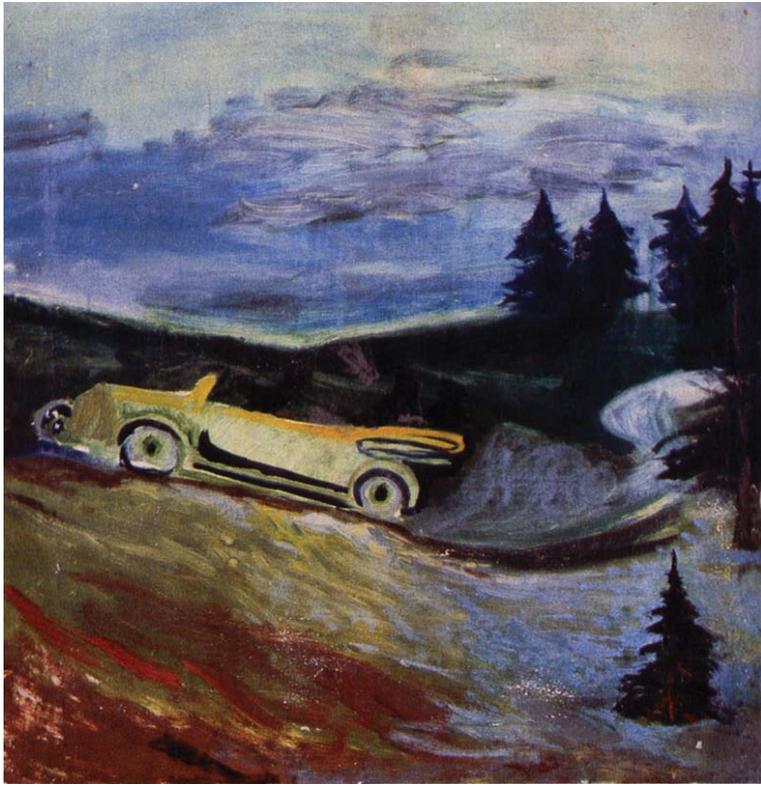
(Заканчэнне. Пачатак на старонках 8—9.)

DIY пакуль DYE?

— Атрымалася, што сам паказ гэтых работ стаўся даследаваннем таго, як фільмы, сабраныя намі з розных крыніц — "Youtube", медыяплатформы, асабістыя сайты аўтараў — могуць жыць у розных прасторах: як онлайн, так і офлайн, — падводзім вынікі пасля прагляду з куратаркай праграмы Ганнай Ражанцовай. — Мы не чакалі такога эфекту, але ўсё атрымалася. Рады імпульсіўнаму моманту, які выявіў, што аўтары часам самі абмяжоўваюць сваю аўдыторыю, а яна можа быць значна шырэйшай.

"Belaruski No Wave", дзякуючы Cinema Perpetuum Mobile, паспяхова выявіў сваю прысутнасць як прамоўлены трэнд. Ды ўрэшце — супрацьпастаўленне беларускай "New wave" і "No wave" выглядае надзвычай паўнакроўна для нашага кінаасяродку. Але зноў-такі менавіта праца такіх пляцовак, як "СРМ", і дазваляе ўбачыць тое, што ў нас адбываецца на самых розных франтах. І тут натуральным чынам узнікае заканамернае пытанне: наколькі хопіць сіл энтузіястам даследаваць лакальнае поле і ствараць той самы культурны прэцэдэнт на канкрэтным прыкладзе? Быць той самай цэнтрабежнай сілай вечнага кінарухавіка?

Адкрыццё новага таленту падобнае да адкрыцця новай зоркі ў галактыцы. Вяртанне з забыцця імёнаў, падавалася б, назаўжды зніклых у ім творцаў параўнальнае са здабыццём Атлантыды або Зямлі Саннікава. Вось і беларускі мастак Раман Семашкевіч быў забыты на паўстагоддзя. Трагічна абарвалася яго жыццё, трагічным стаўся лёс ягоных твораў. А ў яго ж, яшчэ студэнта, набывалі карціны і Трацякоўская галерэя, і Рускі музей...

што Надзя — пазашлюбная дачка Аляксандра Гучкова, старшыні дзяржаўнай думы Расійскай імперыі. Можна быць.

“Вінаватым сябе не прызнаў” і копія фатаграфіі

Запыты пра лёс арыштаванага ў 1937-м мужа Надзю пачала пісаць, адважна і бясстрашна, адразу ж — Яжову, Берыі, Сталіну. Але ўсё — безвынікова. І толькі праз 53 гады, у 1990-м, у адказе ўпраўлення па Маскве і Маскоўскай вобласці Камітэта дзяржаўнай бяспекі СССР (падпісаў яго намеснік начальніка аддзела Мікалай Грашавеня) на свой чарговы зварот яна даведалася, што Раман Семашкевіч абвінавачаны “за актыўную контррэвалюцыйную агітацыю, усхваленне фашысцкага ладу, выражэнне варожасці да кіраўнікоў ВКП (б) і савецкага ўрада”. Паводле гэтага ён быў асуджаны да расстрэлу. “Ні на адным з 4-х допытаў вінаватым сябе не прызнаў. У пратаколе апошняга допыту ад 17 снежня 1937 года маецца запіс: “Допыт перарываецца з-за катэгарычнай і безматываванай адмовы абв. Семашкевіча даваць паказанні”. Прысуд вынесены 20 снежня 1937-га “тройкай” пры ўпраўленні НКВС па Маскоўскай вобласці, а прыведзены ў выкананне 22 снежня.

“За што?” у сонечным свеце

Пра Рамана Семашкевіча я пачула ўпершыню ў раннім дзяцінстве. Не як пра выдатнага жывапісца, а як пра нявінна рэпрэсаванага і расстралянага. Дарослыя казалі аб гэтым напайголаса, за гарбатай, у велізарнай маскоўскай кватэры нашай сям’і на Патрыяршых ставах, якая пасля рэвалюцыі стала камунальнай і дзе жыла Надзя Васільева з мужам Раманам Семашкевічам і са сваёй маці. Як у 1930-я масава саджалі і знішчалі нявінных людзей, у гады так званай адлігі гэтак жа масава апраўдвалі ахвяр сталінскіх рэпрэсій. Хто выжыў у лагерах — вяртаўся, хто не выжыў — рэабілітавалі пасмяротна. Ды нават у гэты час ілюзорнай справядлівасці ўсё абмяркоўвалася шэптам, з аглядак і з недаказанасцю. Але дзецям, якія важдаліся са сваімі гульнямі каля стала, тое падавалася нецікавым і незразумелым. У нашым гарманічным радасным сонечным свеце яшчэ не было месца дарослым перажыванням. Але запомніліся нейкія фразы, што даляталі да яго, нашага сонечнага свету: “За што расстралялі Рамана? Ён жа пісаў голую Надзю. За гэта?” Напэўна, дарослыя казалі пра нешта значна больш сур’ёзнае, але ў дзіцячай памяці засталася: “голая Надзя”. Гэта ж было сорамна, гэта табу — і так хвалявала!

З суседкай Надзжай, мадэллю і ўдавой мастака, я тады не была знаёмая. Ці проста не запомніла яе. А потым вельмі доўга не бывала ў тым доме. Сваёй раз’ехаліся хто куды:

“А можа, аўтапартрэт каштуе мільён?”

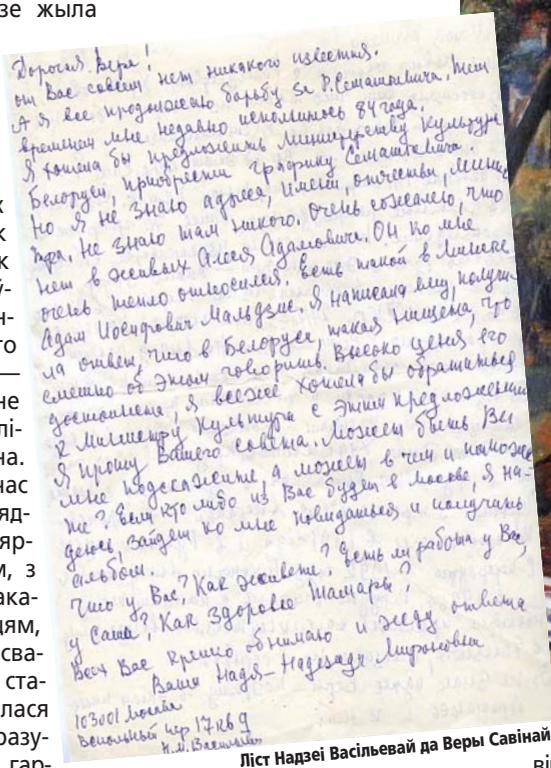
Праз шмат гадоў Надзя напісала ліст маёй маме ў Мінск. Не

Дарэчы

Нагадаем: пра постаць рэпрэсаванага ў 1937-м мастака Рамана Семашкевіча на старонках “К” у №№ 24 і 25 за 2010 год грунтоўна пісаў у цыкле “Вяртанне імёнаў”, за кнігу паводле якога ён быў намінаваны на Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусь 2016 года.

Ная і Раман

Палітра чыстага лёсу без партрэта ва ўяўнай старасці: пра лёсы расстралянага і ацалелага

адны — у асобных кватэрах, другія — у іншым свеце. Але часта, праходзячы каля дома ва Успенным завулку, паглядала на вокны, дзе жыла ўжо толькі Надзя са сваім сынам. Гэта ў двары дома-музея Антона Чэхава на маскоўскім Садовым кальцы і па суседстве з асабняком Лаўрэнція Берыі на Малой Нікіцкай.

Злучанага Каралеўства), мы нават не маглі нічога спытаць у лонданцаў, бо ўсё адно не зразумелі б адказ. Таму проста блукалі па велізарным горадзе, імкнучыся ўсё-такі апынуцца ў самых вядомых з літаратуры, кіно і гісторыі яго месцах. Вось так выпадкова ў цэнтры мы патрапілі ў карцінную галерэю мастацтва сацрэалізму, якую патранавала каралеўская сям’я. Дырэктар галерэі, былая адэсітка з зоркім прафесійным поглядам, хутка адрэагавала: “Мы купляем усё. Колькі ўдава мастака хоча за яго працу?” Што можна было адказаць, не абмеркаваўшы з Надзжай і без яе дазволу? Так і дамовіліся — кошты назавя яна сама. І ў Парыжы галерыстам настолькі спадабаліся працы Семашкевіча, што яны тут жа прапанавалі зрабіць персанальную выставу яго жывапісу і малюнкаў на Елісейскіх палях. З запрашэннем удавы на адкрыццё. Што было няпроста — у яе ўзросце маглі быць праблемы са страхоўкай.

Ад такіх галавакружных прапаноў Надзя зусім раз-

з мужам давялося правесці тры тыдні. Не ведаючы англійскай мовы (а мая французская аказалася зусім без патрэбы ў сталіцы

“Я хачу жыць!..”

з мужам давялося правесці тры тыдні. Не ведаючы англійскай мовы (а мая французская аказалася зусім без патрэбы ў сталіцы

губілася. Не маючы ні найменшага паняцця аб еўрапейскіх і сусветных цэнах на творы мастацтва, яна разважала: “А можа, адзін аўтапартрэт Рамана каштуе мільён?” “Вельмі можа быць. Тады напішыце каля кожнай працы цану, якую вы хочаце, і адпраўце ў Лондан для абмеркавання. А яны зробіць свае прапановы. Так і вызначыцца”, — сказала ёй я. Надзя абяцала падумаць і... на доўга замоўкла. А потым даслала ліст, што частку работ набыў Пермскі мастацкі музей. Што ж, тое рашэнне — выключна яе права. Але нейкія ўнікальныя магчымасці, вядома ж, назаўжды страціліся.

Ная, Маякоўскі і пячаткі з галёшаў

І ўсё ж менавіта Надзя, як мала хто з тых, на каго “абвальваецца” творчая спадчына спачылага, прыклала неймаверныя намаганні па захаванні памяці пра мужа. Сутыкаючыся з іншым стаўленнем удоваў-спадчынніц, што ад невуцтва, сквапнасці або рэзунасці хутчэй засыпаюць попелам памяць пра мужоў, жартам кажу сваім сябрам: трэба старанна выбіраць не толькі жонак, але і ўдоваў. Такі выбар — таксама адна з праяваў таленту.

Бойкая, энергічная нават у сталым веку, высяла я прыгожая на фотаздымках 1930-х, Надзя была, як кажуць, “маскоўская цэнтравая штучка”. Яна вучылася ў Літаратурным інстытуце, сябрвала з многімі авангардыстамі мастацтва. Да Надзі ў госці наведваўся Маякоўскі, які сваім з’яўленнем неяк ашаламіў маю прабабулю, якая адкрыла дзверы. Імя “Ная” ёй прыдумалі паэт-футурыст Аляксей Кручоных, іх з Раманам прыяцель. Семашкевіч так і падпісваў яе партрэты. Характар жа ў яе быў упарты, дзёрзкі, незалежны. Для таго каб у час вайны прыехаць з Тулы ў Маскву да сваякоў, маёй маме трэба было камандзіровачна пасведчанне. Тады Надзя з сябрамі-мастакамі зрабіла пячатку з... галёшаў і адначала мамыны “камандзіроўкі”. (Наогул Надзя ведала пяць пакаленняў маёй сям’і!) А яшчэ пагаворвалі,

“У матэрыялах справы маецца вопіс карцін, вынятых пры ператрусе 19 снежня 1937 года. Маецца таксама акт пра перадачу ўсіх вынятых карцін з НКВС у Дзяржфонд. У канцы акта маецца запіс пра накіраванне ўсіх карцін на базу Маскуппрамгандлю. На жаль, прынятымі мерамі ўстанавіць месцазнаходжанне карцін у цяперашні час не ўдалося”.

І яшчэ: “Пастановай Прэзідыума Маскоўскага гарадскога суда ад 2 чэрвеня 1958 года ў дачыненні да Семашкевіча Рамана Мацвеевіча за адсутнасцю ў яго дзеяннях складу злачынства (справа) была спыненая. Ён быў пасмяротна рэабілітаваны. Праведзенай у 1958 годзе праверкай было ўстаноўлена, што крмінальная справа на Рамана Мацвеевіча цалкам сфабрыкаваная супрацоўнікамі НКВС. Усе датычныя да фальсіфікацыі супрацоўнікі панеслі заслужанае пакаранне”.

“Прыміце нашы шчырыя спачуванні ў сувязі з трагічнай гібельлю ў 1937 годзе вашага мужа Рамана Мацвеевіча Семашкевіча”.

Вось так. Усё проста: і вінаватым прызналі, і вінаватых пакаралі, і спачуванні выказалі. Па вопісе НКВС, прыкладзеным да працытаванага вышэй адказу, — каля дзвюх соцень жывапісных палотнаў і малюнкаў. І копія пратакола выпіскі пасяджэння “тройкі”. І копія фатаграфіі Рамана Семашкевіча. Усё. Толькі мастака забілі. І работы яго зніклі.

Вера САВІНА, кінасцэнарыстка, журналістка
Заканчэнне — у наступных нумарах “К”.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". **Выставы:**
■ Юбілейны выставачны праект Анатоля Кузняцова **"Пра зямлю і неба"** (у экспазіцыі — больш за 60 жывапісных работ, створаных на працягу апошніх двух дзесяцігоддзяў) — з 22 красавіка да 21 мая.
■ Выстава **"Польскі пейзаж. Францішак Рышард Мазурэк. Жывапіс"** — да 23 красавіка.
■ Персанальная юбілейная выстава жывапісца Мікалая Ісаенка **"Зачараваны імгненнем"** — да 15 мая.
■ Цыкл лекцый **"XX стагоддзе. Рэвалюцыі ў думках і мастацтве"** — кожную сераду а 19-й, Малая зала.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ **"Інтэр'еры шляхецкай сядзібы"**.
■ **"Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча"**.
■ **"Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."**.
■ Выстава выцінанак Алены Шаліма і Лаймутэ Федасеевай **"Папярковы мост сяброўства"**.
■ Музычны вечар **"Чароўны арфы гук"** з удзелам студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і навучэнцаў Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры БДАМ — 28 красавіка. Пачатак а 17-й.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект **"Вяселле Заходняга Палесся"** — да 30 красавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 226 09 22.

Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя **"Старажытная Беларусь"**.
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст.".
■ Бестэрміновая акцыя **"Адзіны білет"**, якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць сем музеяў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
Выставы:
■ Выставачны праект

"Ад рымскага дынарыя да беларускага рубля" — да 1 чэрвеня.
■ Выстава **"Гандаль Беларусі на шалях гісторыі"** — да 1 мая.
■ Міжнародны выставачны праект **"Поле кветак"** — да 4 чэрвеня.
■ Выстава фотаздымкаў Уладзіміра Вараб'я **"Чарнобыль. Погляд з сучаснасці"** — да 21 мая.
■ Акцыя **"Вольнае піяніна"** — кожны дзень з 16.00 да 19.00.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

■ **Абноўленая экспазіцыя**, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўнены новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея).
■ Выстава **"Кастрычнік у фалерыстыцы"** — да 30 красавіка.
■ Выстава эксклюзіўных аўтарскіх работ Вольгі Дзеранчук **"Мая плюшавая любоў"** — да 28 мая.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 12.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава **"Шматвектарнась знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь"**.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі:
■ "Геалогія і палеанталогія".
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставага і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя участкі, рэдкія віды жывёл".
■ "Выстава насякомаедных раслін".
■ Выстава твораў Паліны Русаковіч **"Па той бок горада"** — да 1 мая.
■ Выстава **"Жывыя цмокі"** — да 25 лютага 2018-га.
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.

■ Выстава **"Насякомыя і не толькі"** — да 31 ліпеня.
г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.
■ Выстава **"Сафары парк"** — да 1 верасня.
■ Выстава "Дзівосны свет матылькоў" — да 11 верасня.
■ Атракцыён **"Лазерны квэст"**.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".
■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст.".
■ "Беларуская музычная культура XX ст.".
■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст."
■ Выстава фотамастака

Марыны Бацюковай **"Сула. Непарыўнае-2"** — да 10 мая.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

■ Пастаянная экспазіцыя.
Майстар-класы:
■ **Дэкупаж** для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.
■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі **"Асновы акцёрскага майстэрства"** для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.
■ Выстава міфічных аўтарскіх лялек **"Песня паўночных багоў"** — да 4 чэрвеня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Свардлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава кінаплакатаў Анджэя Пангоўскага **"Кеслёўскі па-новому"** — да 7 мая.
■ Праграма фільмаў маладых эстонскіх аўтараў **"Эстонскія вечнасці і ўцёкі"** (у рамках праекта "KINOPORT") — 22 і 29 красавіка. Пачатак а 15-й і а 18-й.
■ Класіка нямога кіно: фільм **"Палескія рабінзоны"** — 28 красавіка. Пачатак а 18.30.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава работ навучэнцаў мастацкай студыі "Флорыя" **"Як я бачу вайну і мір"** — да 25 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
Ратуша
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Анімацыйная праграма **"Немагчымае магчыма: на аўдыенцыі ў воіта!"**

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.
ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
■ Стацыянарная выстава **"У хвалях няспыннага руху: аўтамабільнымі шляхамі Коласа"** — да 30 верасня.
■ Экспазіцыя **"Склеп"** на сядзібе Якуба Коласа ў гаспадарчай пабудове.
■ Выстава фотаздымкаў пратаіерэя Алега Штэльмана, настаяцеля Пётра-Паўлаўскага храма г.Шаўляй **"Афон-Мікравізантыя"** —

да 13 мая.
■ Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
■ Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам, для школьнікаў маладшага ўзросту.
■ Музейна-педагагічны праект **"Кроцім у школу разам з Коласам"**.
■ Пешая экскурсія **"Мясцінамі Коласа ў Мінску"**.
Акцыі:
■ **"Самы лепшы дзень"** (дзень нараджэння ў музеі).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вяселля — у музей!"**
■ Музейная творчая майстэрня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыі:
■ Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"**.
■ Выстава **"Цэлы край — родны мне й дарагі..."**, прымеркаваная да дня нараджэння мастака Барыса Аракчэева, — да 26 красавіка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска
ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыя:
■ **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва"**.
■ Выстава **"Лепшыя цацкі СССР"** (са збору гродзенскіх калекцыянераў Уладзіміра Груцкага і Алега Ярша — да 5 мая.
■ Выстава **"Уся ўлада Саветам"**, прысвечаная 100-годдзю Мінскага гарадскога савета дэпутатаў, — да 9 мая.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:
■ **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
■ Выставачна-інтэрактыўны праект **"Сустрэча з майстрам"**.
■ **"Мінск губернскі. Шляхецкі побыт"**.
■ Выстава **"Космас Івана Міско"** (да 85-гадовага юбілею народнага мастака Беларусі) — да 14 мая.
■ Выстава фотаздымкаў Юліі Мацкевіч **"Беларуская Прага"** — да 10 мая.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:
■ **"Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны**

кабінет".
■ **"Мінск сярод сяброў. Гарады-пабрацімы сталіцы Беларусі"**.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Персанальная выстава Юліі Мардванюк **"Легенда Лошыцкага парку"** — да 9 мая.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.
Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:
■ **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.
■ Выстава **"Мастацкія палотны "Мінскае палатно-Пакроў"** (мастацкія палотны, ручнікі, швейныя машыны).
■ Выстава **"Вышываная прыгажосць"** — да 1 мая.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.
■ Новая экспазіцыя **"Мінская конная чыгунка"**.
■ "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Віртуальная гульня **"Карэтны майстар"**.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МЪСТА"
г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
■ Выстава пераможцаў V Беларускага біенале жывапісу, графікі і скульптуры **"3x3"** — да 30 красавіка.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ
г. Гомель, вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

■ Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
■ Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
■ На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.
■ **"Музей крміналістыкі"**.
■ Выстава халоднай зброі **"Для моцных духам..."**
■ Выстава **"Броня крепка"**.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ **"Прырода Лідчыны"**.
■ **"Сучаснае мастацтва краю"** (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
Выставы:
■ Выстава **"Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера"**.
■ **"Вядзём пачатак мы ад Гедыміна..."**
■ Мемарыяльны пакой **Валянціна Таўлая**.
■ Выстава са збору А.Фішбайна **"Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст."**.
■ Музейна-вобразная зала **"Хрушчоўка 60-х"**.
■ Выстава **"Вайны свяшчэнныя старонкі"**.

■ Выстава **"Надзейны шчыт краіны"**.
■ Выстава **"Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт"**.
■ Выстава **"Жыве мая ліра нанова!"**, прымеркаваная да 140-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алаізы Пашкевіч).

ІЎЁЎСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР
г. Іўе, вул. 17 верасня, 9.
Тэл. (8-01595) 2 68 96

■ Экспазіцыя **"Пад адзіным небам праз стагоддзі"** ("Карэннае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія татары").
■ Выставы **"Беларускія яўрэі"**, **"Другая сусветная вайна"**.
■ Перасоўная выстава ўстановы "Музей "Замкавы комплекс "Мір" "Літва і Беларусь на старонках сямейнага альбома княгіні Марыі Гагенлоз".
■ Прадстаўленні лялечнага тэатра "Батлейка".

НАВАГРУДСКІ ГІСТАРЫЧНА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ
г. Навагрудак, вул. Гродзенская, 2. тэл. (8-01597) 2 14 70

■ **Пастаянная экспазіцыя:** **"Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны"**.
г.Навагрудак, вул.Мінская, 64-66.
■ **Экспазіцыя:** **"Музей яўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне"**.

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА Ў НАВАГРУДКУ
г. Навагрудак, вул. Леніна, 1.
Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса)

■ **Пастаянная экспазіцыя:** **"Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча"**.
■ **Пастаянныя выставы:** **"Свято кухні Міцкевічаў"**, **"Малюнк сельскага жыцця"**, **"Пан Тадэвуш" праз час і народы"**.
■ Выстава **"Бывай, мільянер!"** (грашовое абарачэнне на тэрыторыі Гродзеншчыны з канца XVIII ст. да нашага часу) — да 3 мая.

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.
■ Выстава жывапісу **"Вобраз рэальнасці"** — да 29 красавіка.
■ Выстава твораў Яўгена Ціханавы **"Шчасце ёсць"** — да 29 красавіка.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ Выстава сучаснага мастацтва **"Вяртанне вобраза. Да 130-годдзя Марка Шагала"** — да 21 мая.

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце "Культура" звяртайцеся па тэлефоне + 375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41, альбо пішыце на электронны адрас [kultura@tut.by!](mailto:kultura@tut.by)

ТЭАТРЫ НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.
■ **22 — Вечар рамансаў.**
■ **23 — "Каханне і Смерць"** (балет у 2-х дзях) П.Бюльбюль аглы. Пачатак а 18-й.
■ **26 — "Viva la mama!" ("Няхай жыве мама!")** (опера ў 2-х дзях) Г.Даніцэці. Прэм'ера. Камерная зала імя Л.П.Александроўскай. Пачатак у 19.30.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР
г. Мінск, вул. Мяснікова, 44.
Тэл.: 200 81 26.
■ **22 — "Прыгоды Кая і Герды"** (мюзікл для дзяцей і дарослых у 2-х дзях) Г.Шайдулавай. Пачатак аб 11-й.
■ **22 — "Джэйн Эйр"** (мюзікл у 2-х дзях) К. Брэйтбурга. Прэм'ера.
■ **23 — "Бураціна.ВУ"** (мюзікл для дзяцей і дарослых у 2-х дзях) А.Рыбнікава. Пачатак аб 11-й.
■ **23 — "Таёмны шлюб (Граф Люксембург)"** (аперэта ў 2-х

дзях) Ф. Легара. Пачатак а 18-й.
■ **27 — "Вішнёвы сад"** (балет у 2-х дзях па матывах п'есы А.Чэхава). Прэм'ера.
■ **29 — "Джэйн Эйр"** (мюзікл у 2-х дзях) К.Брэйтбурга. Прэм'ера. Пачатак а 18-й.
ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44.
Тэл./факс: 334 60 08.
■ **22 — "А мне не сорамна!..."**

(больш чым казка) Л.Усцінава. Пачатак аб 11-й.
■ **22 — "Адамавы жарты"** (камедыя) С.Навуменка.
■ **23 — "Адвечная песня"** (фольк-опера) Янкі Купалы.
■ **26 — "Чарнобыльская малітва"** (сумесны франка-беларускі праект) С.Алексіевіч.
■ **27 — "Дажыць да прэм'еры"** (камедыя) М.Рудкоўскага.
■ **28 — "Кругі раю"** (дакументальная алегорыя) С.Навуменка.
■ **29 — "Тры Жызэлі"** (драма) А.Курэйчыка.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.
Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ **22 — "Брэменскія музыкі"** (музычная казка) В.Ліванава, Ю.Эціна. Пачатак аб 11-й.
■ **22 — "Спакуса"** (па апавяданні А.Чэхава "Чорны манаш"). Пачатак а 18-й.
■ **23 — "Прынцэса і Свінапас"** Х.-К.Андэрсена. Пачатак аб 11-й.
■ **28 — "Пра усё, што люблю"** (бенефіс вядучага майстра сцэны тэатра Алега Рыхтэра) — 28 красавіка. Пачатак а 18-й.